

**Hodnocení programů aktivní politiky zaměstnanosti
na lokálním trhu práce:**

přínosy rekvalifikací a dalších nástrojů APZ na Břeclavsku

průběžná zpráva z 3. etapy pilotního výzkumného projektu

Tomáš Sirovátka
Václav Kulhavý
Markéta Horáková
Miroslava Rákoczyová

VÚPSV Praha
výzkumné centrum Brno

květen 2003

Obsah

Úvod	3
1. Rekvalifikační programy na Břeclavsku a jejich účastníci (evidence podle dotázaných účastníků v období 2001-2002)	6
1.1 Úvod	6
1.2 Rozsah a cílenost rekvalifikací na Břeclavsku (podle souboru dotázaných)	7
1.3 Rekvalifikační kurzy a jejich účastníci	8
1.4 Závěr	18
2. Účinky rekvalifikačních programů (lokální studie)	20
2.1 Přímý účinek rekvalifikací na zaměstnanost	20
2.2 Účinky rekvalifikací ovlivňující zaměstnatelnost	31
2.3 Závěry	35
3. Hodnocení efektů aktivní politiky zaměstnanosti (případová studie podle databáze ÚP Břeclav)	37
3.1 Úvod	37
3.2 Východiska a metodologie	37
3.3 Popis souborů	39
3.4 Analýza cílenosti APZ na nezaměstnané	41
3.5 Efekty APZ na zaměstnanost	44
3.6 Efekty rekvalifikací a skryté (subjektivní) faktory ovlivňující jejich úspěšnost	50
3.7 Závěr	57
Závěry a doporučení	59
Literatura	65

Úvod

Rekvalifikace a Národní akční plán zaměstnanosti

Národní akční plán zaměstnanosti na rok 2002 je zpracován v souladu se směrnicemi Evropské unie. Identifikuje problém dlouhodobé nezaměstnanosti, která je více méně strukturálního charakteru, neboť je logickým důsledkem restrukturalizace ekonomiky (MPSV 2002:1).

Plán deklaruje požadavek přehodnocení činností MPSV a úřadů práce a také cílů aktivní politiky zaměstnanosti (ibid.: 2): jde konkrétně o reorientaci na preventivní a aktivní činnosti úřadů práce. Jako klíčový faktor realizace tohoto záměru identifikuje NAPZ zlepšení adresnosti a efektivity opatření.

Význam rekvalifikačních programů realizovaných úřady práce je v České republice mimořádný jednak z důvodu strukturálních změn, jednak i z důvodu zatím zcela nedostatečného systému celoživotního vzdělávání.

Je navíc zjevné, že studium při zaměstnání poskytované školami je pro dospělé příliš dlouhé a rekvalifikační kurzy pro dospělé nejsou zatím v dostatečné míře zaměřeny na potřeby znevýhodněných osob (MPSV ČR 2002: 10, srovnej též Sirovátka, Rákoczyová 2001).

Objektivní potřeby rekvalifikací zajišťovaných veřejnými službami zaměstnanosti jsou o to větší, že ani zaměstnavatelé v České republice nevkládají srovnatelné úsilí se zeměmi EU do profesní přípravy zaměstnanců (vynakládají asi čtvrtinu prostředků ve srovnání se zahraničím) - mimo jiné i proto, že restrukturalizační proces stále pokračuje a řada zaměstnavatelů je v konkurzu nebo má nejisté vyhlídky. Vstup do Evropské unie ještě zvýší tlaky na konkurenceschopnost a nestabilitu mnoha firem.

Tyto okolnosti zvýrazňují roli pracovní přípravy a rekvalifikací mládeže i dospělých v rejstříku opatření aktivní politiky zaměstnanosti. Oblast rekvalifikací se váže ponejvíce k opatřením a cílům prvního pilíře „Zaměstnatelnost“, proniká ovšem i dalšími pilíři.

V souhrnu lze z jednotlivých opatření NAPZ vysledovat tyto záměry:

- zvyšovat rozsah rekvalifikací a pracovního výcviku;
- zlepšovat jejich cílenost k ohroženým skupinám;
- zvyšovat diferencovanost forem rekvalifikací;
- zlepšovat jejich kvalitu;
- zlepšovat jejich efektivnost.

Konkrétně k nejdůležitějším opatřením NAPZ, jež se vážou k rekvalifikacím, patřila v roce 2002 následující:

Opatření 1.6

MPSV ve spolupráci s úřady práce bude zavádět, podle finančních a personálních možností, širší **využití krátkých kurzů motivačního charakteru a změny profesní orientace pro uchazeče do 25 let v období 5 až 6 měsíců jejich nezaměstnanosti, resp. pro dospělé uchazeče nad 25 let v období 10 až 12 měsíců jejich nezaměstnanosti.**

Pro dlouhodobě nezaměstnané uchazeče (tj. déle než 12 měsíců) budou zaváděna opatření, na jejichž základě budou posouzeny možnosti a schopnosti uchazečů a stanoveny konkrétní formy podpory k získání zaměstnání. Cílem je **rozšířit škálu dostupných intervencí** pro jednotlivé cílové skupiny uchazečů v různých stádiích nezaměstnanosti.

Opatření 2.5

MPSV ve spolupráci s úřady práce **změní zaměření a rozsah** jednotlivých nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti ve **prospěch aktivačních a preventivních opatření poradenského a rekvalifikačního charakteru.**

Opatření 4.2

MPSV ve spolupráci s MŠMT vypracují návrhy stimulů zaměřených na **podporu a pomoc dospělým osobám se základním vzděláním ke zvýšení jejich kvalifikace**

Opatření 4.3

MPSV prověří podíl uchazečů znevýhodněných na trhu práce zařazených do rekvalifikačních kurzů, bude systémově **vyhodnocovat dopady a přínosy jednotlivých kurzů pro zvýšení možnosti uplatnění těchto osob na trhu práce.**

Opatření 7.1

MPSV ve spolupráci s úřady práce využijí znalostí získaných z průzkumů ke **zvýšení podílu uchazečů nejvíce ohrožených skupin v rekvalifikačních kurzech.**

Cíl studie a metodika

Cílem této zprávy je přispět k naplnění cílů Národního akčního plánu zaměstnanosti zhodnocením komplexních přínosů programu rekvalifikací a částečně i dalších programů APZ realizovaných v okrese Břeclav v roce 2001 až 2002. Zpráva navazuje na studii „Hodnocení programů APZ na lokálním trhu práce: hodnocení kvality a přínosů rekvalifikací a veřejně prospěšných prací pro účastníky“ (prosinec 2002).

Tato zpráva je zaměřena na vyhodnocení „follow-up“ účastníků (poslední vlna dotazování), a to konkrétně na:

- hodnocení krátkodobých a střednědobých účinků programu rekvalifikací (v kontextu dalších opatření APZ) na zaměstnanost účastníků;
- hodnocení dalších přínosů rekvalifikací pro účastníky (vliv na zaměstnatelnost - kvalifikaci, motivaci, sebedůvěru - a kvalitu života účastníků);
- propojení účinků a přínosů s kvalitou kurzů pro konkrétní skupiny nezaměstnaných.

Zpráva je založena na dotazování účastníků rekvalifikací (přes 500 účastníků) v okrese Břeclav. Toto dotazování proběhlo mezi únorem 2001 až červnem 2002 ve třech vlnách: při vstupu do rekvalifikace, při výstupu z rekvalifikace a 6 měsíců po ukončení rekvalifikace. První vlna dotazování probíhala v roce 2001 a byla ukončena na počátku roku 2002^[pozn.1]. Jejím smyslem bylo získat základní sociodemografické charakteristiky osob vstupujících do programu rekvalifikací, údaje o jejich pracovní historii a postojích a očekáváních vztahených k systému APZ (počet respondentů dosáhl 508). Druhá vlna dotazování (ihned po ukončení rekvalifikace) a třetí vlna dotazování (po uplynutí 6 měsíců od ukončení rekvalifikace) probíhaly paralelně od března 2001 do prosince 2002 a zaměřily se na zjištění a ověření krátkodobých a střednědobých účinků rekvalifikací na zaměstnanost a kvalitu života dotázaných (420 dotázaných). Zatímco první a druhá vlna dotazování byly zajišťovány našimi spolupracovníky na úřadu práce, třetí, z hlediska sledovaných informací nejvýznamnější vlna, proběhla osobními rozhovory v domácnostech - bydlišti respondentů a byla provedena tazateli. V této zprávě využíváme především výsledků třetí vlny dotazování (tedy odstup 6 měsíců po skončení programu).

Tato výzkumná strategie nám dává možnost zhodnotit subjektivní vnímání vhodnosti a kvality kurzů a v souvislosti s tím střednědobé dopady rekvalifikačních kurzů na zaměstnanost, stejně jako další aktivační přínosy, souhrnně pro zaměstnatelnost (pojem viz Weinert 2001) a sociální přínosy (inkluzivní) kurzů, a to pro různé kategorie nezaměstnaných.

Vedle informací získaných dotazováním účastníků rekvalifikací využíváme dále dat získaných z databáze úřadu práce. Tato data zachycují skupinu nezaměstnaných, kteří byli v registru úřadu práce na začátku roku 2001. Sledujeme pak tyto nezaměstnané v průběhu následujících 2 let - zhruba do března 2003 a zajímá nás, jak byli úspěšní z hlediska odchodu z registru - konkrétně zda v prvním čtvrtletí roku 2003 ještě v registru byli či nebyli a pokud ne, zda získali zaměstnání. Porovnáváme navzájem spolu ty, kteří se zúčastnili různých programů APZ a ostatní, kteří se jich nezúčastnili. Ověřujeme, jak účast v různých programech APZ zvýšila pro různé kategorie nezaměstnaných pravděpodobnost odchodu z registru ÚP do zaměstnání. Můžeme takto hrubě odhadovat „čistý efekt“ programů na zvýšení zaměstnanosti pro různé specifické kategorie nezaměstnaných.

Zaměření na jeden okres bylo dílem determinováno finančními a kapacitními možnostmi týmu, dílem bylo motivováno záměrem realizovat s nižšími náklady pilotní komplexní studii, která by prověřila možnost standardních výzkumných postupů v našich podmínkách, odkryla spojené metodologické problémy a náklady i možnosti jejich řešení a zefektivnění postupů při rozsáhlejšímu využití výzkumu. Navíc tato strategie „jednoho trhu práce“ umožnila izolovat vliv různorodých podmínek na lokálních trzích práce na výsledky a účinky programů APZ a spolehlivě vyhodnotit vliv programů pro různé skupiny nezaměstnaných a význam různých charakteristik realizovaných programů APZ.

Chceme poděkovat za intenzivní spolupráci a odbornou i praktickou podporu pracovníkům úřadu práce v Břeclavi, bez jejichž přispění by tato studie nemohla vzniknout: jedná se o celou řadu pracovníků oddělení analýzy, oddělení rekvalifikací, oddělení gesce, konkrétně PhDr. Zdeňku Hausnerovou, Mgr. Hanu Kovaříkovou, Mgr. Hanu Majerovou, Radka Hrubého a další. Zvláště pak děkujeme za podporu tomuto výzkumu řediteli úřadu práce ing. Jaroslavu Valnému.

1. Rekvalifikační programy na Břeclavsku a jejich účastníci (evidence podle dotázaných účastníků v období 2001-2002)

1.1 Úvod

Cílem této kapitoly je (1) ukázat rozsah, cílenost a různé kvality rekvalifikačních kursů uskutečněných v Břeclavském regionu ve sledovaném období na základě dotazování jejich účastníků a (2) ukázat vztah mezi různými účastníky a různými charakteristikami rekvalifikačních programů.

V rámci analýzy jsme identifikovali celkem šest významných parametrů rekvalifikačních programů a u každého z nich jsme se následně pokusili provést srovnání základních sociodemografických charakteristik účastníků a jejich motivace ke vstupu do rekvalifikačního programu ve skupinách protilehlých pólů stupnice daného parametru. Analyzujeme a hodnotíme:

(1) délku rekvalifikačního programu

- délka kurzu významným způsobem determinuje jeho nákladnost, obecné zaměření i kvalitu a je rovněž důležitým nástrojem selekce účastníků vzhledem k jejich osobním předpokladům pro absolvování kurzu a vlastní motivaci ke vstupu do kurzu;
- sledujeme odlišnosti v charakteristikách a motivacích účastníků v (1) kurzech krátkodobých (do 1 měsíce) a (2) v kurzech dlouhodobých (nad 6 měsíců);

(2) nákladnost rekvalifikačního programu

- nákladnost je pozorně sledovanou veličinou vzhledem k možnosti zhodnocení efektivnosti finančních zdrojů vynaložených na rekvalifikace jakožto nejdůležitější nástroj současné APZ a k ověření celkového nákladového efektu prostřednictvím porovnání s potenciálními přínosy rekvalifikačního programu při odchodu účastníka z evidence nezaměstnaných do zaměstnání (tzv. cost-benefit analýza);
- sledujeme odlišnosti v charakteristikách a motivacích účastníků v (1) kurzech nízkorozpočtových (do 5 000 Kč) a (2) v kurzech vysokorozpočtových (nad 15 000 Kč);

(3) zaměření a obecnou koncepci rekvalifikačního programu

- celkové zaměření rekvalifikačního kurzu, obsah a forma výuky mají zpravidla silný vliv na formování dovedností a znalostí účastníků aplikovatelných na trhu práce - do značné míry tak ovlivňují motivaci zúčastněných k hledání práce, zvyšují jejich flexibilitu a zlepšují celkovou orientaci na pracovním trhu a přináší možnost získání nové profese;
- sledujeme tedy odlišnost v charakteristikách a motivacích účastníků v (1) kurzech všeobecných (motivačních a v kurzech sociálních a komunikačních dovedností) a (2) v kurzech profesních (poskytujících povětšinou certifikát k výkonu určité profese či její dílčí činnosti, spojených s možností praktického výcviku);

(4) časovou náročnost rekvalifikačního programu

- časové vytížení účastníků rekvalifikačních kurzů má významné souvislosti nejen s jejich psychickou rovnováhou a trávením volného času, ale zejména s tzv. efektem uzamčení účastníků v programu (s absencí hledačské aktivity v průběhu kurzu);
- sledujeme odlišnost v charakteristikách a motivacích účastníků v (1) kurzech navštěvovaných denně (tj. doplujících aktivity na plný úvazek - tedy 5 dní v týdnu) a v kurzech navštěvovaných pouze ve vybraných dnech v týdnu (tj. doplujících aktivity na částečný úvazek - tedy nejčastěji 3 dny v týdnu);

(5) cílenost rekvalifikačního programu na specifické skupiny nezaměstnaných

- četná výzkumná šetření a odborná posouzení prokazují vyšší účinnost (vzhledem k vynaloženým finančním zdrojům i vzhledem k celkovým ekonomickým a sociálním dopadům) programů zaměřených na znevýhodněné skupiny nezaměstnaných;
- cílenost rekvalifikačních kurzů na Břeclavsku byla předmětem předchozích výzkumných zpráv, proto ji zde zmiňujeme „pouze“ v úvodním stručném shrnutí;

(6) kvalitu rekvalifikačního programu

- kvalita absolvovaného rekvalifikačního kurzu je jedním z nejvýznamnějších faktorů účinnosti daného kurzu a bývá tak předmětem vlastního hodnocení přínosů rekvalifikací - z tohoto důvodu zde tedy tento parametr rekvalifikačních kurzů zmiňujeme, avšak v následujícím textu jej na rozdíl od ostatních nerozebíráme (hodnocení přínosů rekvalifikací pro jejich účastníky je obsahem čtvrté kapitoly této výzkumné zprávy).

1.2 Rozsah a cílenost rekvalifikací na Břeclavsku (podle souboru dotázaných)

Břeclavský region rozsahem poskytovaných rekvalifikací nijak významně nevybočuje z ukazatelů celorepublikového průměru. Každý 14tý nezaměstnaný měl na Břeclavsku v době našeho výzkumného šetření (tj. od února 2001 do června 2002) možnost zúčastnit se některého typu rekvalifikačního programu.

Celkový počet osob, které v průběhu roku 2001 vstoupily do rekvalifikačního kurzu, dosáhl v Břeclavi 420 (tj. 6,3 % ze všech nezaměstnaných), v ČR to bylo o něco více (35 145 osob, resp. 7,6 % z celkového počtu nezaměstnaných). Rizikové skupiny osob byly do rekvalifikací zařazovány proti jiným nezaměstnaným v menším rozsahu - jak na Břeclavsku, tak v celé ČR. Drobné rozdíly se vyskytly pouze v účasti absolventů na rekvalifikačních kurzech (v ČR byl jejich podíl zhruba o 4 % nižší než na Břeclavsku) a v účasti zdravotně postižených osob, která je tradičně velice nízká (na Břeclavsku tvořili zdravotně handicapovaní 0,71 % všech rekvalifikovaných, v ČR to bylo pouze 0,51 % účastníků).

V následujícím textu opíráme analýzu o soubor dotázaných účastníků rekvalifikací v období únor 2001 až červen 2002 (508 účastníků). Je třeba poznamenat, že v průběhu dotazování asi třetina účastníků rekvalifikací odmítla účast ve výzkumu. Nedošlo tím však ke zkreslení vzorku účastníků podle základních sledovaných znaků.

Již tradičně se výběr účastníků rekvalifikací v námi sledované lokalitě i v celé ČR zaměřoval na mladší středoškolsky vzdělané osoby bez výraznějších zdravotních problémů. Na Břeclavsku do rekvalifikačních kurzů častěji vstupovaly ženy (tvořily 60,6 %, tj. index cílenosti 1,17). Většina z nich byla pracovnicemi ÚP posouzena jako rizikové nezaměstnané, protože se jednalo o ženy po mateřské dovolené (37,3 %), ženy - absolventky (32,4%) a ženy starší 40 let (23,1 %). Tyto ženy byly nejčastěji zařazovány do všeobecných rekvalifikačních kurzů (dalo by se říci, že všeobecné rekvalifikační kurzy jsou pořádány téměř výhradně pro ženy, neboť ty zde tvoří až 75 % všech účastníků), které jim mají pomoci překonat handicap nedostatečných či neaktuálních dovedností, nízké flexibility a motivace k práci a snížených sociálně komunikačních dovedností.

Z hlediska věku tvoří nejpočetnější skupinu účastníků nezaměstnaní ve věku mezi 20-24 lety (26,1 %) následováni uchazeči ve věkové skupině 25-30 let (17,6 %). Přesto, že individuální věk účastníků rekvalifikací v Břeclavi výrazně variuje (od 16 do 57 let, průměrný věk činí 32 let), můžeme vysledovat větší zacílení těchto kurzů na skupiny osob ve věku 20-39 let (index cílenosti je 1,20). Cílenost na starší osoby nebyla v našem souboru příliš výrazná, přesto je pozitivním zjištěním, že každý pátý účastník rekvalifikace na Břeclavsku byl starší 40 let.

Vzdělanostní struktura účastníků rekvalifikací je v ČR a v Břeclavi v zásadě podobná. Opět se projevila výrazná cílenost na osoby se středoškolským vzděláním ukončeným maturitou (podíl osob SŠ s maturitou na celkovém počtu účastníků rekvalifikací v Břeclavi činil 46,5 %, tj. index cílenosti 2,43) a dále na osoby vyučené či se středoškolským vzděláním bez maturity (tyto osoby na Břeclavsku tvořily celkem 34,5% všech účastníků rekvalifikací, tj. index cílenosti 1,30). Středoškolské vzdělání převažuje u žen (celých 52,3 % žen vstupujících do rekvalifikace) a u osob ve věku 20-40 let (87,7 %).

Většina účastníků rekvalifikací byla před vstupem do programu nezaměstnaná pouze krátce (27,5 % do 3 měsíců a dalších 27,5 % do 6 měsíců). Tito lidé opustili své zaměstnání nejčastěji na základě vlastního rozhodnutí (výpověď s ohledem na nevyhovující zdravotní stav uchazeče, nedostatečné mzdové ohodnocení či rodinné a soukromé důvody) a pro vstup do rekvalifikačního kurzu vyvinuli rovněž vlastní iniciativu (62,5 %). Osoby nezaměstnané déle než 12 měsíců byly v rekvalifikacích zastoupeny méně často, přesto byl index cílenosti na dlouhodobě nezaměstnané poměrně příznivý - 0,80. Mezi dlouhodobě nezaměstnanými účastníky převažovaly ženy (62,6%), což je způsobeno obecně vyšším zastoupením žen po mateřské dovolené a dlouhodobě evidovaných žen starších 40 let ve všeobecných rekvalifikacích.

Mezi krátkodobě a dlouhodobě nezaměstnanými účastníky se také projeví výraznější rozdíly v motivacích a očekáváních spojených s účastí v rekvalifikaci: zatímco lidé evidovaní v registru břevlavského ÚP maximálně 3 měsíce vyjadřovali jednoznačnou ochotu ke vstupu do rekvalifikace (98 %) a svá očekávání spojovali především se získáním nových zkušeností a dovedností (94,1 %), případně sociálních kontaktů, které mohou pomoci při zprostředkování zaměstnání (47,7 %), dlouhodobě nezaměstnaní projevovali častěji skepsi a rezignaci na účast na pracovním trhu (51,1 % dlouhodobě nezaměstnaných hodnotilo své vyhlídky na získání zaměstnání ve svém oboru jako špatné, přičemž příčinu spatřovali nejčastěji v kvalifikaci nevyhovující aktuálním požadavkům pracovního trhu a ve zdravotních komplikacích) a vstup do rekvalifikace pro ně byl většinou otázkou akceptace nabídky ÚP (68,4 %).

T a b u l k a 1 Cílenost rekvalifikací podle vybraných skupin (dotázaní)

cílová populace	rekvalifikace		nezaměstnanost		cílenost (b)/(d)
	(a)	(b) %	(c)	(d) %	
ženy	308	57,7	3679	49,5	1,17
absolventi a mladiství	69	12,9	768	10,3	1,25
ZPS	48	9,4	1174	15,8	0,59
dlouhodobě nezaměstnaní	97	24,3	2256	30,4	0,80
osoby nad 50 let	40	7,9	1477	19,9	0,40
nizkokvalifikované osoby	56	11,1	2296	30,9	0,36

1.3 Rekvalifikační kurzy a jejich účastníci

Rozličné parametry rekvalifikačních kurzů a výběr konkrétních účastníků a následné efekty na zaměstnanost a kvalitu života těchto účastníků se významně ovlivňují, přičemž kauzální řetězec může probíhat oběma směry:

- (1) **do kurzů jsou předně vybíráni lidé, kteří svými charakteristikami odpovídají požadavkům již obsahově postaveného fungujícího kurzu** (např. do kurzu výuky programu AUTOCAD jsou zařazováni uchazeči s určitou znalostí práce na počítači a s profesním zaměřením na strojírenství, stavebnictví, geodézii ad.; kurz účetnictví vyžaduje určitou úroveň matematických znalostí uchazeče; kurz spojený se službami v kadeřnictví častěji navštěvují ženy než muži ad.) - v tomto případě se však může projevit i více či méně výrazný „creaming“, který bývá spojován s relativně vysokou účinností takových programů;
- (2) **vyšší koncentrace osob s konkrétními problémy na regionálním trhu práce může iniciovat vznik rekvalifikačních programů zaměřených na zlepšení zaměstnatelnosti těchto specifických skupin nezaměstnaných** (např. velký počet dlouhodobě nezaměstnaných a nizkokvalifikovaných osob může být impulzem pro vytvoření motivačních kurzů a programů zaměřených na rozvoj základních komunikačních a sociálních dovedností těchto osob) - více než polovina všech rekvalifikací na

Břeclavsku byla ve sledovaném období zaměřena na specifickou skupinu nezaměstnaných (50,3 %) a z výpovědí pracovníků ÚP také vyplynulo, že realizace téměř 62 % kurzů byla podmíněna orientací těchto kurzů na celou skupinu nezaměstnaných.

Jaké tedy byly charakteristiky účastníků rekvalifikací na Břeclavsku? A jak tyto charakteristiky korespondovaly s typem, délkou, nákladností, časovou náročností a cíleností rekvalifikačního programu?

A. Délka rekvalifikačních kurzů

Většina rekvalifikačních kurzů na Břeclavsku měla krátkodobý charakter. Necelá polovina rekvalifikačních kurzů byla dokonce kratší než 1 měsíc a dalších takřka 40 % rekvalifikačních programů nepřesáhlo délku 3 měsíců. Obdobná situace byla i v celé ČR - silně převažovaly programy s maximální délkou trvání 6 měsíců.

Dlouhodobé rekvalifikace byly nejčastěji zaměřeny všeobecně. Většina z nich probíhala denně a byla zaměřena na rizikovou skupinu mladistvých a absolventů (78,4 %). Krátkodobé rekvalifikace naproti tomu byly výrazněji necílené na specifické skupiny nezaměstnaných - pouze 8,9 % kurzů bylo určených pro nízkokvalifikované, 9,4 % pro mladistvé a 6,9 % pro dlouhodobě nezaměstnané.

T a b u l k a 2 Délka rekvalifikačních kurzů

délka	Břeclav	
		%
do 1 měsíce	210	41,5
2 – 3 měsíce	186	36,8
4 – 6 měsíců	73	14,4
7 – 12 měsíců	26	5,1
nad 12 měsíců	11	2,2
celkem	506	100,0

Při podrobnější analýze charakteristik účastníků krátkodobých (do 1 měsíce) a dlouhodobých (nad 6 měsíců) rekvalifikací jsme zaznamenali výrazné rozdíly nejen v sociodemografických veličinách, ale také v motivaci ke vstupu do programu u obou skupin účastníků a v dalších parametrech charakterizujících rekvalifikační kurzy.

Sociodemografické charakteristiky účastníků krátkodobých a dlouhodobých rekvalifikací

Věk, vzdělání a pohlaví nezaměstnaného jsou výrazně diferencujícími faktory účasti v rekvalifikačním kurzu v závislosti na jeho délce.

Zjistili jsme, že déletrvající kurzy navštěvují výhradně mladí lidé ve věku do 25 let. Naproti tomu, mezi účastníky rekvalifikací kratších než 1 měsíc tvoří více než pětinu lidé starší 40 let. Tento jev si vysvětlujeme významem rekvalifikací pro různé věkové skupiny nezaměstnaných (a to i v souvislosti s významem rekvalifikací pro tyto skupiny osob, který je jim připisován tvůrci a realizátory rekvalifikačních programů).

U osob střední a vyšší věkové kategorie je vysoce pravděpodobná úloha rodičů-živitelů, kteří jsou nuceni zaopatřit členy své domácnosti, a proto volí krátkodobé rekvalifikace jako možnost rozšířit svůj pracovní potenciál a přitom zůstat „volní“ pro případ, že by se jim podařilo získat zaměstnání. Z tohoto pohledu se tedy jeví jako logické, že se krátkodobých rekvalifikačních kurzů účastní převážně muži (v krátkodobých kurzech činil podíl mužů 55,2 %, v dlouhodobých kurzech pouze 16,2 %). Krom toho, často tyto kurzy navazují vhodně na jejich kvalifikaci a doplňují ji.

Ve vyšším věku lidé často nedisponují dostatečnou vzdělávací flexibilitou. Jejich schopnost učit se je snížena v důsledku objektivních (fyziologické stárnutí, které není doprovázeno odpovídajícím procesem celoživotního vzdělávání a rozvoje) i subjektivních (péče o rodinu a domácnost, nízká úroveň prvotního vzdělání) překážek. Účast v delších a náročnějších kurzech pro ně může být dokonce stresující, a proto se jim často sami vyhýbají - nízkou vzdělávací flexibilitu může indikovat i relativně silné zastoupení nízkokvalifikovaných osob v krátkodobých rekvalifikacích: zatímco v kurzech delších než 6 měsíců není zastoupena ani jedna osoba se vzděláním dosahujícím maximálně úrovně vyučení, mezi účastníky krátkodobých rekvalifikací má základní vzdělání či vyučení každý třetí.

Mladí uchazeči ve věku do 25 let mohou být nahlíženi jako lidé s poměrně malou pracovní zkušeností, případně relativně krátkou zkušeností s nezaměstnaností (v našem souboru se průměrná délka nezaměstnanosti před nástupem do rekvalifikačního kurzu ve skupině osob do 25 let pohybovala okolo 6 měsíců) a s dostatečně „čerstvou“ zkušeností s běžným vzdělávacím systémem, což je motivuje k většímu zájmu o účast v dlouhodobých rekvalifikacích (mezi účastníky dlouhodobých rekvalifikací tvořili absolventi škol celkem 78,4 %). Všichni účastníci dlouhodobých rekvalifikací (vzhledem k jejich věku) jsou prozatím svobodní a nepodléhají tudíž tlakům na finanční zabezpečení rodiny (naopak naprostá většina těchto účastníků v současné době sdílí společnou domácnost se svými rodiči, což vede k předpokladu, že finanční zdroje pro ně nejsou nejsilnějším motivem rychlého nalezení zaměstnání). U žen, které v dlouhodobých rekvalifikačních kurzech tvoří bezmála 84%, navíc vystupuje do popředí faktor „blízcího se“ mateřství, který je významnou překážkou k získání kvalitního a stálého zaměstnání, ale nezabraňuje vstupu do rekvalifikačního programu.

Předcházející úvahy vychází z představy, že se nezaměstnaní většinou sami volně rozhodují o vstupu do rekvalifikačního programu a jejich rozhodnutí je pracovníky ÚP akceptováno. Ve skutečnosti ale dochází mezi zájemci o rekvalifikace k selekci: starší lidé s nižší úrovní lidského kapitálu se mohou zprostředkovatelům i realizátorům rekvalifikačních programů vzhledem k výše naznačeným charakteristikám jevit jako „méně perspektivní“, a proto je raději zařazují do krátkodobých kursů, kde je obecně nižší riziko „finančního plýtvání“ a celkově nízké účinnosti rekvalifikací na kultivaci pracovního potenciálu těchto osob, a naopak mladí, zdraví a kvalifikovaní lidé jsou mnohdy zárukou, že peníze investované do jejich rekvalifikace budou zúročeny následným odchodem těchto osob z evidence nezaměstnaných (u této skupiny lidí tedy neprojevují pracovníci ÚP výraznější obavy z poskytnutí dražší dlouhodobější rekvalifikace, naopak jsou přesvědčeni o užitečnosti takového kurzu pro mladé, kteří tak neztrácejí pracovní morálku a nepřinášejí riziko sociálně patologického chování).

T a b u l k a 3 Sociodemografické charakteristiky účastníků krátkodobých a dlouhodobých rekvalifikací

sociodemografické charakteristiky účastníků	rekvalifikační kurz	
	do 1 měsíce ¹	nad 6 měsíců ²
věk		
do 19 let	7,2	2,7
20 – 24 let	25,8	97,3
25 – 29 let	21,1	-
30 – 34 let	12,0	-
35 – 39 let	12,9	-
40 – 44 let	6,2	-
45 – 49 let	8,1	-
50 – 54 let	4,8	-
nad 55 let	1,9	-
vzdělání		
ZŠ a neúplné ZŠ	13,9	-
vyučen	21,1	-
vyučen s maturitou	7,7	5,4
SŠ bez maturity	15,3	2,7
SŠ s maturitou	40,2	91,9
VŠ	1,9	-
pohlaví		
muž	55,2	16,2
žena	44,8	83,8
zdravotní stav		
dobry	80,5	100,0
obtíže ovlivňující možnost zam.	7,6	-
ZPS	7,6	-
ČID	4,3	-

¹ n = 210

² n = 37

Motivace ke vstupu do programu

Lidé, kteří podstoupili krátkodobou rekvalifikaci, prokazovali vyšší míru vlastní iniciativy při vstupu do programu. Možnost zúčastnit se rekvalifikačního kurzu v délce trvání do jednoho měsíce samo vyhledalo téměř 50 % dotázaných (silný samovýběr).

Naproti tomu u osob, které absolvovaly rekvalifikační kurz delší než 6 měsíců, se projevila výrazná aktivita ze strany zprostředkovatelů ÚP, kteří vstup do rekvalifikačního programu doporučili celkem 91,9 % dotázaných. Uchazeči, kteří absolvovali dlouhodobý rekvalifikační kurz, projevovali o účast v rekvalifikaci na počátku své nezaměstnanosti menší zájem (rozhodně ochotu podstoupit rekvalifikaci v této skupině nezaměstnaných deklarovalo 75,7 % dotázaných oproti 90 % osob, které absolvovaly rekvalifikační kurz trvající maximálně jeden měsíc). Je tedy pravděpodobné, že při výběru účastníků dlouhodobých rekvalifikačních programů hrají významnou úlohu již zmiňované postoje pracovníků ÚP. Ti preferují mladé kvalifikované uchazeče, kteří důsledkem účasti v programu zůstávají aktivní a motivovaní.

T a b u l k a 4 Motivace ke vstupu do rekvalifikačního programu (%)

	účastníci krátkodobých kurzů	účastníci dlouhodobých kurzů
sám vyhledal možnost vstupu	48,6	21,6
vstup byl nabídnut ÚP	58,6	91,9
vstup byl doporučen rodinou	3,8	5,4
vstup byl nabídnut budoucím zaměstnavatelem	9,0	2,7
ke vstupu byl vybídnut OÚ	1,0	0,0
rozhodně ochota podstoupit rekvalifikaci	89,0	75,7

Lidé, kteří se účastní rekvalifikačního kurzu trvajícího déle než 6 měsíců, bývají před vstupem do programu nejčastěji nezaměstnaní 1-3 měsíce (50 %). Dalších téměř 30 % dotázaných ze skupiny účastníků dlouhodobých rekvalifikací bylo před vstupem do programu evidováno na ÚP 4-6 měsíců. Mezi účastníky krátkodobých rekvalifikací bylo zastoupení krátkodobě nezaměstnaných (do 6 měsíců) nižší (59 %), byl mezi nimi však i nižší podíl osob nezaměstnaných déle než 12 měsíců (15,5 % oproti 20,8 % mezi účastníky dlouhodobých rekvalifikací).

B. Nákladnost rekvalifikačních kurzů

V době našeho výzkumného šetření se na Břeclavsku uskutečnily převážně rekvalifikace středně nákladné (do 15 000 Kč). Cena celé třetiny těchto programů nepřesáhla částku 5 000 Kč, téměř 15 % rekvalifikací však bylo dražších než 15 000 Kč. Celkové rozpětí nákladnosti rekvalifikačních programů bylo výrazně široké: od 1 700 Kč po 25 200 Kč (průměrná cena jedné rekvalifikace poskytnuté břeclavským ÚP tak dosáhla hodnoty 10 013 Kč).

Projevila se jednoznačná souvislost mezi délkou a nákladností kurzu: čím je rekvalifikační program delší, tím vyšší jsou náklady na jeho průběh (Pearsonův korelační koeficient 0,259 na hladině významnosti 0,001).

Levnější rekvalifikace častěji nezahrnují praxi, jsou všeobecné a částečně zaměřené na specifické skupiny nezaměstnaných (zejména absolventy a mladistvé - 23,0 %). Nákladnější rekvalifikace jsou naopak charakteristické pravidelnou intenzivní výukou (91,9 % kurzů dražších než 15 000 Kč probíhalo každý den oproti 47,1 % kurzů do 5 000 Kč, které byly organizovány 3-4krát týdně).

T a b u l k a 4 Náklady na uskutečněné rekvalifikace

náklady		%
do 5000 Kč	139	27,5
5001 - 10000 Kč	147	29,1
10001 - 15000 Kč	144	28,5
15001 - 20000 Kč	71	14,1
nad 20000 Kč	4	0,8
celkem	505	100,0

Sociodemografické charakteristiky účastníků nízko- a vysokorozpočtových rekvalifikací

Dražších typů rekvalifikací se účastní převážně mladí lidé ve věku do 29 let (62,6 %) (záruka navrácení vysokých investic) a téměř výhradně muži (73,3 %) (jde o profesní rekvalifikace poskytující certifikát k výkonu specifických činností - svářečské zkoušky, AUTOCAD).

Dobry zdravotni stav ucastniku vysokorozpocetovych rekvalifikaci vyvraci domnenu o financni nakladnosti kurzů pro zdravotně postižené, neboť ti se dražích rekvalifikaci až na výjimky neúčastní. Relativně početné je však jejich zastoupení v levnějších spíše všeobecně orientovaných a motivačních rekvalifikačních programech (10,8 % dotázaných disponovalo uznaným statutem ZPS nebo ČID a dalších téměř 10 % respondentů deklarovalo zdravotní potíže významně ovlivňující jejich možnost zaměstnání). Je tedy patrný creaming efekt, kdy zdravotně postižení - pokud se vůbec nějakého rekvalifikačního kurzu účastní - navštěvují spíše obecně a motivačně orientované kurzy, jejichž provoz není příliš odvislý od specifických potřeb zdravotně handicapovaných a tudíž ani příliš nákladný. Podobně ženy mají jen malé šance (třikrát menší než muži) účastnit se nákladnějších kurzů.

T a b u l k a 5 Sociodemografické charakteristiky účastníků nízko- a vysokorozpočtových rekvalifikací

sociodemografické charakteristiky účastníků	rekvalifikační kurz	
	do 5 000 Kč ¹	nad 15 000 Kč ²
věk		
do 19 let	1,4	13,3
20 – 24 let	13,0	33,3
25 – 29 let	14,5	16,0
30 – 34 let	13,0	6,7
35 – 39 let	19,6	12,0
40 – 44 let	12,3	9,3
45 – 49 let	9,4	9,3
50 – 54 let	13,8	-
nad 55 let	2,9	-
vzdělání		
ZŠ a neúplné ZŠ	8,7	14,6
vyučen	13,0	2,7
vyučen s maturitou	10,1	4,0
SŠ bez maturity	5,1	6,7
SŠ s maturitou	61,6	64,0
VŠ	1,4	8,0
pohlaví		
muž	25,9	73,3
žena	74,1	26,7
zdravotní stav		
dobry	79,9	82,7
obtíže ovlivňující možnost zam.	9,4	10,7
ZPS	5,0	5,3
ČID	5,8	1,3

¹ n = 139

² n = 75

Motivace ke vstupu do programu

Nezaměstnaní jsou více motivováni ke vstupu do méně nákladných rekvalifikačních kurzů - zatímco účastníci rekvalifikaci, jejichž cena dosáhla maximálně 5 000 Kč, projeví ve většině případů svou vlastní iniciativu k účasti (63,3 %), účastníci kurzů dražších než 15 000 ve většině případů naopak akceptovali nabídku ÚP (78,7 %). Přesto, že se domníváme, že cena rekvalifikačního kurzu není kritériem vstupu nezaměstnaného do programu, lze do jisté míry uvažovat o tom, že nižší cena rekvalifikačního kurzu je motivací ke vstupu do programu pro tzv. „opatrné“ typy respondentů, kteří vyhodnocují finanční zatížení své rodiny v případě, že program z nějakého důvodu opustí (viz. zákonná úprava podílu účastníka na úhradě části nákladů spojených s rekvalifikací při jejím nedokončení) a v souladu s touto logikou tedy volí

kurzy krátkodobého charakteru, které toto (nejen) finanční riziko snižují a jejichž cena není příliš vysoká (nejnižší cena rekvalifikace se v námi zkoumaném souboru pohybovala okolo 1 700 Kč).

Zajímavé je zjištění, že nákladnější rekvalifikace navštěvují z relativně velké části dlouhodobě nezaměstnaní, a to i přesto, že pro ně ve sledovaném období tyto kurzy nebyly specificky určeny (pouze 4,1 % všech vysokorozpočtových rekvalifikačních programů bylo podle výpovědí zaměstnanců ÚP zaměřeno na dlouhodobě nezaměstnané). Lidé nezaměstnaní déle než rok však tvoří mezi účastníky dražších kurzů téměř celou třetinu. Vysvětlení můžeme hledat jak na straně výrazné motivace ke vstupu do programu u dlouhodobě evidovaných klientů (ochotu podstoupit rekvalifikaci deklarovalo 84,0% všech dotázaných), tak také pravděpodobně v zaměření kurzů (jednoduše je pravděpodobné, že rekvalifikační kurz pro dlouhodobě nezaměstnaného bude dražší vzhledem k tomu, že dotyčný je delší dobu bez zaměstnání a ztrácí určité pracovní návyky a dovednosti, jejichž aktualizace v rekvalifikačním kurzu je časově i finančně náročnější).

T a b u l k a 6 Motivace ke vstupu do rekvalifikačního programu (%)

	účastníci kursů v ceně do 5 000 Kč	účastníci kursů v ceně nad 15 000 Kč
sám vyhledal možnost vstupu	63,3	24,0
vstup byl nabídnut ÚP	50,4	78,7
vstup byl doporučen rodinou	2,9	6,7
vstup byl nabídnut budoucím zaměstnavatelem	1,4	4,0
ke vstupu byl vybídnut OÚ	0,0	0,0
rozhodně ochota podstoupit rekvalifikaci	93,5	84,0

C. Zaměření a obecná koncepce rekvalifikací

Rozložení všeobecných a profesně orientovaných rekvalifikačních kurzů je rovnoměrné. Všeobecné kurzy trvají v průměru delší dobu než kurzy profesní (průměrná délka trvání všeobecného kurzu činila 11 týdnů oproti průměrné délce profesního kurzu 7 týdnů) a jsou výrazněji zacílené na specifické skupiny nezaměstnaných, především na dlouhodobě nezaměstnané, absolventy a ženy po mateřské dovolené. U profesních rekvalifikací je patrná pravidelná každodenní docházka účastníků (bezmála 80 % těchto kurzů probíhá pětikrát týdně). Můžeme tedy usuzovat, že profesní rekvalifikace mají charakter kratších, ale intenzivních výukových programů.

T a b u l k a 7 Zaměření (typ) rekvalifikačních kurzů

zaměření kurzu		%
všeobecný	233	46,7
profesní	266	53,3
celkem	499	100,0

Sociodemografické charakteristiky účastníků všeobecných a profesních rekvalifikací

Odlišnost mezi účastníky všeobecných a profesně orientovaných rekvalifikačních programů se projevila víceméně pouze v úrovni vzdělání - v profesních kurzech se o něco častěji vyskytují lidé s nižší kvalifikací (15,4 % ZŠ a 22,3 % vyučení), což je dáno charakterem profesí, na něž se rekvalifikují (kuchař, svářeč, řidič, kadeřnice). Věkové rozložení účastníků je v obou typech kurzů shodné - se zvyšujícím se věkem nezaměstnaných klesá jejich podíl na celkovém počtu participantů.

Ve všeobecném typu kurzů se projevila již několikrát zmiňovaná převaha žen. Jde o ženy dlouhodobě izolované od trhu práce (nejprve z důvodu mateřství, později trvající nezaměstnanosti), pro které je účast v rekvalifikačním programu významná z hlediska posílení sebevědomí, zlepšení psychického stavu a podpoření motivace pro participaci na trhu práce. Mnoho žen spojuje svou účast v rekvalifikaci s možností nalezení nových sociálních vztahů, které mnohdy alternují bývalý pracovní kolektiv.

T a b u l k a 8 Sociodemografické charakteristiky účastníků všeobecných a profesních rekvalifikací

sociodemografické charakteristiky účastníků	rekvalifikační kurz	
	všeobecný ¹	profesní ²
věk		
do 19 let	5,2	4,2
20 – 24 let	24,9	26,5
25 – 29 let	15,5	18,9
30 – 34 let	16,7	11,4
35 – 39 let	17,2	14,0
40 – 44 let	8,2	7,2
45 – 49 let	7,3	7,2
50 – 54 let	4,3	8,0
nad 55 let	0,9	2,7
vzdělání		
ZŠ a neúplné ZŠ	6,4	15,4
vyučen	21,5	22,3
vyučen s maturitou	4,3	6,0
SŠ bez maturity	11,6	14,3
SŠ s maturitou	53,2	40,4
VŠ	3,0	1,5
pohlaví		
muž	24,9	52,3
žena	75,1	47,7
zdravotní stav		
dobrý	72,5	88,0
obtíže ovlivňující možnost zam.	12,9	6,8
ZPS	10,3	2,6
ČID	4,3	2,6

¹ n = 233

² n = 266

Motivace ke vstupu do programu

Mezi účastníky všeobecných kurzů byla patrná značná iniciativa zprostředkovatelů a pracovníků rekvalifikací ÚP, kteří možnost rekvalifikace nabídli téměř 83 % dotázaných. Ti, ač deklarovali značnou ochotu podstoupit rekvalifikaci (85,8 %), sami vstup do některého typu rekvalifikačního kurzu nevyhledávali.

Zajímavé je, že také participanti v profesně orientovaných rekvalifikacích, u nichž se dá předpokládat výraznější motivace a náklonnost k nové profesi, nebyli ve vyhledávání možnosti vstupu příliš iniciativní - téměř polovině z nich byla účast v kurzu nabídnuta zaměstnanci ÚP a dalším bezmála 12% dotázaných zprostředkoval účast v rekvalifikační budoucí zaměstnavatel. V této skupině účastníků hrála nabídka zaměstnavatele na účast v rekvalifikačním kurzu nejvýznamnější roli vzhledem k jiným typům kurzů (podle ceny, délky apod.), což vypovídá o poskytování tzv. cílených rekvalifikací na Břeclavsku (ÚP akceptuje účast v rekvalifikaci u osoby, která má předběžný souhlas budoucího zaměstnavatele o následném zajištění pracovního místa). Cílené rekvalifikace však nejsou na Břeclavsku příliš početné.

Délka nezaměstnanosti před vstupem do programu nebyla významným kritériem: profesních i všeobecných kurzů se účastní nejčastěji lidé evidovaní na ÚP maximálně 6 měsíců. Obecně se však projevila větší cílenost všeobecných kurzů na dlouhodobě nezaměstnané (ti zde tvořili rovnou třetinu všech účastníků - 33,3 %).

T a b u l k a 9 Motivace ke vstupu do rekvalifikačního programu (%)

	účastníci všeobecných kurzů	účastníci profesních kurzů
sám vyhledal možnost vstupu	27,9	62,4
vstup byl nabídnut ÚP	82,8	44,0
vstup byl doporučen rodinou	3,0	4,1
vstup byl nabídnut budoucím zaměstnavatelem	1,7	11,3
ke vstupu byl vybídnut OÚ	0,4	0,8
rozhodně ochota podstoupit rekvalifikaci	85,8	94,0

D. Časová náročnost rekvalifikací

Rekvalifikace většiny účastníků nahrazují pracovní aktivitu „na plný úvazek“ - pět dní v týdnu ji navštěvuje celkem 67,3 % respondentů. Příčinou vyšší časové náročnosti většiny kurzů může být jejich zaměření a finanční nákladnost. Vzhledem k tomu, že profesně orientované kurzy (jejichž návštěvnost by měla být pravidelnější a častější) tvoří pouze 53,3 % všech poskytovaných rekvalifikací, je zřejmé, že také kurzy nespecifické, orientované na všeobecné dovednosti účastníků probíhají každý den. Obecně však lze konstatovat, že všeobecné kurzy probíhají po delší období s většími časovými intervaly jednotlivých schůzek (3 - 4krát týdně), naopak profesní kurzy jsou kratší a intenzivnější (Spearmanův korelační koeficient - 0,208 na hladině významnosti 0,001).

Mezi účastníky kurzů „na plný úvazek“ se projevil výraznější efekt uzamčení v programu (i když celkově nebyl příliš silný) - v průběhu kurzu alespoň částečně hledalo práci 51,1 % rekvalifikantů „na plný úvazek“ a 76,4 % rekvalifikantů „na částečný úvazek“. Motivace ke stálému hledání zaměstnání v době nezaměstnanosti (tedy i v době rekvalifikace) je tedy do určité míry spjatá s časovým vyčerpáním účastníků, do určité míry však také odráží osobnostní charakteristiky nezaměstnaných (mladší lidé žijící „pod ochrannými křídly“ svých rodičů, ženy-neživitelky, lidé v předdůchodovém věku ad. prokazují menší aktivitu v hledání zaměstnání, zejména v době účasti na rekvalifikaci).

T a b u l k a 10 Kolik dní v týdnu rekvalifikace probíhá?

počet dní v týdnu		%
3	99	19,6
4	66	13,1
5	339	67,3
celkem	504	100,0

Sociodemografické charakteristiky účastníků rekvalifikací „na plný úvazek“ a „na částečný úvazek“

Každý druhý člověk ve věku 20-29 navštěvuje kurzy na plný úvazek (49,3 %), naproti tomu tři dny v týdnu věnuje výuce v rekvalifikaci přes 50 % účastníků ve věkové skupině 30-45 let (54,5 %). Opět se tak potvrzuje domněnka, že mladí lidé jsou vhodnými účastníky rekvalifikací, které se svým obsahem, délkou a pravidelností docházky příliš neodlišují od vzdělávacího systému, který tito mladí lidé (často absolventi) opustili teprve

v nedávné době. Rekvalifikační kurzy pro ně nahrazují školní, respektive pracovní aktivitu a slouží jako bariéra vzniku sociálně patologického chování mladých nezaměstnaných.

Mezi účastníky časově méně intenzivních rekvalifikací tvoří přes 80 % ženy. Je to způsobeno charakterem kurzu - třikrát v týdnu se konají většinou kurzy všeobecné, které navštěvují z velké části právě ženy.

Třetina rekvalifikantů „na plný úvazek“ disponuje nižší kvalifikací - ZŠ nebo vyučení. Ta je ovšem většinou předpokladem (nikoliv podmínkou) vstupu do profesních rekvalifikací (typu kuchař, svářeč ad.), které - jak jsme prezentovali v předchozím textu - probíhají intenzivnější formou (tedy tzv. „na plný úvazek“).

T a b u l k a 11 Sociodemografické charakteristiky účastníků rekvalifikací „na plný úvazek“ a „na částečný úvazek“

sociodemografické charakteristiky účastníků	rekvalifikační kurz	
	na plný úvazek ¹	na částečný úvazek ²
věk		
do 19 let	5,3	1,0
20 – 24 let	30,0	12,1
25 – 29 let	19,3	14,1
30 – 34 let	11,6	24,2
35 – 39 let	13,6	17,2
40 – 44 let	6,2	13,1
45 – 49 let	7,1	8,1
50 – 54 let	5,3	7,1
nad 55 let	1,5	3,0
vzdělání		
ZŠ a neúplné ZŠ	13,0	7,1
vyučen	20,4	16,2
vyučen s maturitou	6,2	3,0
SŠ bez maturity	13,0	11,1
SŠ s maturitou	45,3	59,6
VŠ	2,1	3,0
pohlaví		
muž	50,4	17,2
žena	49,6	82,8
zdravotní stav		
dobrý	84,4	83,8
obtíže ovlivňující možnost zam.	6,5	8,1
ZPS	5,9	6,1
ČID	3,2	2,0

¹ n = 339

² n = 99

Motivace ke vstupu do programu

Mezi účastníky kurzů „na plný úvazek“ a „na částečný úvazek“ se neprojeví příliš výrazné odchylky v motivaci ke vstupu do rekvalifikačního kurzu. Obě skupiny rekvalifikantů shodně deklarovaly, že zhruba polovině z nich nabídl účast v rekvalifikaci ÚP a druhá polovina dotázaných pak tuto možnost vyhledala sama.

Opět došlo ke shodě ve zjištění, že rekvalifikační programy probíhající denně mají povětšinou profesní zaměření, což koresponduje také s příčinou vstupu do rekvalifikace u osob, které navštěvují časově náročnější programy - 9,4 % dotázaným byl vstup do rekvalifikace nabídnut budoucím zaměstnavatelem.

Délka nezaměstnanosti před vstupem do obou typů rekvalifikačních programů není pravděpodobně motivačním faktorem, ač by se dalo předpokládat, že lidé dlouhodobě evidovaní budou více zvažovat účast v méně časově náročných programech a naopak: složení

účastníků v obou typech kurzů je vyrovnané, tj. krátkodobě nezaměstnaní (do 3 měsíců) tvoří zhruba 30 % účastníků, střednědobá nezaměstnanost (4-12 měsíců) postihuje přibližně dalších 40 % dotázaných a podíl dlouhodobě nezaměstnaných (nad 12 měsíců) odpovídá téměř 30 % respondentů.

T a b u l k a 12 Motivace ke vstupu do rekvalifikačního programu (%)

	účastníci kurzů „na plný úvazek“	účastníci kurzů „na částečný úvazek“
sám vyhledal možnost vstupu	47,5	49,5
vstup byl nabídnut ÚP	58,7	62,6
vstup byl doporučen rodinou	4,4	0,0
vstup byl nabídnut budoucím zaměstnavatelem	9,4	3,0
ke vstupu byl vybídnut OÚ	0,6	0,0
rozhodně ochota podstoupit rekvalifikaci	89,7	96,0

1.4 Závěr

Rekvalifikace jsou významným nástrojem APZ ve všech evropských zemích. Jejich poskytování je v současné době spojováno předně s rozvojem „Evropské strategie zaměstnanosti“, která klade důraz na zvyšování zaměstnatelnosti a flexibility pracovní síly jakožto nejsilnějších a dlouhodobých nástrojů pracovní a sociální inkluze.

Břeclavská lokalita svými aktivitami v oblasti rekvalifikací sleduje celostátní trend: podíl osob, které absolvují některý z nabízených rekvalifikačních programů se pravidelně mírně zvyšuje (v roce 2002 to bylo celkem 6,3 %). Obdobně jako v ČR je i zacílení poskytovaných rekvalifikačních kurzů na Břeclavsku: nejpočetnější skupinu účastníků tvoří mladí lidé se středoškolským vzděláním a dobrým zdravotním stavem. Z hlediska cílenosti na rizikové skupiny nezaměstnaných lze hovořit o relativně silném zacílení na skupinu žen (index cílenosti 1,17) a absolventů středních a vysokých škol (index cílenosti 1,25). Výrazně podhodnoceny zůstávají dlouhodobě skupiny osob s nízkou kvalifikací (index cílenosti 0,36), skupiny osob starších 50 let (index cílenosti 0,40) a nezaměstnaných s uznaným statutem ZPS, event. ČID (index cílenosti 0,59).

Základní parametry rekvalifikačních kurzů (tj. délka, nákladnost, zaměření, pravidelnost docházky a kvalita programu) jsou určujícími faktory celkové účinnosti těchto opatření. V oblasti délky, nákladnosti, zaměření a pravidelnosti docházky jsme proti sobě postavili vždy dvě protikladné skupiny kurzů (dlouhodobé x krátkodobé, vysokorozpočtové x nízkorozpočtové, všeobecné x profesní, kurzy na plný úvazek x kurzy na částečný úvazek) a pokusili jsme se ověřit, nakolik tyto faktory přispívají k vyšší/nížší motivaci nezaměstnaných ke vstupu do programu a do jaké míry se odlišné sociodemografické charakteristiky účastníků promítají do účasti ve vybraných typech rekvalifikačních kurzů.

Zjistili jsme, že nejvýraznější diference se projevují ve skupinách účastníků rozdělených podle délky trvání rekvalifikačního kurzu. Dlouhodobé rekvalifikace jsou výhradně směřované k lidem ve věku 20-24 let (absolventi a mladí lidé s minimální pracovní zkušeností), převažují ženy. Je patrná jistá tendence k výběrovosti ze strany pracovníků ÚP, kteří účast v dlouhodobých rekvalifikacích (oprávněně) spojují s vyššími náklady a nabízejí ji tak víceméně nejméně „rizikovým“ klientům.

Cena jednotlivých rekvalifikačních kurzů je značně variabilní - od 1 700 Kč do 25 200 Kč. Dražší kurzy jsou doménou mladých mužů, kteří je využívají k získání praktických zkušeností ve specifických pracovních činnostech doložených konkrétním osvědčením (typicky svářečský kurz). Levnější programy mají často spíše všeobecný charakter a jsou tak víceméně orientované na ženskou část populace.

Většina rekvalifikačních kurzů probíhá denně, zatížení jejich účastníků však není nadměrné. Rada z nich i v průběhu kurzu zůstává aktivními hledači zaměstnání (efekt uzamčení v programu tedy není příliš silný).

Sami dotázaní projevili největší zájem o vstup do programů méně nákladných a spíše profesně orientovaných. Největší roli při nabízení účasti v rekvalifikačních kurzech sehrál ÚP (nejvíce nabídek učinil osobám v dlouhodobých, finančně náročných rekvalifikacích). U profesních rekvalifikací byl patrný i vliv budoucího zaměstnavatele, který vstup do programu doporučil bezmála 12 % dotázaných. Obecně se neprojevil téměř žádný vliv rodiny a rodinného postavení na rozhodnutí nezaměstnaného požádat o rekvalifikaci.

Účast v programu lidé nejčastěji spojovali s možností získat zaměstnání s lepšími pracovními a mzdovými podmínkami (40,6 %), s příležitostí kontaktovat nové osoby (44,4 %) a zejména se získáním nových a zajímavých zkušeností a dovedností (90,9 %). Hledisko zaměstnatelnosti je tedy nejvíce preferováno účastníky, a to dokonce i před hlediskem okamžitého získání místa.

Třetina všech dotázaných se již dříve zúčastnila rekvalifikačního kurzu. Tato předchozí účast v rekvalifikačním programu však pravděpodobně příliš významně neovlivňuje postoj nezaměstnaného k další participaci na rekvalifikaci (projevilo se to např. u kurzů „na plný“ i „částečný“ úvazek - přesto, že většina účastníků měla již dřívější zkušenost s rekvalifikací, sama účast v současném programu nevyhledala a s jejím přijetím vyčkala na nabídku ÚP).

2. Účinky rekvalifikačních programů (lokální studie)

Primárním cílem rekvalifikačních programů, jež jsou poskytovány nezaměstnaným prostřednictvím úřadů práce, je následné zapojení jejich účastníků na regulární pracovní trh, resp. zvýšení pravděpodobnosti úspěchu při hledání a získávání zaměstnání a při jeho udržení („zaměstnatelnosti“). Tento efekt je nejen sledován úřadem práce, ale představuje současně základní motivaci k účasti na rekvalifikaci ze strany nezaměstnaných.

Ve třetí vlně dotazníkového šetření, kdy jsme dotázali 421 absolventů rekvalifikačních s odstupem 6 měsíců po absolvování programu, jsme se tedy zaměřili především na vyhodnocení přínosu rekvalifikačních pro zaměstnanost jejich účastníků-absolventů. Konkrétně nás zajímaly tyto otázky: Jaký podíl absolventů rekvalifikačních získal během šesti měsíců od ukončení účasti v rekvalifikačním programu zaměstnání? Podařilo se jim toto zaměstnání udržet? Odpovídají pracovní místa preferencím absolventů rekvalifikačních?

Vedle toho jsme se zaměřili na identifikaci dalších účinků rekvalifikačních jako je získání kvalifikace, získání orientace jak hledat zaměstnání, zvýšení sebedůvěry, zvýšení motivace hledat zaměstnání, získání kontaktů vedoucích k zaměstnání, zlepšení prožívání nezaměstnanosti a psychiky.

Tyto účinky totiž ve svém souhrnu zvyšují zaměstnatelnost, protože ovlivňují schopnost a motivaci nezaměstnaných získávat a udržet si zaměstnání, což se projevuje zejména ve střednědobém a dlouhodobém časovém horizontu. Hodnocením těchto „vedlejších“ (či subjektivních) účinků rekvalifikačních na nezaměstnané se tedy nepřímo zaměřujeme na zaměstnatelnost.

Konečně jsme si také všimli souvislosti mezi charakteristikami programů rekvalifikačních, jako je typ, délka, náklady, obsah a kvalita a jejich účinky na zaměstnanost i zaměstnatelnost, protože je důležité identifikovat ty prvky programů rekvalifikačních, jež působí v tomto směru pozitivně či negativně.

2.1 Přímý účinek rekvalifikačních na zaměstnanost

V průběhu půl roku následujícího po ukončení účasti v rekvalifikaci se na pracovním trhu alespoň dočasně uplatnilo 56,6 % jejich absolventů; při dotazování po 6 měsících pak mělo placené zaměstnání 47,3 % rekvalifikantů^[pozn.2].

T a b u l k a 13 **Zaměstnanost po 6 měsících od ukončení účasti v rekvalifikaci**

		%
zaměstnaní	199	47,3
nezaměstnaní	183	43,5
ekonomicky neaktivní (v domácnosti, na MD, studuje)	15	3,6
ostatní a nezjištěno	24	5,7
celkem	421	100

Ne všem rekvalifikovaným se tedy podařilo pracovní poměr udržet: celkem 62 (15 %) osob zaměstnání během sledovaného období získalo a opět ztratilo, někteří dokonce opakovaně - 6 % bylo při dotazování po 6 měsících znovu zaměstnáno a 9 % respondentů se zařadilo zpět mezi nezaměstnané. Pokud tento údaj interpretujeme z pohledu rekvalifikovaných, kteří jsou po šesti měsících od účasti v kurzu nezaměstnaní, pak každý pátý z nich v průběhu tohoto období prošel krátkodobým zaměstnáním.

K ukončení pracovních poměrů účastníků rekvalifikačních vedly dva obecné důvody: nespokojenost na straně zaměstnanců a vypršení lhůty, na kterou byl poměr sjednán. Téměř čtvrtina zaměstnání, která byla v průběhu půl roku ukončena, byla totiž sjednána na dobu určitou - rekvalifikanti ji tedy přijímali s vědomím krátkého trvání. Ve 40 % případů se pak

jednalo o ukončení pracovního poměru ze strany zaměstnanců, jejichž nejčastějším důvodem nespokojenosti byla nízká mzda. Relativně vysoký podíl nestabilních zaměstnání nasvědčuje tomu, že mnohým se otevřela cesta pouze na tzv. sekundární pracovní trh.

Do zaměstnání nastoupila téměř pětina všech rekvalifikovaných již během rekvalifikačního kurzu nebo bezprostředně po jeho ukončení. Těm, kteří při hledání práce uspěli, však nejčastěji trvala cesta od rekvalifikace k zaměstnání dva měsíce.

Podle subjektivního hodnocení pomohla účast v rekvalifikaci získat zaměstnání, které se vztahuje k náplni rekvalifikace, více než pětině (22 %) absolventů rekvalifikací, devíti procentům pak pomohla k jinému zaměstnání^[pozn.3]. To znamená, že zapojení na trh práce spojuje s účastí v programu jen část zaměstnaných rekvalifikovaných. Řada z nich se naopak domnívá, že by na trhu práce uspěli i bez rekvalifikace. Více než třetina zaměstnaných účastníků rekvalifikací vyjádřila přesvědčení, že by *rozhodně* získali nějaké zaměstnání, aniž by se rekvalifikovali. Naopak pouhých 15 osob (7,5 % zaměstnaných) by zřejmě bez účasti v rekvalifikaci žádné zaměstnání nezískalo.

O získání svého současného zaměstnání i bez absolvování rekvalifikačního programu jsou přesvědčení především absolventi všeobecných rekvalifikací^[pozn.4], tedy ženy (muži jsou o něco optimističtější v hodnocení pravděpodobnosti získání jiného zaměstnání). Podíl těch, kteří by *rozhodně* získali zaměstnání, které v současnosti vykonávají, se zvyšuje s úrovní dosaženého stupně vzdělání (nejvyšší je u SŠ s maturitou - 37,3 %) a klesá s délkou předchozí nezaměstnanosti (na 20 % u vyučených a 6 % u účastníků rekvalifikací se základním vzděláním). Podobně zatímco mezi krátkodobě nezaměstnanými do 6 měsíců je o svém úspěchu rozhodně přesvědčena více než třetina zaměstnaných respondentů, u nejdéle nezaměstnaných (nad 2 roky) je to jen jeden z patnácti.

Faktory ovlivňující zaměstnanost absolventů rekvalifikací

V principu úspěšnost rekvalifikací ovlivňují tři široké skupiny faktorů:

- (1) vývoj na lokálním pracovním trhu;
- (2) charakteristiky účastníků programu;
- (3) kvalita a charakter samotného rekvalifikačního programu.

V našem výzkumu jsme se zaměřili především na posouzení druhého a třetího okruhu faktorů, neboť ty jsou relevantní pro tvůrce programů. Tím, že studie byla provedena na jednom lokálním trhu práce, byl vliv prvního okruhu faktorů vyloučen, což umožnilo lépe rozeznat význam ostatních faktorů.

a) charakteristiky absolventů rekvalifikací

Délka nezaměstnanosti

Řada studií potvrzuje skutečnost, že dlouhodobá nezaměstnanost postihuje především osoby s určitým „handicapem“, problémem, jenž jim znesnadňuje přístup na pracovní trh. Mezi tyto „handicapy“ jsou nejčastěji zařazovány nízká úroveň dosaženého vzdělání, zdravotní postižení a relativně vyšší věk. Zapojení dlouhodobě nezaměstnaných do řádného zaměstnání je pak zvláště obtížné, neboť k již zmíněným handicapům přistupuje problém ztráty pracovních dovedností a stigmatizace, často také demotivace a ztráta sebevědomí. „Zaměstnatelnost“, tedy pravděpodobnost získání (a udržení) regulérního zaměstnání klesá. Právě z tohoto důvodu se v porovnání s ostatními skupinami u dlouhodobě nezaměstnaných uplatňují ve větší míře programy tvorby pracovních míst ve veřejném sektoru (veřejně prospěšné práce) a motivační kurzy. Rekvalifikace obecně nejsou nástrojem speciálně cíleným na skupinu dlouhodobě nezaměstnaných - důraz je u nich položen spíše na prevenci dlouhodobé nezaměstnanosti. Tento přístup v rámci APZ odpovídá také situaci v okrese Břeclav. Do rekvalifikací jsou zde častěji zařazováni krátkodobě nezaměstnaní do

půl roku (59,4 %), což však přibližně odpovídá i jejich podílu na nezaměstnanosti (54,5 % ke konci roku 2001). Ve srovnání se strukturou nezaměstnanosti je pak v rekvalifikačních výrazněji poddimenzována kategorie nezaměstnaných nad dva roky^[pozn.5].

T a b u l k a 14 Zaměstnanost po 6 měsících podle délky nezaměstnanosti před nástupem do programu

délka nezaměstnanosti (měsíce)	zaměstnaní		nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní		celkem	
		%		%		%
méně než 6	126	57,5	93	42,5	219	100
6 - 12	35	42,2	48	57,8	83	100
12 - 18	9	25,0	27	75,0	36	100
18 - 24	6	23,1	20	76,9	26	100
nad 24	14	41,2	20	58,8	34	100
celkem	190	47,7	208	52,3	398	100

I po absolvování rekvalifikačního kurzu se potvrdilo, že s délkou předchozí nezaměstnanosti obecně klesá úspěšnost při hledání zaměstnání (Spearmanův korelační koeficient 0,245, resp. 0,260 v závislosti na způsobu kategorizace délky nezaměstnanosti, na hladině významnosti 0,001). Výjimku z této tendence představovala kategorie dlouhodobě nezaměstnaných nad dva roky. Jejich poměrně velmi vysokou úspěšnost lze nejlépe vysvětlit právě pečlivým výběrem do rekvalifikačních programů - lze usuzovat, že v rámci této kategorie byly vybrány osoby, které podle odpovědných pracovníků úřadu práce disponovaly nejlepšími vyhlídkami na pracovní uplatnění (tzv. "creaming").

Vedle nízkého zastoupení nezaměstnaných déle než dva roky v rekvalifikačních ve srovnání s jejich podílem na zaměstnanosti tomu napovídá také skutečnost, že pro většinu z nich bylo velmi snadné se do rekvalifikačního programu dostat^[pozn.6]. Dlouhodobě nezaměstnaní (nad 24 měsíců) byli úspěšní i přesto, že jich byla naprostá většina zařazena do všeobecných rekvalifikačních kurzů, jež celkově vykázaly nižší účinek na zaměstnanost (viz níže). Rekvalifikace, jichž se zúčastnili, byly totiž do značné míry přizpůsobeny jejich individuálním specifickým potřebám: přes 40 % jich bylo zaměřeno speciálně na kategorii dlouhodobě nezaměstnaných^[pozn.7]. Kurzy pro dlouhodobě nezaměstnané měly navíc i dlouhodobější charakter: pouze čtvrtina účastníků programu, kteří byli nezaměstnaní déle než jeden rok, absolvovala kurz trvající nejvýše 1 měsíc (oproti 46 % u krátkodobě nezaměstnaných); naproti tomu dlouhodobými kurzy v délce alespoň 4 měsíce prošel přibližně každý třetí dlouhodobě nezaměstnaný nad 1 rok, ale jen 18 % ostatních. Rozdíl v charakteru rekvalifikací se projevil ve srovnání skupiny krátkodobě nezaměstnaných do 1 roku a nezaměstnaných déle než jeden rok. Rekvalifikace pro velmi dlouhodobě nezaměstnané se však v této skupině příliš neodlišovaly.

Vzdělání

Vliv vzdělání na zaměstnanost po absolvování rekvalifikačního kurzu se projevil jen u dvou kategorií: celkově byli po rekvalifikaci na trhu práce více úspěšní vysokoškoláci (jichž po půl roce pracovaly dvě třetiny) a naopak nejméně se dařilo nekvalifikovaným (pracovalo 27 %), zejména pak nekvalifikovaným ženám. Zastoupení obou těchto kvalifikačních kategorií mezi rekvalifikovanými však bylo poměrně nízké.

Věk

Věk je považován za jeden z významných faktorů ovlivňujících pracovní vyhlídky nezaměstnaných, což se projevuje především při zařazování uchazečů o zaměstnání do rekvalifikačních kurzů: úřad práce ve snaze o co nejvyšší úspěšnost programu cílí

rekvalifikace na mladší věkové kategorie, zejména na nezaměstnané kolem 30 let. Lze tedy předpokládat, že ve vyšších věkových kategoriích se do rekvalifikačního programu zapojují jednak osoby s relativně dobrými vyhlídkami na trhu práce a jednak lidé, kteří mají o rekvalifikaci značný zájem (asi pro čtvrtinu účastníků nad 40 let bylo obtížné se do kurzu vůbec dostat). Zřejmě právě z těchto důvodů byli po ukončení rekvalifikace úspěšní při hledání zaměstnání i starší absolventi a vliv věku na zaměstnanost absolventů rekvalifikací se neprojevil. Pozoruhodné je, že zcela neúspěšnější byli nejstarší absolventi (nad 50 let). Pro tuto skupinu byl charakteristický zvláště vysoký "creaming" efekt a nejvyšší podíl profesně orientovaných rekvalifikací (72 % rekvalifikantů v této věkové kategorii, profesní programy přitom představovaly pouze 53 % celkového počtu rekvalifikací).

Pohlaví

Vzhledem k realizaci všeobecného rekvalifikačního programu pro ženy nezaměstnané po mateřské dovolené byl větší podíl rekvalifikací poskytnut ženám - tvořily 60 % celkového počtu účastníků. Rekvalifikace mužů a žen však měly celkově odlišný charakter. Zatímco muži se typicky účastnili krátkodobějších profesních rekvalifikací, které často sloužily pouze k doplnění stávající kvalifikace, ženy často participovaly na všeobecných programech, jejichž bezprostředním cílem (z pohledu úřadu práce) nemusí být zapojení do pracovního procesu. Tyto programy sledují především aktivaci žen, jejichž kontakt s trhem práce byl dlouhodobě přerušen.

Tato strategie úřadu práce se projevila také v účinku na zaměstnanost - na trh práce se po absolvování rekvalifikačního kurzu častěji zapojili muži než ženy. Po půl roce od ukončení rekvalifikace mělo zaměstnání 57,5 % mužů a 40,7 % žen. Rozdíl se projevil zejména u profesních rekvalifikací, po jejichž absolvování našlo zaměstnání 68 % mužů, ale jen 42 % žen. Nicméně muži sice získávali zaměstnání snadněji než ženy, ale také o ně následně snadněji přicházeli - opakovaná nezaměstnanost se u nich během půl roku vyskytovala mnohem častěji.

T a b u l k a 15 Počet zaměstnání během 6 měsíců od ukončení účasti na rekvalifikaci

	žádné		jedno		dvě nebo více	
		%		%		%
muži	55	34,4	86	53,8	19	11,9
ženy	124	50,4	113	45,9	9	3,7

hladina významnosti 0,001.

Zvláštní pozornost byla v průběhu sledovaného období věnována nezaměstnaným ženám po ukončení mateřské dovolené, pro které úřad práce vytvořil specifický všeobecný rekvalifikační program. Do tohoto programu byly zařazeny ženy, jejichž integraci na trh práce ovlivňuje hned několik handicapů: dlouhá absence na trhu práce (včetně dlouhodobé nezaměstnanosti po ukončení mateřské dovolené - polovina z nich byla nezaměstnaná déle než jeden rok), nízká kvalifikace, nezaopatřené děti (63 % se staralo o dvě nebo více nezaopatřených dětí) a u každé třetí navíc byla zjištěna absence partnera. Po ukončení rekvalifikace se podařilo uplatnit 41 % těchto žen.

Zdravotní stav

Zhoršený zdravotní stav je jedním z faktorů, jenž negativně ovlivňuje šance jedince na trhu práce. Rekvalifikace mohou odstranit bariéru v přístupu na trh práce u skupiny zdravotně handicapovaných, kdy je omezen výkon specifické profese nebo pracovních činností. Zdravotní stav souvisí s charakterem vykonávané práce. Není překvapující, že u nezaměstnaných dělníků jsou zdravotní obtíže ovlivňující výkon povolání mnohem častější

- mezi vyučenými se s takovými problémy potýkal dokonce každý třetí. Ve srovnání s ostatními účastníky rekvalifikací se navíc zdravotně handicapovaní potýkali mnohem častěji s dlouhodobou nezaměstnaností. Celkově měl mezi účastníky rekvalifikací zdravotní potíže ovlivňující pracovní schopnost každý pátý - přibližně u poloviny z nich se jednalo o ZPS nebo částečný invalidní důchod.

Po půl roce od ukončení účasti v programu byla zaměstnána třetina účastníků se ZPS nebo částečně invalidních a pouze čtvrtina těch, kteří mají zdravotní potíže ovlivňující možnost získat zaměstnání, ale formálně sníženou pracovní schopnost nemají. Ještě významnější je pak skutečnost, že naprostá většina (75%) z těch zdravotně handicapovaných, kteří si práci našli, nespojuje získání zaměstnání s absolvováním rekvalifikace. To ukazuje na velmi nízký efekt na zaměstnanost (pod 10 %) u této skupiny nezaměstnaných.

Na úspěšnost neměl konečně vliv ani rodinný stav, počet nezaopatřených dětí ani velikost obce, z níž rekvalifikant pochází. Neprojevil se dokonce ani vliv věku nezaopatřených dětí.

Flexibilita

Pro získání zaměstnání jsou lidé do určité míry ochotní přizpůsobit se některým požadavkům trhu práce. Mezi účastníky rekvalifikací jsme při nástupu do programu identifikovali tři typy flexibility:

- Určitá skupina rekvalifikantů je ochotna změnit pracovní činnost a pracovat i pod úrovní jejich kvalifikace. S určitou nadsázkou lze říci, že tito lidé budou dělat cokoli za předpokladu, že budou splněny ostatní požadavky, které spojují s nástupem do zaměstnání (např. mzdové nebo pokud jde o místo výkonu práce). Jedná se především o nekvalifikované nebo vyučené muže pocházející z malých obcí, a to bez ohledu na jejich rodinný stav a počet dětí.
- K prostorové mobilitě jsou pak připraveni především nekvalifikovaní mladí svobodní muži, bezdětní. Ti jsou nejen ochotni obětovat čas každodennímu dojíždění, ale i pracovat přes týden mimo své bydliště nebo se za práci dokonce přestěhovat.
- Pracovat na částečný úvazek nebo přijmout nejisté či dočasné zaměstnání jsou pak ochotny spíše vzdělanější ženy (středoškolačky s maturitou a VŠ) a lidé se zdravotním omezením.

S c h é m a 1 Faktory flexibility rekvalifikovaných

	komponenty			
	1	2	3	
ochota změnit pracovní činnost	- 0,002	0,158	0,633	Faktor 1 "změna činnosti"
přijmout práci pod úrovní kvalifikace	0,189	0,169	0,700	
ochota dojíždět do zaměstnání více než 1 h denně	0,688	- 0,042	0,220	Faktor 2 "prostorová mobilita"
ochota přestěhovat se za prací mimo okres	0,689	0,172	- 0,176	
ochota pracovat přes týden mimo bydliště	0,811	- 0,029	- 0,092	Faktor 3 "nejistota"
ochota začít podnikat	0,277	0,463	- 0,411	
přijmout i nejisté zaměstnání	0,093	0,660	0,173	
přijmout zaměstnání na částečný úvazek	-0,049	0,731	0,042	
přijmout zaměstnání na dobu určitou	- 0,027	0,625	0,385	

sloupce = faktorové zátěže, tj. koeficienty korelace položky s faktorem; KMO = 0,652, hladina významnosti Bartlettova testu 0,000. První faktor vysvětluje 23,2 % variance, 2. faktor 17,1 % a 3. faktor 12,2 %, celkem tedy 52,5 % variance.

Všeobecný předpoklad, že největší naději na získání zaměstnání mají lidé, kteří jsou ochotní se přizpůsobit požadavkům trhu práce, se u absolventů rekvalifikačních nepotvrdil. Slabý pozitivní vliv na zaměstnanost se projevil pouze u prvního typu flexibility, tj. u osob ochotných změnit pracovní činnost a přijmout i zaměstnání pod úrovní kvalifikace. Zdá se, že handicap v podobě chybějící kvalifikace nepřekoná ani značný stupeň flexibility (ochoty k prostorové mobilitě).

b) charakteristiky rekvalifikačních programů

Vedle sociodemografických charakteristik účastníků rekvalifikačních mají na následnou zaměstnanost vliv také samy rekvalifikační programy, ať už jde o jejich typ, délku, obsahové zaměření, kvalitu či adekvátnost jak k individuálním potřebám participantů, tak k aktuální situaci na trhu práce.

Typ - zaměření programu

K získání zaměstnání vedla častěji účast v profesně orientované rekvalifikaci: podíl zaměstnaných účastníků byl vyšší než u absolventů všeobecných rekvalifikačních (55 % oproti 37 %). Navíc také větší podíl absolventů profesních kurzů vidí získání svého zaměstnání v přímé souvislosti s účastí v programu: zatímco participace ve všeobecné rekvalifikaci pomohla (určitě nebo spíše) získat zaměstnání jen 17 % účastníků, u profesních rekvalifikačních byl tento podíl víc než dvojnásobný (44 %). Mnoho rekvalifikovaných by si tedy zaměstnání našlo i bez absolvování rekvalifikace, zejména pokud jde o absolventy všeobecných rekvalifikačních programů.

T a b u l k a 16 Získal byste své současné zaměstnání i bez účasti v rekvalifikačním kurzu?

	profesní		všeobecný		celkem	
		%		%		%
rozhodně ano	30	25,4	24	33,3	54	28,6
spíše ano	26	22,2	28	38,9	54	28,6
spíše ne	26	22,2	4	5,6	30	15,9
rozhodně ne	25	21,4	8	11,1	33	17,5
neví	10	8,5	8	11,1	18	9,5

hladina významnosti 0,003

T a b u l k a 17 Získal byste jiné zaměstnání?

	profesní		všeobecný		celkem	
		%		%		%
rozhodně ano	24	20,7	12	16,7	36	19,1
spíše ano	40	34,5	36	50,0	76	40,4
spíše ne	20	17,2	4	5,6	24	12,8
rozhodně ne	4	3,4	3	4,2	7	3,7
neví	28	24,1	17	23,6	45	23,9

hladina významnosti 0,07

Z hlediska cílenosti kurzů na specifické kategorie nezaměstnaných byly nejméně úspěšné rekvalifikace zaměřené na nezaměstnané s nižší než úplnou středoškolskou kvalifikací (resp. na dělnické profese), u kterých po rekvalifikaci nastoupilo do zaměstnání 72 % absolventů. Někteří však o práci také brzy přišli - podíl zaměstnaných po půl roce pak dosáhl 63 %. Naopak nejnižší úspěšnosti dosáhly nepočtené kurzy pro zdravotně postižené (viz příloha 1).

Délka a nákladnost programu

Úřady práce v ČR se soustřeďují především na poskytování krátkodobých rekvalifikací; podobně tomu je v Břeclavi - pouze jedna ze čtyř rekvalifikací trvala déle než dva měsíce. Do dlouhodobých rekvalifikací byli zařazováni ti nezaměstnaní, u kterých je možné předpokládat větší obtíže při hledání zaměstnání, zejména z důvodu delší absence na trhu práce, jako je tomu u dlouhodobě nezaměstnaných a žen po mateřské dovolené. Další velkou skupinu zařazovanou do dlouhodobých rekvalifikací pak představovali absolventi škol. Z hlediska náplně pak byly dlouhodobé kurzy (trvajících čtyři měsíce nebo déle) v naprosté většině všeobecné, zaměřené na obecné dovednosti, posílení sebevědomí a motivace k hledání zaměstnání. Déle trávající kurzy jsou spojeny s vyššími náklady (Pearsonův korelační koeficient 0,442).

Vliv délky rekvalifikace na zaměstnanost se neprojevil, zaměstnanost po 6 měsících od ukončení se pohybovala okolo 50 % u všech typů kurzů (podle délky jejich trvání). Výjimkou byly pouze čtyřměsíční rekvalifikace (zaměstnáno pouze 38 % účastníků), jež byly v naprosté většině (88 %) zaměřené na ženy po mateřské dovolené a dlouhodobě nezaměstnané. Do delších rekvalifikací nad 4 měsíce, jejichž úspěšnost byla srovnatelná s krátkodobými rekvalifikacemi, pak byli zařazováni především absolventi škol.

Hodnocení kvality rekvalifikací jejich absolventy

Kvalita rekvalifikačních programů je podstatným faktorem, který rozhoduje o jejich přínosu pro účastníky a o zaměstnatelnosti jejich účastníků. V rámci výzkumného projektu nebyla sice vyhodnocována kvalita jednotlivých programů podle objektivních kritérií, zajímali jsme se však o to, jak rekvalifikace subjektivně hodnotí jejich účastníci. Následující zjištění vyplývají jednak z kvalitativních rozhovorů, které byly provedeny s rekvalifikovanými po ukončení participace v programu a jednak z výsledků dotazníkového šetření ve třetí vlně, tj. po šesti měsících od ukončení rekvalifikace.

Vstup do rekvalifikačního programu byl provázen mnohými očekáváními. Naprostá většina nezaměstnaných spojovala účast v kurzu se zlepšením své pozice na trhu práce, a to prostřednictvím získání nových zkušeností a znalostí a také navázáním kontaktů, jež povedou k získání zaměstnání později. Téměř tři čtvrtiny z nich pak viděly v absolvování rekvalifikace vůbec jedinou cestu, jak najít práci.

To jsou poměrně značná a jasně vymezená očekávání. I když řada (70 %) respondentů současně sledovala také kvalitní využití volného času v době nezaměstnanosti, očekávání v podobě zvýšení šancí na trhu práce bylo jednoznačně prioritní. Není proto překvapivé, že kurz splnil očekávání především v těch případech, kdy absolvování kurzu skutečně vedlo k nástupu do zaměstnání, a dále pak u těch, kteří hodnotí vysoce kvalitu programu ve smyslu poskytnutých znalostí a dovedností. Tam, kde očekávání splněna nebyla, došlo k následnému zapojení na trh práce jen v menší míře.

T a b u l k a 18 Naplnění očekávání spojených s programem a zaměstnanost

	zaměstnaní		nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní		celkem	
		%		%		%
rozhodně splnil očekávání	84	42,6	58	26,4	142	34,0
spíše splnil	68	34,5	63	28,6	132	31,6
tak napůl	39	19,8	66	30,0	105	25,1
spíše nesplnil	2	1,0	23	10,5	25	6,0
vůbec nesplnil	4	2,0	10	4,5	14	3,3

hladina významnosti 0,001

Absolventi rekvalifikací celkově hodnotili rekvalifikace jako kvalitní (65 %) a odpovídající jejich potřebám (75,1 %) i očekáváním (65,4 %), přičemž spolu jednotlivé

složky hodnocení vzájemně výrazně souvisejí. S programem celkově bylo velmi spokojeno přes čtyřicet procent absolventů a dalších čtyřicet procent jich bylo spíše spokojeno. Nejsilnějším ze sledovaných faktorů celkové spokojenosti s rekvalifikačním kurzem bylo naplnění očekávání účastníků. Ve všech ohledech pozitivněji vyznělo hodnocení od těch absolventů, kteří byli v době dotazování (tj. po půl roce) zaměstnaní, nicméně i u nezaměstnaných výrazně převládalo kladné hodnocení. Značná část nezaměstnaných je totiž přesvědčena, že absolvováním rekvalifikace se zlepšily jejich vyhlídky na získání zaměstnání (viz níže).

Celkově bylo s rekvalifikací velmi spokojeno 47,4 % absolventů profesních kurzů a 38 % absolventů kurzů všeobecných. Tato diference se ještě výrazněji projevila v hodnocení kvality rekvalifikací podle poskytnuté kvalifikace: kurzy, jejichž absolvováním jedinec nezískal ani část kvalifikace, byly hodnoceny méně příznivě (velmi spokojeno bylo 27 % jejich účastníků).

Jako kvalitní vyhodnotili účastníci zejména ty rekvalifikační programy, ve kterých si nejen zlepšili své obecné dovednosti, ale také získali představu, jak vykonávat určitou konkrétní práci. Součástí většiny velmi kvalitních rekvalifikačních programů byla výuka práce s počítačem (což ovšem na druhou stranu neznamená, že by byla většina kurzů zahrnujících práci na PC hodnocena jako velmi kvalitní - takto byla ohodnocena pouze necelá čtvrtina z nich). Absolvování velmi kvalitního kurzu bylo také vnímáno jako náročnější. Kvalitní kurzy navíc častěji vedly k posílení sebevědomí při hledání zaměstnání.

Z hlediska zaměření byly opět kladněji hodnoceny profesní rekvalifikace, jež jednak častěji splnily očekávání účastníků a jednak lépe odpovídaly jejich potřebám. V zásadě však byly oba typy rekvalifikací hodnoceny kladně, rozdíl se projevil především v tom, že profesní kurzy byly častěji hodnoceny jako velmi kvalitní.

T a b u l k a 19 Hodnocení kvality rekvalifikací podle jejich zaměření

	profesní		všeobecné	
		%		%
velmi vysoká	59	28,0	32	16,7
spíše vysoká	84	39,8	88	45,8
průměrná	46	21,8	49	25,5
spíše nízká	3	1,4	10	5,2
velmi nízká	1	0,5	2	1,0
neví	18	8,5	11	5,7

hladina významnosti 0,02

Jako charakteristiky velmi kvalitních rekvalifikací můžeme označit: profesní zaměření, délka trvání je tři měsíce, zahrnují praktickou výuku, poskytují kvalifikaci nebo její část, buď cílené na osoby s nižší kvalifikací, resp. dělnické profese nebo necílené (tj. nejsou zaměřeny na specificky vymezenou skupinu nezaměstnaných).

Respondenti, kteří hodnotili kurz jako velmi kvalitní, byli po šesti měsících od ukončení rekvalifikace častěji zaměstnaní než absolventi kurzů nižší kvality. Navíc ti z absolventů velmi kvalitních rekvalifikací, kteří zaměstnání neměli, vypovídali nejčastěji o zlepšení svých vyhlídek na pracovním trhu v důsledku absolvování programu. Je zajímavé, že z hlediska zaměstnanosti byli velmi úspěšní také absolventi průměrných kurzů - podíl zaměstnaných v této skupině převýšil dokonce stejný ukazatel u spíše kvalitních rekvalifikací. Kvalitní rekvalifikace na druhou stranu častěji zlepšily pracovní vyhlídky těch, kteří zatím práci nemají. Lze předpokládat, že se podíl zaměstnaných v obou kategoriích po určité době vyrovná, neboť účinky rekvalifikací na zaměstnatelnost jsou dlouhodobějšího charakteru.

T a b u l k a 20 Vyhlídky na pracovním trhu v závislosti na kvalitě rekvalifikace (po 6 měsících)

kvalita kurzu	zaměstnaní		nezaměstnaní - zlepšily se pracovní vyhlídky absolvováním rekvalifikace ?								celkem	
			rozhodně ano		spíše ano		spíše ne		rozhodně ne			
		%		%		%		%		%		%
velmi vysoká	54	58,7	9	9,8	14	15,2	9	9,8	1	1,1	92	100,0
spíše vysoká	74	41,3	15	8,4	39	21,8	21	11,7	10	5,6	179	100,0
průměrná	57	57,6	5	5,1	10	10,1	11	11,1	7	7,1	99	100,0
nízká	5	31,3	0	0,0	1	6,2	4	25,0	5	31,2	16	100,0

hladina významnosti 0,001.

pozn: dopočet do 100 % tvoří ti, kteří nebyli schopni posoudit, zda se jejich vyhlídky zlepšily či nikoliv.

Nejčastějším předmětem kritiky při hodnocení kurzů byl nedostatek časového prostoru. Jak již bylo uvedeno, většina rekvalifikací měla krátkodobý charakter, a proto byla výuka podle některých respondentů příliš intenzivní. Především v kurzech zaměřených na práci s výpočetní technikou se pak nedostávalo časového prostoru k procvičení probírané látky. V některých případech vyjadřovali rekvalifikanti skepsi nad relevancí obsahu rekvalifikace vzhledem k požadavkům na trhu práce. Na druhou stranu převládala spokojenost s kvalitou pedagogů^[pozn.8].

Nejméně spokojeny byly po všech stránkách absolventky rekvalifikací zaměřených na skupinu žen po mateřské dovolené: kvalitu kurzu hodnotilo jako velmi vysokou pouhých 7 % a jen podle 16 % kurz odpovídal jejich potřebám. Také celková spokojenost byla u těchto rekvalifikací zdaleka nejnižší (23 % bylo velmi spokojeno).

T a b u l k a 21 Kvalita rekvalifikací zaměřených na ženy po mateřské dovolené

	ženy po MD		absolventi celkem	
		%		%
velmi vysoká	4	7,1	81	21,0
spíše vysoká	14	25,0	167	43,3
průměrná	25	44,6	96	24,9
spíše nízká	6	10,7	13	3,4
velmi nízká	2	3,6	3	0,8
nedovede posoudit	5	8,9	26	6,7
celkem	56	100,0	386	100

Všeobecný předpoklad, že ženy po mateřské dovolené od rekvalifikace očekávají především rozptýlení, získání nových sociálních kontaktů a posílení sebevědomí, je totiž jen částečně oprávněný. Tyto ženy skutečně před nástupem do programu mnohem častěji vyjadřují očekávání v podobě zkvalitnění prožívání nezaměstnanosti (až 91 %), nicméně současně stejně jako ostatní navíc předpokládají, že výsledkem rekvalifikace budou vyšší šance na získání zaměstnání. Očekávání žen po mateřské dovolené jsou proto rekvalifikací naplněna podle jejich vyjádření jen „tak napůl“.

T a b u l k a 22 Naplnění očekávání u absolventek rekvalifikací zaměřených na ženy po mateřské dovolené

splnil kurz očekávání?	ženy po MD		absolventi celkem	
		%		%
rozhodně splnil	8	14,3	128	33,2
spíše splnil	10	17,9	124	32,1
tak napůl	23	41,1	98	25,4
spíše ne	8	14,3	23	6,0
rozhodně ne	7	12,5	13	3,4
celkem	56	100	386	100,0

Získaná pracovní místa

Cílem programů aktivní politiky trhu práce není pouze prosté začlenění nezaměstnaných na pracovní trh. V ideálním případě se jedná o trvalé uplatnění na primárním pracovním trhu v oboru, který odpovídá kvalifikaci uchazeče a jeho nárokům. Řada absolventů rekvalifikací však získala pouze dočasné zaměstnání (místo dlouhodobější nezaměstnanosti pak zakoušejí opakovanou nezaměstnanost) nebo zaměstnání, s nímž nejsou spokojeni, nejčastěji pokud jde o finanční ohodnocení.

Stabilita a mzdová úroveň

Jak bylo uvedeno, 15 % dotázaných absolventů rekvalifikací v průběhu 6 měsíců od ukončení rekvalifikací získalo a následně ztratilo zaměstnání, někteří z nich opakovaně. Navíc však i mezi těmi, kteří byli v době dotazování zaměstnání, 28 % považovalo svoje zaměstnání za nestabilní. Celkově pak mezi zaměstnanými existují dvě významné skupiny: jednak ti, kteří získali stabilní a dobře placené zaměstnání - tedy ti, jimž se pravděpodobně podařilo uplatnit na primárním pracovním trhu (40 % zaměstnaných), a pak ti, kteří vykonávají nestabilní a zároveň špatně placenou práci (20 %). Celkově tedy získalo dobře placené stabilní zaměstnání 19 % všech absolventů rekvalifikací (26 % mužů a 15 % žen).

T a b u l k a 23 Plat a stabilita získaného zaměstnání

	je zaměstnání dobře placené?		je zaměstnání stabilní?	
		%		%
rozhodně ano	26	13,0	43	21,4
spíše ano	70	35,0	82	40,8
spíše ne	60	30,0	33	16,4
rozhodně ne	28	14,0	23	11,4
neví	16	8,0	20	10,0
celkem	200	100,0	201	100,0

Na základě kvality získaného zaměstnání můžeme vymezit čtyři kategorie zaměstnaných absolventů rekvalifikačních programů:

1. "*Úspěšní (spokojení)*" - své zaměstnání hodnotí jako stabilní a dobře placené. Typicky jsou to mladí muži do 30 let, často ještě sdílející domácnost se svými rodiči. Jsou svobodní a bezdětní. Nezaměstnaní byli před nástupem do rekvalifikace zpravidla jen krátce, nejčastěji do půl roku.
2. "*Skromní*" - nastoupili do zaměstnání sice stabilního, nicméně špatně placeného. Jsou to muži i ženy středních let (30 - 44 let), nezaměstnaní byli méně než jeden rok. Živí se manuální prací - například ve strojírenském průmyslu nebo i ve stavebnictví.
3. "*Využívající příležitosti*" - momentálně vykonávají dobře placené ale nestabilní zaměstnání. Jedná se o početně nejmenší podskupinu zaměstnaných (jen 7 %). Typicky se

jedná o vdané ženy okolo třicítky, pečující o dvě děti. Také ony byly nezaměstnané kratší dobu (do jednoho roku). Nastoupily například do zemědělství (!) nebo peněžnictví. Nejistotu si mohou dovolit - jejich příjem není v domácnosti jediný - manžel pracuje nebo podniká.

4. "Poražení mezi vítězi" - ti, kterým se sice podařilo najít zaměstnání, nicméně jde o práci jak nestabilní, tak nízko finančně ohodnocenou. Jedná se o muže i ženy nad 40 let, vyučené nebo SŠ bez maturity, kteří se potýkali s dlouhodobou nezaměstnaností. Jejich pozice je navíc ovlivněna zhoršeným zdravotním stavem.
(viz také příloha 1)

Ze srovnání hrubých nominálních příjmů vyplývá, že více než čtvrtina zaměstnaných si ve srovnání s předchozím zaměstnáním pohoršila, často velmi výrazně. Naopak vyššího příjmu v novém zaměstnání dosahuje polovina pracujících absolventů rekvalifikací. Průměrná hrubá mzda těchto osob v předchozím zaměstnání činila 7 532 Kč - jednalo se tedy o rekvalifikanty s relativně vyššími příjmy, neboť průměrná mzda v předchozím zaměstnání všech osob vstupujících do rekvalifikace byla o 400 Kč vyšší. Průměrný příjem ze současného zaměstnání (8 386 Kč) převyšuje ten, jehož absolventi rekvalifikačních programů dosáhli v předchozím zaměstnání, avšak jeho výše je stále výrazně pod úrovní průměrné mzdy v Jihomoravském kraji^[pozn.9].

S c h é m a 2 Mzdy rekvalifikovaných dříve a nyní

průměrná mzda rekvalifikantů v posledním zaměstnání před vstupem do nezaměstnanosti	
- v současnosti zaměstnání	7 532 Kč
- v současnosti nezaměstnaní nebo ekonomicky neaktivní	6 755 Kč
- celkem	7 126 Kč
průměrná současná mzda zaměstnaných absolventů rekvalifikací	8 386 Kč
průměrná mzda zaměstnanců v Jihomoravském kraji (2001)	12 677 Kč

Srovnání předchozího příjmu se současným nezohledňuje časové hledisko (a tedy růst inflace) - větší mzdový nárůst se přirozeně projevuje u osob, jež byly mimo pracovní trh delší dobu, např. na mateřské dovolené. Ačkoliv tedy došlo k výraznějšímu zvýšení mezd u žen, rozdíl mezi výdělků mužů a žen zůstává stále poměrně značný - muži vydělávají o plných 28 % více.

T a b u l k a 24 Srovnání průměrných mezd u zaměstnaných rekvalifikantů podle pohlaví

	hrubá mzda v předchozím zaměstnání (a)	hrubá mzda v současném zaměstnání (b)	rozdíl (b) - (a)
muži	8 841 Kč	9 312 Kč	471 Kč
ženy	6 379 Kč	7 270 Kč	891 Kč

Při vstupu do rekvalifikačního programu 18 % dotázaných očekávalo nižší mzdovou nabídku, než za jakou by byli ochotni nastoupit do zaměstnání. Pro třetinu pak nebyla výše mzdy rozhodující a další třetina očekávala nabídku odpovídající minimální přijatelné výši. Pouze každý desátý pak očekával reálnou nabídku přesahující minimálně přijatelnou mzdu. Přestože se tedy téměř pětina rekvalifikantů nacházela ve „mzdové“ pasti, neprojevila se u této skupiny nižší úspěšnost při hledání zaměstnání po ukončení rekvalifikace. Lze usuzovat, že předpokládaná úroveň mzdových nabídek často neodpovídala skutečné situaci na trhu práce (asi třetina dotázaných neměla představu o výši mzdových nabídek), jiní zase z deklarovaných požadavků slevili: z aktuálně zaměstnaných nastoupilo 68, tj. třetina, za nižší mzdu než původně požadovali.

Značná část rekvalifikantů (35 %), především mužů, se uplatnila v průmyslu, který ve srovnání s ostatními odvětvími národního hospodářství nabídl také relativně vyšší mzdy. Nejvyšších příjmů dosáhlo těch několik rekvalifikantů (jen 2,6 %), jimž se podařilo zaměstnat v peněžnictví a bankovníctví - mzdy v tomto oboru totiž v průměru převýšily příjmy ostatních zaměstnaných rekvalifikantů o celou polovinu. Je zajímavé, že v peněžnictví se uplatnily především ženy. Celkově však ženy našly zejména podprůměrně placená zaměstnání v nepeněžních službách a obchodu. Výrazně nejméně si vydělávají rekvalifikovaní pracovníci v zemědělství.

2.2 Účinky rekvalifikací ovlivňující zaměstnatelnost

Riziko dlouhodobé nezaměstnanosti souvisí s kvalitou lidského kapitálu: podle „teorie fronty“ jsou nezaměstnaní s nízkou kvalitou lidského kapitálu vždy předstiženi nově příchozími uchazeči o zaměstnání, a proto zůstávají v registrech úřadu práce a tvoří jádro dlouhodobé nezaměstnanosti. V řadě zemí (např. USA, Nizozemí, Austrálii) proto byly vyvinuty postupy, jež slouží k včasné identifikaci osob s vysokou pravděpodobností dlouhodobé nezaměstnanosti a ke stanovení vhodného nástroje aktivní politiky trhu práce ke prevenci dlouhodobé nezaměstnanosti v těchto případech. Jinými slovy je na vstupu do nezaměstnanosti nebo s určitým časovým odstupem hodnocena „zaměstnatelnost“ jednotlivých uchazečů o zaměstnání. Lidé, jejichž zaměstnatelnost je vyhodnocena jako nízká, jsou pak přiřazováni do programů APZ, jež jim pomohou posunout se v pomyslné frontě na práci. Cílem je efektivní využití finančních prostředků na APZ tak, aby byly použity právě jen pro osoby skutečně ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností. Vzhledem k šíři a charakteru proměnných, které ovlivňují šance na trhu práce, bývají pro vytipování ohrožených jedinců kombinovány statistické postupy s individuálním vyhodnocováním pracovníky veřejných služeb zaměstnanosti. To je významné u těch individuálních charakteristik, jež je jinak obtížné identifikovat, například pokud jde o sebedůvěru, motivaci k hledání zaměstnání nebo individuální problémy ovlivňující šance na trhu práce (srovnej Weinert, P. et al. 2001).

Také český Národní akční plán zaměstnanosti (NAPZ) na rok 2002 věnoval otázce zaměstnatelnosti vysokou pozornost, která se promítla především do cíle poskytnout každému mladému nezaměstnanému účast na programu APZ před uplynutím 6 měsíců trvání nezaměstnanosti a ostatním nezaměstnaným má být taková nabídka poskytnuta do 12 měsíců nezaměstnanosti. Zvýšená pozornost pak má být věnována uchazečům o zaměstnání, jimž hrozí dlouhodobá nezaměstnanost. V České republice zatím nebyl zaveden žádný systematický postup pro identifikaci osob se zvýšenou pravděpodobností dlouhodobé nezaměstnanosti. Zařazování do programů je založeno především na posouzení individuálních případů ze strany pracovníků úřadů práce, přičemž obecným vodítkem je par.9 zákona o zaměstnanosti, jenž obecně ohrožené skupiny vymezuje. Programy jsou přitom uplatňovány jednak jako preventivní nástroj pro osoby ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností a jednak jako nástroj pomoci těm, kteří již dlouhodobě nezaměstnaní jsou.

V případě rekvalifikací se potom ve vztahu k dlouhodobé nezaměstnanosti sledují dva typy účinků:

1. rozšíření kvalifikace, její aktualizace nebo přizpůsobení kvalifikace požadavkům trhu práce (tzv. "matching"), které je dominantní v rámci prevence dlouhodobé nezaměstnanosti;
2. kultivace ostatních složek lidského kapitálu, jež ovlivňují proces hledání zaměstnání - tyto účinky jsou zdůrazňovány především u osob, jež jsou aktuálně dlouhodobě nezaměstnané. Přístup v podobě všeobecných rekvalifikací má často „kurativní charakter“ ve smyslu odstranění negativních důsledků nezaměstnanosti, jako je např. ztráta motivace k hledání zaměstnání, ztráta sebedůvěry atd. Zde jde o zlepšení zaměstnatelnosti podporou sebedůvěry, orientací na trhu práce, zvýšením motivace a schopnosti hledat zaměstnání.

Vliv na hledání zaměstnání

Jedním z důsledků ztráty kontaktu s pracovním trhem, ať už z důvodu nezaměstnanosti nebo např. mateřské dovolené, může být ztráta sebedůvěry při hledání zaměstnání nebo nejistota ohledně efektivního způsobu hledání. Podobně tomu může být také u absolventů škol, jejichž zkušenosti s pracovním trhem jsou minimální nebo žádné. V takových případech jsou úřadem práce nabízeny především všeobecné rekvalifikační kurzy, jež v první řadě pomáhají překonat právě bariéru v podobě nízké motivace, ztráty sebedůvěry nebo špatné orientace na trhu práce. Nicméně jak ukazují výsledky analýzy, efekty v podobě zvýšeného sebevědomí nebo motivace přinášejí i profesně orientované rekvalifikace.

T a b u l k a 25 Vliv rekvalifikací na hledání zaměstnání

přínosy		%
představa, jak získat zaměstnání	182	43,5
zvýšení sebedůvěry při hledání zaměstnání	243	58,1
zvýšení zájmu hledat práci	160	38,3
získání kontaktů, které pomohly získat zaměstnání	52	12,5

pozn. podíl kladných odpovědí

Ačkoliv se všechny tyto efekty projevíly ve stejné míře u obou pohlaví, lze na základě hloubkových rozhovorů, které jsme provedli, usoudit, že větší význam prvním dvěma z nich připisují ženy, které často viděly v posílení vlastního sebevědomí vůbec největší přínos rekvalifikačního kurzu. Překvapivě v menší míře se uvedené efekty projevíly u rekvalifikací zaměřených specificky na ženy po mateřské dovolené, a to ať už jde o představu, jak získat zaměstnání (27 %), nebo o zvýšení sebevědomí (45 %). Vůbec neúčinnější v tomto ohledu byly rekvalifikace cílené na absolventy škol: více než polovina (56 %) jich získala představu, jak získat zaměstnání a až 61 % vypovídá o zvýšení sebevědomí při hledání zaměstnání. To se částečně také promítlo do souvislosti mezi délkou rekvalifikačního programu a jeho účinky na hledání zaměstnání.

T a b u l k a 26 Přínos rekvalifikace - představa, jak získat zaměstnání

délka rekvalifikace		%
do 1 měsíce	73	43,7
1 - 2 měsíce	56	45,5
2 - 3 měsíce	15	51,7
3 - 4 měsíce	17	27,0
nad 4 měsíce	15	60,0

pozn. kladné odpovědi, hladina významnosti 0,003

Pozitivní efekt v podobě získání představy, jak získat zaměstnání, měly tedy častěji dlouhodobější rekvalifikace s výjimkou kurzu zaměřeného na ženy po mateřské dovolené, který představuje naprostou většinu rekvalifikací v délce trvání od 3 do 4 měsíců. Ve spojení s nízkým účinkem na zaměstnanost u tohoto kurzu, horším hodnocením kvality (jen třetina účastnic hodnotila kurz jako kvalitní) a celkově nižší spokojeností s kurzem (spokojeno 46 % účastnic ve srovnání s celkovými 82 %, viz výše) můžeme hodnotit kurz zaměřený na ženy po mateřské dovolené jako málo účinný a přitom relativně nákladný. Celkové náklady na jednoho účastníka rekvalifikace pro ženy po mateřské dovolené převyšoval průměrné náklady na jednoho rekvalifikovaného asi o pětinu - což je dáno především jejím delším trváním.

Ti, kteří v programu získali představu, jak získat zaměstnání, nebo ti, jimž se podařilo navázat užitečné kontakty, byli následně při hledání zaměstnání úspěšnější než

ostatní (viz příloha 2). Vliv zvýšeného sebevědomí ani zvýšení zájmu hledat práci na reálné získání zaměstnání se naopak v průběhu 6 měsíců po rekvalifikaci neprojevil.

Asi pětině účastníků se podařilo získat příslib zaměstnání už v průběhu rekvalifikace; úspěšnější v tom byli účastníci profesní rekvalifikace (24 % oproti 14 % u všeobecných rekvalifikací) a zejména pak účastníci rekvalifikací, které byly specificky zaměřeny na dělnické profese (39 %). Je také významné, že během rekvalifikace získalo příslib zaměstnání až 28 % účastníků v kurzech zaměřených na mladistvé a absolventy (tyto rekvalifikace přitom byly v naprosté většině všeobecného zaměření).

Vliv rekvalifikací na prožívání nezaměstnanosti

Pro většinu respondentů byla nezaměstnanost provázena negativními průvodními jevy: snížením životní úrovně^[pozn.10] (finančními potížemi) a zhoršením psychického stavu, což se pak v některých případech promítlo také do zhoršujících se sociálních vztahů. Rekvalifikace jako pravidelná sociální aktivita s vymezeným cílem pak znamenala pro řadu účastníků pozitivní změnu v prožívání nezaměstnanosti. Ke zlepšení psychického stavu došlo u 43 % účastníků, zatímco o zhoršení vypovídalo pouze 7 %. Je významné, že zlepšení psychického stavu především kompenzovalo předchozí negativní změnu: účast v programu pomohla polovině z těch, u kterých byla nezaměstnanost spojena se zhoršením psychiky a u dalších 43 % se psychický stav alespoň dále nezhoršoval. Změna psychického stavu pak souvisela se všemi ostatními sledovanými účinky rekvalifikace na prožívání nezaměstnanosti.

T a b u l k a 27 **Prožívání nezaměstnanosti**

	před nástupem do rekvalifikace				v průběhu rekvalifikace			
	zlepšení		zhoršení		zlepšení		zhoršení	
		%		%		%		%
finanční situace	37	7,3	371	73,2	52	12,2	98	23,1
zdravotní stav	47	9,3	57	11,2	18	4,3	18	4,3
vztahy s partnerem	22	5,9	56	15,0	24	6,4	20	5,3
vztahy s okolím	41	8,1	59	11,7	63	14,9	12	2,8
psychika	41	8,1	251	49,4	172	42,9	28	6,6
časový prostor	377	74,2	23	4,5	23	5,4	163	38,3

Na druhou stranu byla účast v rekvalifikaci pro nezaměstnané spojena s náklady, ať už finančními nebo časovými. Z finančního hlediska byla účast v rekvalifikaci nejobtížnější pro ty nezaměstnané, kteří již před nástupem do kurzu měli výraznější finanční potíže. Pro osoby, které měly potíže vyjít s příjmem, byly významné i nevelké dodatečné výdaje spojené s účastí v kurzu: k dalšímu zhoršení došlo u každého čtvrtého nezaměstnaného, který měl již před rekvalifikací velké obtíže vyjít s příjmem.

Vliv na získání kvalifikace a pracovních dovedností

Účast v programu vedla k získání kvalifikace u 70 % účastníků, častěji pak u profesních rekvalifikací (80 %) než u všeobecných (57 %). Vzhledem k častějšímu zařazení žen do všeobecných programů získali novou kvalifikaci častěji muži než ženy (viz příloha 2).

Vedle získání formální kvalifikace však často rekvalifikační programy vybavily své absolventy dalšími znalostmi a dovednostmi, jejichž absence může sama o sobě představovat bariéru v přístupu na trh práce. Je například stále obtížnější najít kvalifikačně odpovídající pracovní uplatnění pro středoškoláky s maturitou, kteří neumějí pracovat s výpočetní technikou. Prakticky všechny programy zaměřené na osoby se středoškolským vzděláním proto zahrnovaly výuku práce na počítači (a stejně tomu bylo u programů cílených na mladistvé a absolventy). Pracovat na počítači se naučila většina (75 %) rekvalifikantů, kteří absolvováním kurzu nezískali formální kvalifikaci, což je dáno zvýšeným důrazem na tuto oblast ve všeobecných rekvalifikacích.

T a b u l k a 28 Přínosy rekvalifikací k zlepšení kvalifikace

		%
získání obecných dovedností (např. komunikace)	249	59,7
práce na PC	263	62,9
získání teoretické přípravy k výkonu práce	272	65,1
získání pracovních zkušeností, jak dělat určitou práci	209	49,9

Jestliže tedy všeobecné rekvalifikace především zlepšily dovednosti v oblasti informačních technologií, profesní kurzy častěji vybavily své absolventy teoretickými poznatky i praktickou zkušeností, jak vykonávat určitou práci (viz příloha 2). Oba typy kurzů pak shodně asi u šedesáti procent absolventů vedly k získání nebo rozvoji obecných dovedností. Celkově se pak většina (83%) účastníků rekvalifikačního kurzu naučila něco nového, něco, co v budoucnu může prakticky využít (a to nejen v zaměstnání).

Účinek na subjektivní vnímání vyhlídek na pracovním trhu

Při vstupu do rekvalifikačního programu jsme se zajímali o hodnocení vyhlídek na získání zaměstnání. Celkově lidé častěji spatřovali svoje šance na získání zaměstnání mimo svůj obor a převažovaly průměrné nebo spíše špatné vyhlídky.

T a b u l k a 29 Vyhlídky na zaměstnání před vstupem do programu

	ve svém oboru		mimo svůj obor	
		%		%
žádné, velmi špatné	99	19,5	46	9,2
spíše špatné	152	30,0	127	25,3
průměrné	158	31,2	218	43,5
spíše dobré	65	12,8	78	15,6
velmi dobré (příslib zaměstnání)	33	6,5	32	6,4
celkem	507	100,0	501	100

Neoptimističtěji hodnotili svoje vyhlídky na pracovní uplatnění mimo svůj obor mladí muži ve věku od 20 do 30 let, vyučení a středoškoláci bez maturity. Pozitivnější byli podobně i lidé vstupující do profesně zaměřené rekvalifikace. Naopak uplatnění mimo obor méně často očekávali vzdělaní lidé - vysokoškoláci a středoškoláci s maturitou a také ženy po mateřské dovolené.

Nicméně se ukázalo, že subjektivní hodnocení pracovních vyhlídek nesouvisí nijak silně se získáním zaměstnání po ukončení rekvalifikace - výrazně úspěšnější byla pouze skupina lidí s velmi dobrými vyhlídkami na trhu práce, tedy ti, kteří již měli zaměstnání přislíbeno. Krom těchto, zaměstnání pak našel přibližně stejný podíl skeptiků i optimistů.

Mezi těmi, kteří po půl roce zaměstnání nejsou, došlo téměř u poloviny ke zlepšení subjektivního hodnocení vyhlídek na získání zaměstnání. Změna hodnocení pracovních vyhlídek souvisí s přínosem rekvalifikace v podobě zvýšení sebedůvěry při hledání zaměstnání. Lze se domnívat, že se jedná o oboustrannou kauzalitu: zlepšení pracovních vyhlídek může vést k posílení sebedůvěry stejně jako se zvýšení sebedůvěry může promítnout v pozitivnějším hodnocení vlastní perspektivy na trhu práce.

T a b u l k a 30 Zlepšení vyhlídek na získání zaměstnání

		%
rozhodně ano	27	12,9
spíše ano	69	32,9
spíše ne	52	24,8
rozhodně ne	24	11,4
neví, nedovede posoudit	38	18,1
celkem	210	100

pozn. dotázání byli pouze respondenti, kteří jsou po 6 měsících od ukončení rekvalifikace nezaměstnaní.

2.3 Závěry

Rekvalifikace jsou nástrojem aktivní politiky trhu práce, do kterého jsou u nás stejně jako jinde v Evropě vkládány značné naděje: jedná se o nejdůležitější nástroj ať už z hlediska počtu účastníků nebo celkových nákladů. V letech 2001 - 2002 jsme v podmínkách lokálního trhu práce v okrese Břeclav věnovali pozornost nezaměstnaným, kteří se rekvalifikačního programu zúčastnili. Zajímaly nás jejich zkušenosti s nezaměstnaností, motivace a očekávání, se kterými do rekvalifikace vstupovali. Následně jsme pak prostřednictvím dotazníkového šetření i hloubkovými osobními rozhovory sledovali, nakolik byla jejich očekávání naplněna, zda se jim podařilo z nezaměstnanosti vymanit a nakolik tomu tak bylo díky absolvování rekvalifikace a zda se jim podařilo získat kvalitní zaměstnání (z hlediska příjmu a jeho stability). Vedle účinku na zaměstnanost nás pak zajímaly další efekty účasti v programu, především z hlediska kvality života v období nezaměstnanosti a zlepšení zaměstnatelnosti.

Z hlediska začlenění účastníků rekvalifikací na trh práce získáním zaměstnání v krátkém období po rekvalifikaci nejsou výsledky lokální studie jednoznačné. Po ukončení rekvalifikace vstoupila do pracovního poměru více než polovina jejich účastníků, mnozí však prošli nebo procházejí pouze krátkodobými zaměstnáními anebo pracují za mzdu, kterou považují za nízkou a jejíž výše není zárukou vymanění z chudoby a vážných finančních potíží (jaké provázejí podstatnou část nezaměstnaných). K integraci na tzv. primární pracovní trh, tedy do stabilního a dobře placeného zaměstnání, došlo pouze u dvaceti procent absolventů rekvalifikací.

Vzhledem k designu výzkumného projektu, který neměl charakter experimentu, nebylo možné přesně určit, kolik „úspěšných“ - zaměstnaných - absolventů by si našlo zaměstnání i bez účasti v programu (tzv. mrtvá váha). Jinými slovy, nevíme, jaké části respondentů pomohla k získání práce právě účast v rekvalifikaci. Pokud však vyjdeme z posouzení samotných účastníků, pak účast v programu pomohla získat zaměstnání asi čtvrtině (28 %) z nich a naznačuje to mrtvou váhu kolem 50 % ^[pozn.11]. Mrtvé váze nasvědčuje i to, že některá znevýhodnění se participací v rekvalifikaci překonat nepodařilo: muži byli stále úspěšnější než ženy (a to bez ohledu na zaměření rekvalifikace), zdraví více než zdravotně handicapovaní a krátkodobě nezaměstnaní více než dlouhodobě nezaměstnaní. Na druhou stranu vyšší věkové kategorie se v získávání zaměstnání vyrovnaly s mladšími a neprojevil se ani prokazatelně vliv dosaženého stupně vzdělání na úspěšnost v získání zaměstnání.

Rekvalifikace nepřinesly v polovině případů nezaměstnaným, kteří se jich zúčastnili, získání zaměstnání do 6 měsíců po jejich ukončení a v další čtvrtině případů nepřinesly získání stabilního či dobře placeného zaměstnání. Dokonce třetina rekvalifikovaných ve skutečnosti přijímala zaměstnání pod úroveň jimi deklarované minimální přijatelné mzdy. Cesta na sekundární pracovní trh čekala rekvalifikované s handicapem jako je delší nezaměstnanost, vysoký věk, pracovní postižení.

Celkově přínosnější byly ve všech ohledech profesně orientované kurzy ve srovnání s všeobecnými kurzy. Profesně orientované kurzy byly většinou kratší a směřované k doplnění, rozšíření kvalifikace. Kurzy poskytující novou kvalifikaci, profesně orientované, delší, byly v tomto typu kurzů jen výjimečné, a proto byl i nízký podíl nekvalifikovaných účastníků v profesně orientovaných kurzech a také účinnost kurzů pro tuto kategorii nevelká (byly jim totiž poskytnuty spíše všeobecně orientované kurzy).

Subjektivní hodnocení vlivu rekvalifikací na zaměstnanost samotnými účastníky je třeba přijímat obezřetně. Rekvalifikace totiž měly řadu nepřímých účinků, jež mohly ovlivnit zaměstnatelnost i získání zaměstnání, aniž by to bylo respondenty dostatečně reflektováno. Mezi takové účinky, které byly velmi časté, můžeme zařadit například (1) zvýšení sebedůvěry při hledání práce, (2) zvýšení zájmu hledat práci a (3) získání představy, jak najít zaměstnání.

Většina absolventů pak navíc získala absolvováním programu kvalifikaci nebo alespoň její část, což zřejmě také celkově pozitivně ovlivnilo jejich šance na pracovním trhu. Kurzy tak prokazatelně zlepšily i hodnocení vyhlídek na trhu práce (indikace zlepšené zaměstnatelnosti), což bylo spojeno zejména se subjektivně dobře hodnocenými kurzy (s kvalitními kurzy). V převažující míře byly ovšem kurzy hodnoceny jako kvalitní, naplnily očekávání účastníků a zlepšily jejich vyhlídky - a to dokonce u značné části dosud nezaměstnaných účastníků rekvalifikací.

Bez ohledu na nejednoznačný vztah k bezprostřednímu získání zaměstnání měly rekvalifikace i další dopady, především pokud jde o kvalitu života v období nezaměstnanosti. Nejvýrazněji se účast promítla do zlepšení psychického stavu - ať už proto, že nabídla smysluplné využití volného času, rozšířila sociální kontakty nezaměstnaných nebo z jiného důvodu. Například zjištění, že je člověk schopen naučit se něčemu novému nebo že není v obtížné životní situaci sám, mělo v některých případech skutečně velký pozitivní účinek. Nepřímé účinky přinášely zejména déle trvající kurzy.

Na druhou stranu se projevilo, že participace v programu všeobecně přináší nezaměstnaným zvýšené finanční náklady, jež nejvíce ovlivňují situaci těch, kteří měli už před nástupem do programu vážné finanční potíže (rozvedení lidé nebo ti, jejichž partner je nezaměstnaný či ekonomicky neaktivní, ve věku nad 30 let, dlouhodobě nezaměstnaní). Finanční náročnost pak může zabránit participaci v rekvalifikacích, zejména dlouhodobých.

Účastníci v naprosté většině hodnotili pozitivně kvalitu programu, kterého se zúčastnili, zejména vysoce byly hodnoceny profesně zaměřené kurzy. Nejméně byly s rekvalifikací spokojeny účastnice kurzu cíleného specificky na ženy po mateřské dovolené, jež někdy v přímých rozhovorech kritizovaly náplň kurzu jako nevyhovující a málo relevantní požadavkům trhu práce i jejich vlastním potřebám. Účast v takové rekvalifikaci potom méně často vedla ke zvýšení motivace k hledání zaměstnání a ke zlepšení orientace na trhu práce. Vzhledem k důrazu na nepřímé účinky u tohoto typu rekvalifikace naznačují naše zjištění určité rezervy a slabá místa při jeho realizaci. Ženy po mateřské dovolené byly následně o něco méně úspěšné při získávání zaměstnání, nicméně při hodnocení účinku kurzu je třeba vážit sílu jejich bariéry v přístupu na trh práce (malé nezaopatřené děti, dlouhá absence na trhu práce, nízká kvalifikace).

Zcela opačně než u programů pro ženy po mateřské dovolené je tomu u rekvalifikací zaměřených na dělnické profese, které byly zcela neúspěšnější jak z hlediska podílu zaměstnaných absolventů, tak také z hlediska kvality získaného zaměstnání. Tyto rekvalifikace byly profesně orientované (lze usuzovat na pečlivý výběr profesí v souladu s poptávkou na pracovním trhu) a trvaly jeden až dva měsíce. Jejich účastníci měli oproti ostatním několik výhod: byli to mladí muži do 30 let, zdraví a jen krátkodobě nezaměstnaní. Lze tedy usuzovat, že skutečný čistý efekt na zaměstnanost bude u těchto rekvalifikací výrazně nižší v důsledku vysoké mrtvé váhy - tito lidé by sice nezískali totéž zaměstnání, nicméně většina byla přesvědčena, že by získala jinou práci (60 %).

3. Hodnocení efektů aktivní politiky zaměstnanosti (případová studie podle databáze ÚP Břeclav)

3.1 Úvod

Tato kapitola hodnotí reálné efekty různých opatření aktivní politiky zaměstnanosti v okrese Břeclav v letech 2001 a 2002. Snažíme se odhadnout čisté efekty rekvalifikace a dalších programů na odchod do zaměstnanosti. Vycházíme ze sledování skupiny nezaměstnaných, kteří byli v registru ÚP na počátku ledna 2001. Srovnáváme pak přechod do zaměstnání ve skupině účastníků APZ se skupinou, která se v rámci této evidence žádného z programů neúčastnila. Datem, ke kterému srovnání provádíme, je březen 2003. Období, kdy sledujeme danou skupinu nezaměstnaných, je zhruba dva roky. To je dostatečná doba k tomu, aby určitá část z nich mohla absolvovat program, ukončit jej a určitou dobu po programu hledat zaměstnání, najít zaměstnání nebo se naopak vrátit ze získaného zaměstnání do evidence - projeví se tedy nejrůznější kategorie dopadů účasti v programech. Eliminujeme přitom nám známé faktory, které by mohly narušovat vztah mezi programem a zaměstnaností.

Zkoumaná otázka zní: Zvyšují rekvalifikační programy a další opatření APZ šanci nalézt zaměstnání? V jakých skupinách jsou efekty relativně největší? Jak se projevují u různých typů opatření APZ ?

Zajímají nás dvě roviny dopadů - (i) efekty programů na odchod z nezaměstnanosti do zaměstnání a (ii) efekty postojů nezaměstnaných na odchod z nezaměstnanosti (jak například motivace a očekávání ovlivňují efekty rekvalifikace). V prvním případě používáme data získaná z monitoringu evidence ÚP. V druhém případě vycházíme z výběrového šetření účastníků rekvalifikačních v okrese Břeclav. Rozdíl mezi sledovanými skupinami je v tom, že v první skupině jsou pouze nezaměstnaní k datu 2.1. 2001 a sledujeme jejich osud v průběhu dalších dvou let, ve druhém souboru jsou všichni nezaměstnaní, kteří prošli nějakým z rekvalifikačních programů v celém sledovaném roce, i v tom případě, že do evidence vstoupili až v průběhu roku 2001.

Kapitolu jsme rozdělili na čtyři části. V první části se zabýváme východisky (problémy výběru, přípravou dat a zkušenostmi, které nám jsou vodítkem v našem konkrétním případě). V druhé kapitole analyzujeme zaměření opatření APZ (tzv. cílenost programů - strukturu účastníků). Ve třetí části zachycujeme efekty programů. V poslední části sledujeme jak jsou efekty rekvalifikačních programů ovlivněny subjektivními postoji jejich účastníků.

3.2 Východiska a metodologie

Sledujeme zde především záměr **odhadu čistých efektů** programů aktivní politiky zaměstnanosti (APZ) **na zaměstnanost** kohorty uchazečů o zaměstnání nezaměstnaných k 1.2. 2001, a to tak, že zjišťujeme jejich pozici na trhu práce (v registru ke konci března 2003. Dále pak nás zajímá význam subjektivních postojů na efekty rekvalifikačních programů.

Soubor je rozdělen na **účastníky jednotlivých programů APZ (quasi-experimentální skupina)** a na ostatní, kteří se **žádného programu neúčastnili (kontrolní skupina)**. Struktura účastníků APZ - je uvedena v první části.

V druhé části textu odhadujeme efekty APZ na zaměstnanost. **Podíl zaměstnaných z celé skupiny APZ mínus stejný podíl v kontrolní skupině** je čistý efekt APZ^[pozn.12]. Pokud je hodnota pozitivní, efekt je kladný. Záporné číslo nebo nula znamená negativní vliv daného programu.

Nejprve odhadujeme efekt celkové APZ a jednotlivých programů. Následně párujeme známé vlastnosti účastníků a ne-účastníků a sledujeme, jak se efekt mění uvnitř specifických kategorií nezaměstnaných. V třetím kroku používáme logistickou regresi, při níž kontrolujeme efekt APZ pro známé skupiny najednou.

Opakované programy (v případě veřejně prospěšných prací) a **navazování** jednotlivých programů na sebe (příkladem je podpora samostatné výdělečné činnosti po absolvování rekvalifikačního programu) řešíme tak, že v analýze efektů uplatňujeme **poslední program** aktivní politiky zaměstnanosti. V analýze cílenosti (struktury) APZ je necháváme všechny, protože samozřejmě představují část realizovaných opatření. **Z analýzy efektů jsou dále vyloučeni ti účastníci APZ, kteří jsou na konci sledovaného období v nějakém programu (efekt uzamčení).**

Hlavním **zdrojem informací** jsou údaje z monitoringu Úřadu práce v Břeclavi, které sledují historii nezaměstnaných od počátku existence instituce ÚP. Tato data tak umožňují analýzu na základě **individuálních ukazatelů** (za sledovanou nezaměstnanost) nebo na základě **trvání jednotlivých nezaměstnaností odděleně.**

V analýze vycházíme z kombinace obou přístupů. Jednotlivci (jeho individuálním charakteristikám) přiřazujeme informace o všech nezaměstnanostech, které v historii má. Abychom ilustrovali tuto situaci, uvádíme příklad, kdy jeden člověk, který byl nezaměstnaný dlouhou dobu, má pouze jednu (sledovanou) evidenci a naopak opakovaně nezaměstnaný jedinec může mít krátkou sledovanou nezaměstnanost (do 1.2. 2001), ale obecně stejně dlouhou nezaměstnanost celkovou. Protože **délka nezaměstnanosti je významným prediktorem odchodu do zaměstnanosti, zohledňujeme sledovanou i celkovou délku evidence.**

Dále vycházíme z dotazníkového šetření, které proběhlo ve stejné době ve srovnatelné skupině účastníků těchto programů. Situace je však rozdílná v tom, že nemáme kontrolní skupinu ve formě nezaměstnaných bez vlivu programu, čímž jsme omezeni na zkoumání předpokladů úspěšnosti programů.

Musíme ovšem brát zřetel na možnosti zobecnění výsledků. V případě **klasického experimentu** vybíráme soubor náhodným výběrem (účastníků a kontrolní skupiny). Zde ale jsme omezeni počtem a již dříve provedeným výběrem do programů. Hovoříme o **tzv. quasi-experimentu**. Musíme **zohlednit efekty z vnějšku i vnitřku procesu**, které mohly ovlivnit pozorované výsledky. Ze sledovaných hledisek to jsou výběr účastníků - viz analýza cílenosti. Další okolnosti, bohužel, nejsou přímo kontrolovatelné. Důležité však je, že se pohybujeme v rámci jednoho trhu práce, což do značné míry eliminuje vliv řady objektivních faktorů.

Analýza závislé proměnné

V první části analýzy sledujeme **cílenost programů APZ**. Cílenost znamená srovnání **podílů známých vlastností ne-účastníků a účastníků APZ** (podíl experimentální skupiny děleno podílem kontrolní skupiny) - index cílenosti. V případě, že **struktura APZ opisuje** strukturu nezaměstnanosti je tento **podíl roven 1** (podíl nezaměstnaných odpovídá podílu účastníků APZ). Hodnota větší než jedna znamená nadhodnocení této skupiny, hodnota menší, naopak podhodnocení.

V případě, že je hodnota indexu cílenosti **menší než 1 ve skupině, která je ve větším riziku** nezaměstnanosti, konstatujeme creaming-off efekt. V tomto ohledu sledujeme cílenost i pro skupinu **dlouhodobě nezaměstnaných** (nad jeden rok v délce sledované nezaměstnanosti, resp. 2 roky v případě dlouhodobé nezaměstnanosti).

Exp(B) - koeficient logistické regrese^[pozn.13] - vysvětluje **efekt APZ** z hlediska analýzy rozptylu všech známých proměnných. Výsledná hodnota pro celý program je **pak čistý efekt, kontrolovaný pro všechny uvedené charakteristiky**. (Uvádíme pouze statisticky signifikantní koeficienty na hladině významnosti 0,05. V případě programů s malým počtem účastníků logistickou regresi neužíváme)

3.3 Popis souborů

Zkoumaný soubor tvoří nezaměstnaní k 2.1. 2001, kterých je celkem 5 896. Tento soubor je rozdělen na **quasi-experimentální skupinu** (účastníků nějakého z programů APZ je **558**) a na **kontrolní skupinu (5 338)** uchazečů o zaměstnání, kteří se neúčastnili APZ). Viz tabulka č. 31.

T a b u l k a 31 Počet programů APZ v analýze pokrytí a při hodnocení efektů

typ APZ	počet realizovaných APZ			počet skončených programech APZ		
	celkem	% z celkového počtu APZ	% z kontrolní skupiny	celkem	% z celkového počtu účastníků	% z kontrolní skupiny
absolventi	41	5,66	0,77	38	6,81	0,71
SVČ	30	4,14	0,56	11	1,97	0,21
SÚPM	113	15,61	2,12	42	7,53	0,79
rekvalifikace	356	49,17	6,67	345	61,83	6,46
VPP	184	25,41	3,45	122	21,86	2,29
celkem	724	100,00	13,56	558	100,00	10,45

pozn. % jsou z počtu kontrolní skupiny, tj. těch nezaměstnaných, kteří neprošli žádným z programů APZ (5338).

Skupinu účastníků programů nahlížíme ze dvou hledisek: (i) **Analyzovaná skupina** účastníků APZ z hlediska **efektů** (ti, co skončili ve sledované době), která představuje 10,45 % kontrolní skupiny. (ii) **Analyzovaná skupina** z hlediska **cílenosti** programů. Celkově úřad práce realizoval 724 programů APZ. Toto číslo představuje podíl 13,56 % kontrolní skupiny. Rozdíl mezi skupinami je dán **opakovaným umístěním** stejných klientů a **programy, které neskončily** ve sledované době (efekt uzamčení). Viz tabulka 32 (plus tabulky 8-13 v příloze č. 4).

T a b u l k a 32 Identifikace programu podle pořadí a ukončení APZ

typ APZ	I. skončený	I. neskončený	II. skončený	II. neskončený	III. skončený	celkem
absolventi	38	3				41
SVČ	11	19				30
SÚPM	36	70	6	1		113
rekvalifikace	345	6	4	1		356
VPP	128		52		4	184
celkem	558	98	62	2	4	724

Nejčastěji realizované jsou rekvalifikační programy, dále veřejně prospěšné práce. Ostatní programy jsou z hlediska počtu účastníků okrajové. Z tohoto důvodu je analyzujeme spíše jako pomocné, doplňující obraz celé APZ.

Subjektivní faktory působící na úspěšnost rekvalifikačních programů byly hodnoceny na základě dat získaných z dotazníkového šetření účastníků těchto programů. Dotazování probíhalo ve třech vlnách (před programem, těsně po programu a po šesti měsících po programu).

Ve všech krocích došlo k „**experimentálnímu úmrtí**“ **určitého počtu** účastníků šetření. Soubor, se kterým pracujeme, tvoří 63,9 % účastníků prvního dotazování. Tabulka 33 ukazuje určité změny v reprezentativnosti souboru. Podle očekávání sledujeme, že **více dochází k podhodnocení těch lidí, kteří nejsou tak stabilně usazeni v dané lokalitě**, případně nejsou tak ochotni (schopni) měnit bydliště. K mírné změně tak dochází zejména z hlediska věku (mladší účastníci nám trochu unikají), dále vzdělání (dochází k malému

nadhodnocování podílu vyučených pracovníků) a dále je to mírný nárůst podílu lidí, kteří byli naposledy zaměstnáni delší dobu než dva roky. Celkově však pracovní soubor odpovídá první vlně pozorování.

T a b u l k a 33 Subjektivní hodnocení rekvalifikačních kurzů

úbytek respondentů pro celkové hodnocení		1. vlna		pracovní soubor		nedokončil
		celkem	ze souboru (%)*	celkem	%**	celkem
pohlaví	muži	200	37,45	131	38,42	1
	ženy	308	57,68	207	60,70	3
vzdělání	ZŠ	56	10,49	28	8,21	1
	SŠ	175	32,77	123	36,07	3
	MAT	264	49,44	180	52,79	0
	VŠ	12	2,25	6	1,76	0
věk	15 až 29 let	257	48,13	153	44,87	2
	30 až 49 let	218	40,82	161	47,21	1
	50 až 64 let	29	5,43	20	5,87	1
nezaměstnanost	méně než 6	274	51,31	184	53,96	1
	6 m. až 1 rok	79	14,79	51	14,96	1
	nad 1 rok	107	20,04	74	21,70	2
počet zaměstnání	nad 3	138	25,84	101	29,62	1
délka posledního zam.	nad 2 roky	179	33,52	138	40,47	2
vstup do programu	z vlastní iniciativy	241	45,13	156	45,75	1
	úřad práce	313	58,61	207	60,70	3
cílený kurz	spec. sk.	65	12,17	48	14,08	1
	prof. zaměř.	266	49,81	167	48,97	3
obsah kurzu	teorie	506	94,76	336	98,53	4
	prakt. výuka	385	72,10	260	76,25	2
	praxe	129	24,16	81	23,75	2
celkem		534	100,00	341	63,86***	4

vysvětlivky:

* podíly sledovaných skupin z celkového souboru. Dupočty do 100 % jsou v případě vícehodnotových proměnných chybějící data (např. v proměnné pohlaví chybí 26 hodnot), v případě dichotomických proměnných se jedná o podíl z celku (např. profesně zaměřeno bylo 266 kurzů představujících 49,81 % vstupního souboru).

** podíly jednotlivých skupin v pracovním souboru

*** podíl pracovního z celkového souboru

3.4 Analýza cílenosti APZ na nezaměstnané

Z hlediska pokrytí nezaměstnaných programy APZ jsou významné vlastnosti jako **vzdělání, věk, zdraví, velikost sídla a délka nezaměstnanosti**. Lidé s maturitou mají pětikrát větší šanci se účastnit APZ než lidé se základním vzděláním, pokud držíme efekt ostatních proměnných konstantní.

Mladší lidé mají relativně větší pravděpodobnost na umístění do programu než starší. Pokud se podíváme na srovnání poměrů v nezaměstnanosti a v APZ (tabulka 34) vidíme, že větší skupinu tvoří ti nejmladší, pokud však kontrolujeme vliv ostatních proměnných, pak lidé středního věku mají nepatrně vyšší šanci na umístění než ti nejmladší.

Z hlediska zdravotního stavu se ukazuje, že **zejména invalidní důchody a zdravotní potíže** působí negativně na účast v programech APZ.

Pokud sledujeme vliv velikosti sídla odděleně, pak největší šanci mají ti lidé, kteří žijí ve středně velkých lokalitách, pokud však kontrolujeme vliv ostatních vlastností, vidíme, že se vzrůstající velikostí sídla klesá šance na umístění, což souvisí s relativně nižším počtem nezaměstnaných lidí z venkovských oblastí.

Délka sledované nezaměstnanosti významně ovlivňuje cílenost. Pokud byl někdo nezaměstnaný po dobu mezi 1 až 2 roky, pak má 7,61 x větší šanci na umístění než krátkodobě nezaměstnaný člověk. Doba celkové nezaměstnanosti není tak významná.

Musíme ovšem rozlišit cílenost celkovou a cílenost na sledovanou skupinu (ta druhá je právě případ, kterým se zabýváme). S ohledem na to, že pracujeme se souborem nezaměstnaných v lednu 2001 a sledujeme cílenost programů k nim během období dalších dvou let, nepřibíráme do sledování další registrované nezaměstnané v tomto sledovaném období. Pak jsou z hlediska faktické skladby účastníků podle délky nezaměstnanosti nezaměstnaní s delší dobou nezaměstnanosti poněkud nadhodnoceni (do programů ještě byli přibráni nově registrovaní nezaměstnaní v tomto sledovaném období). Analýza cílenosti tak vypovídá o pravděpodobnosti dostat se do programů pro skupinu, jež byla v registru v lednu 2001.

Dále se ukazuje, že lidé, kteří měli **ukončen pracovní poměr z organizačních důvodů**, mají větší šanci na umístění v APZ. Ačkoliv rozdíly nejsou signifikantní, zdá se, že **APZ směřuje spíše do oblastí služeb než průmyslu a zemědělství**.

Absolventská místa jsou směřována na ženy, osoby s vyšším vzděláním, na mladé nezaměstnané lidi s dobrým zdravotním stavem. Účastníci jsou nezaměstnaní spíše kratší dobu.

Programy **samostatné výdělečné činnosti** mají podobný charakter jako absolventská místa pokud jde o vzdělání účastníků, ale jsou naopak zaměřeny na střední věkové ročníky, nezaměstnané s větším počtem dětí nebo změněnou pracovní schopností. Jsou zejména realizovány ve venkovských oblastech (a tudíž směřují k zemědělské profesi).

Distribuce programů **společensky účelných pracovních míst** ovlivňují celkovou strukturu APZ opět směrem k vyššímu dosaženému vzdělání, mladšímu věku a delší době sledované nezaměstnanosti. Těchto programů se účastní zejména ženy. Z hlediska sektorů jsou naopak zaměřeny ke službám.

Rekvalifikační programy jsou cíleny zejména na ženy, na nezaměstnané s vyšším vzděláním, na uchazeče s dětmi a na ty účastníky, kteří jsou nezaměstnaní střední dobu. Pokud však kontrolujeme vliv ostatních proměnných, podstatnými vlastnostmi je počet dětí, maturitní vzdělání a délka nezaměstnanosti (viz logistické koeficienty).

Verejně prospěšné práce jsou směřovány zejména k mužům s nižším vzděláním, ve vyšším věku. Spíše směřují k těm, kteří se nestarají o žádné nezaopatřené dítě, do středních a větších obcí. Jde spíše o dlouhodobě nezaměstnané (v perspektivě sledované nezaměstnanosti) a střednědobě nezaměstnané (v nezaměstnanosti celkové).

T a b u l k a 34 Analýza cílenosti APZ (a jednotlivých programů)

charakteristiky	hodnoty	APZ			absolventi	SVČ
		cílenost*	exp(B)**	sign.***	cílenost	cílenost
pohlaví	muži	1,01			0,76	0,91
	ženy	0,99			1,25	1,09
vzdělání	ZŠ	0,62		0,00	0,00	0,19
	SŠ	0,91	2,49	0,00	0,56	1,18
	MAT	2,01	5,92	0,00	4,13	1,88
	VŠ	2,12	3,76	0,00	5,42	4,94
věk	15 až 29 let	1,18		0,00	3,03	0,73
	30 až 49 let	1,11	1,08	0,61	0,06	1,55
	50 až 64 let	0,62	0,55	0,00	0,00	0,49
zdraví	dobré	1,08			1,32	0,99
	potíže	0,78			0,51	0,35
	ZPS	1,30			0,00	3,65
	ID	0,61			0,00	0,25
rodina	sám(a)	1,14			2,57	0,36
	partnerství	0,94			0,05	1,66
	rozvod	0,86			0,00	0,47
	vdovectví	0,53			0,00	1,85
děti	žádné	0,96			1,25	0,83
	jedno/dvě	1,17			0,00	1,51
	tři a více	1,19			0,00	2,78
sídla	do 999 obyvatel	0,89		0,00	0,22	1,53
	4999 obyvatel	1,10	0,76	0,21	0,96	1,24
	5000 a více	0,92	0,54	0,01	1,23	0,61
další	péče o děti	1,14			0,00	1,20
	zvl. pomoc	0,99			0,00	1,43
	org. změna	0,79			0,00	1,75
	**** rizikový status	0,52			0,00	0,00
nezaměstnanost	< 6 m.	0,47		0,00	0,64	0,37
(sledovaná)	> 6 m. < 12 m.	1,42	3,23	0,00	2,85	3,11
	12 m. - 24 m.	2,44	7,61	0,00	1,80	0,90
	> 24 měsíců	1,07	3,19	0,00	0,13	1,42
nezaměstnanost						
(celková)	1 rok - 2 roky	1,23	0,90	0,53	1,52	1,49
	2 roky - 3 roky	1,60	1,62	0,01	0,18	1,69
	> 3 roky	1,14	1,14	0,55	0,00	0,59
sektor	zemědělství	0,83			0,93	1,28
	průmysl	1,02			0,97	0,71
	služby	1,09			1,25	0,78

**** Kombinace rizikových faktorů. Hodnota jedna, v případě počtu 4 a více ze sedmi (ZŠ, 50-64 let, ID - ZPS, vdovec, větší město, délka nezaměstnanosti - celková - 2 roky, sledovaná - 1 rok). Stejně dále.

T a b u l k a 34 (pokračování) **Analýza pokrytí nezaměstnaných**

charakteristiky	hodnoty	SÚPM			rekvalifikace			VPP		
		cílenost	exp(B)	sign.	cílenost	exp(B)	sign.	cílenost	exp(B)	sign.
pohlaví	muži	0,76			0,79			1,62		
	ženy	1,25			1,22			0,35	0,33	0,00
vzdělání	ZŠ	0,51		0,01	0,39		0,00	1,30		
	SŠ	1,24	2,85	0,00	0,74	0,09	0,00	1,06		
	MAT	1,39	2,17	0,04	2,94	0,38	0,03	0,23		
	VŠ	0,66	0,01	0,72	2,90	1,74	0,21	0,39		
věk	15 až 29 let	1,32		0,01	1,36		0,00	0,42		0,04
	30 až 49 let	1,00	0,62	0,11	1,21	1,21	0,39	1,15	2,47	0,01
	50 až 64 let	0,62	0,22	0,00	0,25	0,27	0,00	1,47	2,32	0,04
zdraví	dobré	1,02			1,13			0,96		
	potíže	1,03			0,85			0,60		
	ZPS	1,25			1,18			1,47		
	ID	0,81			0,28			1,30		
rodina	sám(a)	1,00			1,15			1,01		
	partnerství	1,13			0,90			0,99		
	rozvod	0,69			0,93			1,10		
	vdovectví	0,00			0,62			0,58		
děti	žádné	0,87			0,85		0,06	1,17		
	jedno/dvě	1,66			1,58	1,55	0,09	0,32		
	tří a více	0,37			1,86	2,57	0,03	0,43		
sídlá	do 999 obyvatel	0,90			0,67			1,34		0,00
	4999 obyv.	1,15			0,99			1,27	4,82	0,00
	5000 a více	0,87			1,09			0,63	3,13	0,00
další	péče o děti	1,59			1,58			0,28		
	zvl. pomoc	0,76			0,78			1,67		
	org. změna	0,93			0,92			0,48		
	riz. status	0,31			0,27			1,29		
nezaměstnanost	< 6 m.	0,20		0,00	0,60		0,00	0,39		0,00
(sledovaná)	>6m.<12 m.	1,65	0,12	0,00	1,63	0,36	0,00	0,32	0,64	0,27
	12m.–24 m.	3,21	1,11	0,81	1,78	0,93	0,83	3,60	0,28	0,10
	> 24 měsíců	1,08	2,55	0,01	1,10	1,47	0,17	1,14	4,05	0,00
nezaměstnanost										0,00
(celková)	1-2 roky	1,46			1,23			0,97	2,18	0,13
	2 – 3 roky	1,86			1,27			2,34	7,44	0,00
	> 3 roky	1,18			1,04			1,62	5,55	0,00
sektor	zemědělství	0,85			0,86			0,70		
	průmysl	1,00			1,01			1,11		
	služby	1,65			0,99			0,97		

vysvětlivky: * cílenost viz příloha 4, tabulky 2 - 7 (srovnání podílů v experimentální a kontrolní skupině).

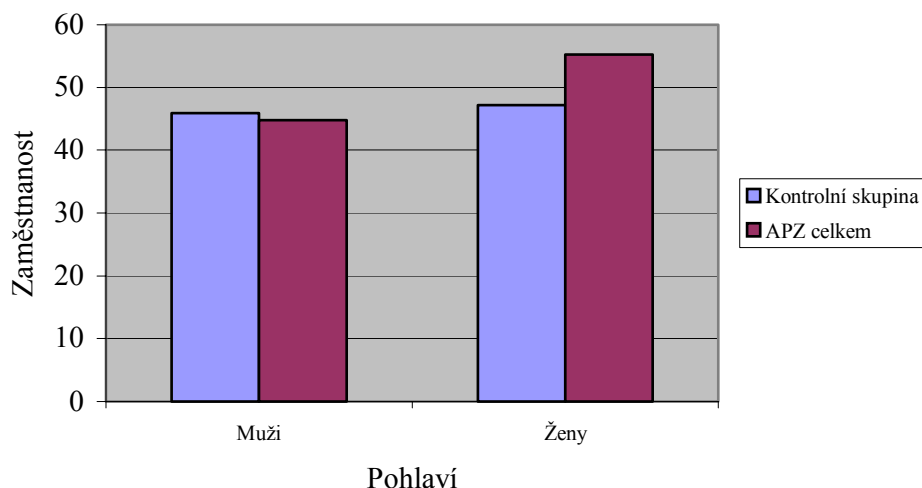
** exp(B) je koeficient logistické regrese (nominálních proměnných). Např. znamená pravděpodobnosti se účastnit APZ ve skupině maturantů ve srovnání s vyučenými (5,92 x vyšší u maturantů než ve skupině nezaměstnaných se základním vzděláním), pokud držíme efekt dalších proměnných konstantní.

*** sign. znamená statistickou hladinu významnosti celé proměnné (např. APZ, 0,00 v případě základního vzdělání znamená hladinu významnosti celé proměnné vzdělání vyšší než 95 %) nebo jednotlivých hodnot proměnné ve srovnání s referenční skupinou (indikované chybějící exp(B)).

3.5 Efekty APZ na zaměstnanost

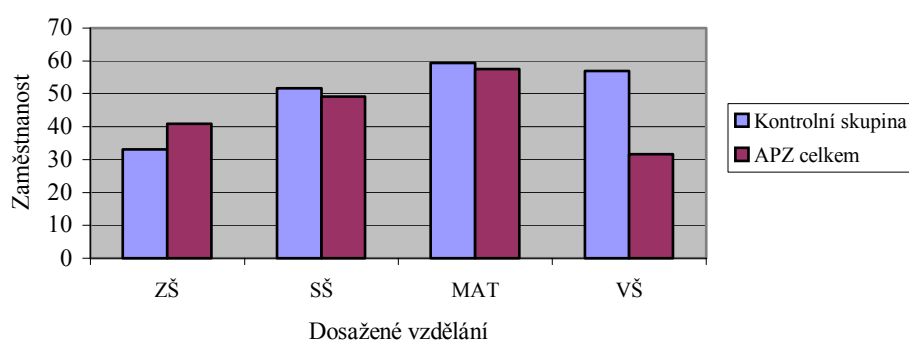
Aktivní politika zaměstnanosti má **jistý pozitivní efekt na zaměstnanost**, který je proměnlivý mezi jednotlivými programy i sociálními skupinami. Skupina zaměstnaných uchazečů, kteří prošli programy APZ, je početnější o 3,5 % z jejich celku než srovnatelný podíl v kontrolní skupině ostatních uchazečů.

G r a f 1 Efekt APZ na zaměstnanost podle pohlaví

Programy, které **pozitivně ovlivňují zaměstnanost**, jsou **SVČ, SÚPM a rekvalifikace** (které jsou zmíněné v další části). Naopak **podíl zaměstnaných účastníků programů ve srovnání s neúčastníky je nižší** v případě **absolventských míst a veřejně prospěšných prací** (viz tabulka 35).

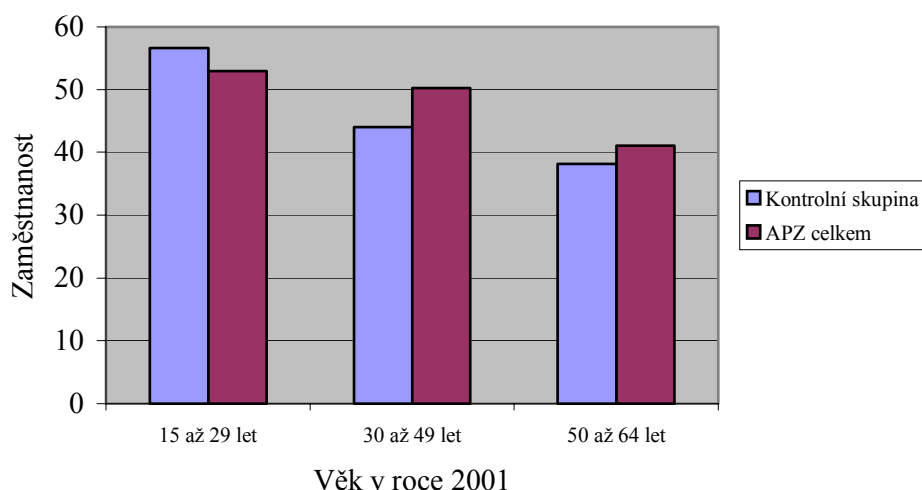
G r a f 2 Efekt APZ na zaměstnanost podle vzdělání

Efekty programů APZ nejsou stejné ve všech skupinách nezaměstnaných. Efekt na mužskou část populace je spíše negativní ve srovnání se skupinou žen. Pouze v případě společensky účelných míst je efekt v případě mužů větší (a pozitivní) než v případě žen.

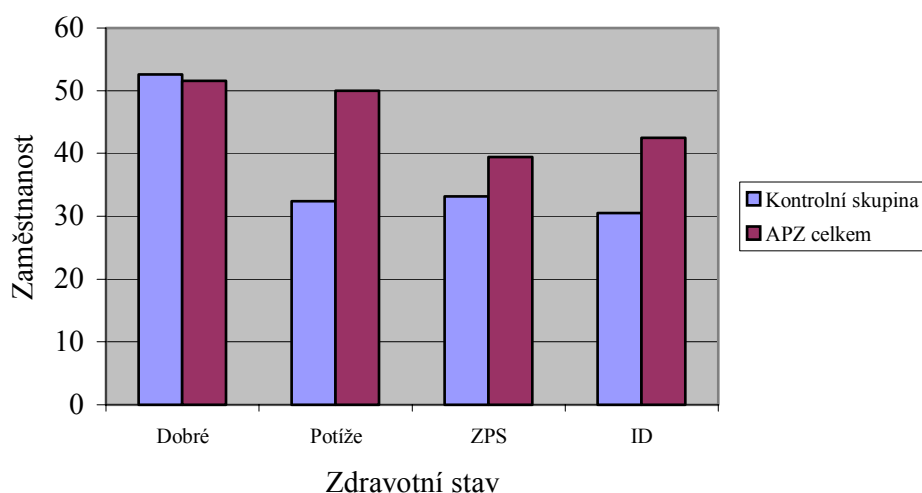
S výjimkou absolventů lze říci, že APZ celkově má **větší dopady ve skupině uchazečů s nižším dosaženým vzděláním**. Naopak jediný pozitivní efekt absolventských míst je zjištěn ve skupině vysokoškoláků.

Graf 3 Efekt APZ na zaměstnanost podle věku

Z hlediska věku je silnější efekt programů u lidí ve středním věku, kteří patrně účinněji využívají možnosti a pomoci APZ. Naopak **mladší nezaměstnaní ve všech programech (v výjimkou SVČ) dosahují horších výsledků než nezaměstnaní v kontrolní skupině**. Obecně lepších výsledků dosahují i lidé s určitými zdravotními potížemi. Šance nalézt zaměstnání ve srovnání s kontrolní skupinou je patrně dána tím, že tito lidé jsou více motivováni nalézt zaměstnání, a proto vstupují do programu, který jim v tom pomáhá (zejména v případě SVČ a SÚPM).

Graf 4 Efekt APZ na zaměstnanost podle zdravotního stavu

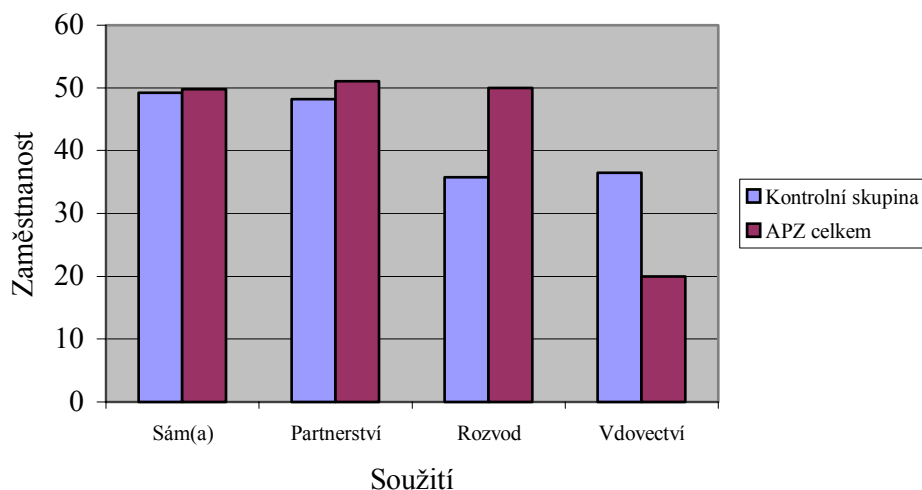
Efekt podle **rodinného stavu je proměnlivý podle jednotlivých programů**. Je zajímavé, že celkově aktivní politika pomáhá **zejména rozvedeným nezaměstnaným lidem** (opět jde patrně o to, že se jedná o motivovanější skupinu) **a negativně působí na ovdovělé**. Nižší efekty v případě nezaměstnaných žijících v soužití jsou pak dány zejména efektem veřejně prospěšných prací.

Největší obecný efekt APZ je v případě **městských částí s počtem obyvatel nad 5 000**. Zejména absolventská místa vytvořená pro lidi žijící v menších lokalitách působí

negativně na celkový efekt APZ. Naopak v případě veřejně prospěšných prací je efekt vyšší v menších oblastech.

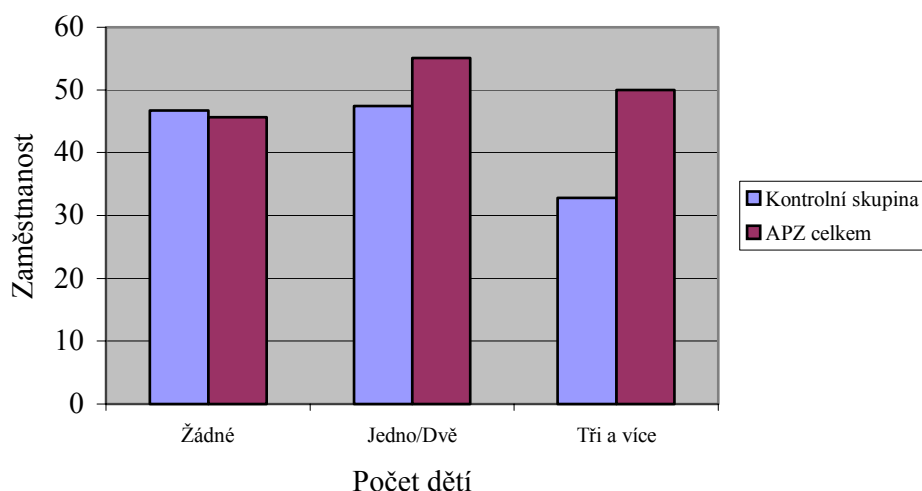
Z hlediska **délky zaměstnanosti je efekt na zaměstnanost vyšší u skupin dlouhodobě nezaměstnaných**. Nejlepších výsledků dosahují lidé, kteří byli **nezaměstnaní delší dobu než dva roky**. V případě SVCČ a SÚPM je to spíše zkušenost nezaměstnanosti jeden až dva roky, kde je efekt nejvyšší. Na druhou stranu absolventská místa mají větší efekt v kratší době nezaměstnanosti. Srovnatelné závěry platí v případě celkové délky nezaměstnanosti.

G r a f 5 Efekt APZ na zaměstnanost podle rodinného stavu

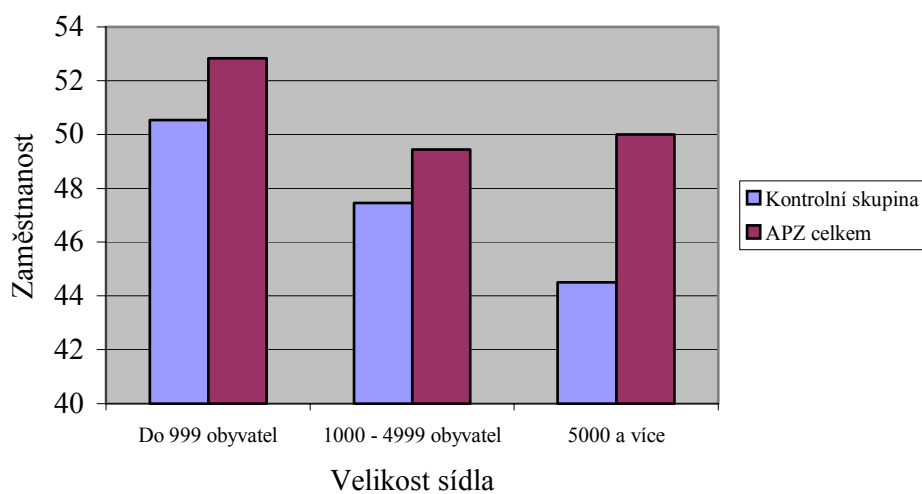

Sektor služeb vykazuje největší úspěšnost APZ. V zemědělství je efekt dokonce negativní, což je dáno zejména **negativním vlivem SÚPM a absolventských míst**, a to i přesto, že SVCČ mají vysokou efektivitu právě v sektoru zemědělství.

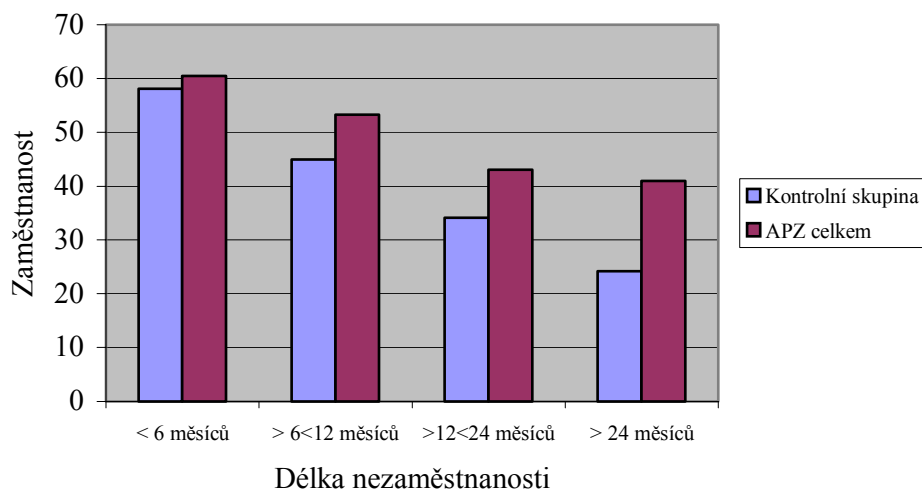
G r a f 6 Efekt APZ na zaměstnanost podle počtu dětí

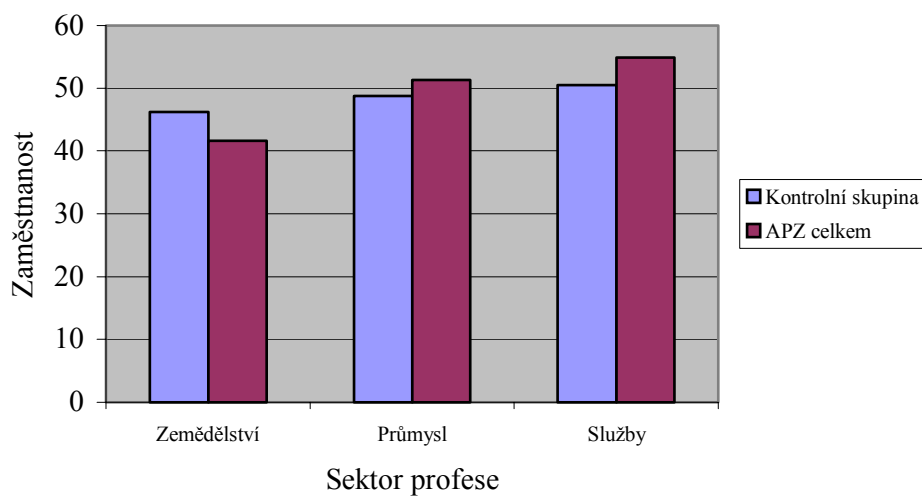
Graf 7 Efekt na zaměstnanost podle velikosti sídla

Graf 8 Efekt APZ podle délky nezaměstnanosti

Graf 9 Efekt na zaměstnanost podle profese

T a b u l k a 35 Efekty programů APZ na zaměstnanost (vyjma rekvalifikací)

charakteristiky	hodnoty	efekt: APZ			efekt: absolventi			efekt: SVC		
		efekt	(exp)B	sign.	efekt	(exp)B	sign.	efekt	(exp)B	sign.
pohlaví	muži	-1,05			-14,60		0,00	-5,85		
	ženy	8,02	0,73	0,00	-15,36	0,74	0,00	36,16	0,74	0,00
vzdělání	ZŠ	7,92		0,00	X		0,00	-32,99		0,00
	SŠ	-2,53	0,41	0,00	-33,44	0,28	0,05	15,04	0,30	0,00
	MAT	-1,78	0,73	0,29	-25,94	0,50	0,24	7,39	0,53	0,07
	VŠ	-25,37	0,96	0,89	9,72	0,65	0,00	-6,94	0,68	0,30
věk	15 až 29 let	-3,73		0,00	X		0,00	10,02		0,00
	30 až 49 let	6,16	1,66	0,00	-14,31	1,63	0,74	13,11	1,64	0,00
	50 až 64 let	2,88	0,99	0,95	61,86	0,96	0,00	61,86	0,96	0,74
zdraví	dobré	-0,97		0,00	-19,25			9,92		0,00
	potíže	17,59	1,16	0,28	-32,41			67,59	1,21	0,18
	ZPS	6,34	0,65	0,04	X			16,86	0,66	0,05
	ID	11,96	0,84	0,35	X			X	0,83	0,34
rodina	sám(a)	0,57		0,00	-15,88			50,78		0,00
	partnerství	2,89	0,75	0,38	-48,17			7,38	0,60	0,12
	rozvod	14,20	1,23	0,50	X			64,20	1,00	1,00
	vdovectví	-16,46	0,68	0,23	X			X	0,54	0,06
děti	žádné	1,87			-15,13			3,29		
	jedno/dvě	7,69			X			52,60		
	tři a více	17,19			X			67,19		
sídlá	do 999 obyvatel	2,31		0,01	-50,52		0,00	49,48		0,01
	4999 obyvatel	1,99	1,67	0,00	-12,15	1,71	0,87	9,69	1,71	0,00
	5000 a více	5,50	1,07	0,43	-14,50	1,01	0,09	22,16	1,01	0,89
další	péče o děti	3,86			X			49,92		
	zvl. pomoc	4,11			X			67,07		
	org. změna	-2,87			X			-42,26		
	riz. status	7,54			9,49			X		
nezaměstnanost	< 6 m.	2,37		0,00	-8,09		0,00	1,91		0,00
(sledovaná)	> 6 m.<12m.	8,33	1,75	0,00	-24,88	1,86	0,10	55,12	1,84	0,00
	12 m.-24m.	8,88	1,37	0,06	-11,92	1,35	0,97	65,86	1,36	0,09
	> 24měsíců	16,80	0,95	0,72	X	0,99	0,97	9,18	1,00	0,99
nezaměstnanost			0,00		0,28	0,00			0,00	
(celková)	1 -2roky	7,20	2,02	0,00	-18,90	2,14	0,00	50,33	2,15	0,00
	2 - 3 roky	2,12	1,67	0,00	-6,37	1,69	0,00	20,30	1,69	0,00
	> 3 roky	16,40	1,33	0,03	X	1,47	0,01	X	1,46	0,01
sektor	zemědělství	-4,57			-46,24			53,76		
	průmysl	2,55			-10,34			26,20		
	služby	4,44			-10,48			49,52		
program		3,50	0,90	0,46	-14,92	1,42	0,53	17,14	0,03	0,31

T a b u l k a 35 (pokračování) **Efekty programů APZ na zaměstnanost (bez rekvalifikací)**

charakteristika	hodnoty	efekt: SÚPM			efekt: VPP		
		efekt	exp(B)	sign.	efekt	exp(B)	sign.
pohlaví	muži	16,05			-15,16		
	ženy	5,20	0,75	0,00	-18,60	0,74	0,00
vzdělání	ZŠ	47,01		0,00	-6,68		0,00
	SŠ	2,22	0,30	0,00	-19,96	0,30	0,00
	MAT	0,73	0,53	0,07	0,73	0,52	0,07
	VŠ	-56,94	0,69	0,31	X	0,68	0,28
věk	15 až 29 let	-12,89		0,00	-21,64		0,00
	30 až 49 let	22,63	1,62	0,00	-10,70	1,61	0,00
	50 až 64 let	25,49	0,96	0,75	-14,33	0,98	0,88
zdraví	dobré	4,56		0,00	-23,17		0,00
	potíže	0,92	1,20	0,21	5,09	1,16	0,30
	ZPS	33,53	0,64	0,04	-3,14	0,65	0,04
	ID	31,96	0,83	0,33	1,04	0,81	0,27
rodina	sám(a)	0,78		0,00	-12,26		0,00
	partnerství	11,83	0,60	0,13	-19,08	0,63	0,17
	rozvod	39,20	1,00	1,00	-15,80	1,02	0,95
	vdovectví	X	0,54	0,06	-36,46	0,56	0,08
děti	žádné	6,62			-14,85		
	jedno/dvě	19,27			-34,90		
	tři a více	X			-32,81		
sídlá	do 999 obyv.	-0,52		0,01	-2,90		0,01
	4999 obyvatel	17,55	1,69	0,00	-16,11	1,71	0,00
	5000 a více	5,50	1,01	0,87	-26,85	1,04	0,68
další	péče o děti	-0,08			-50,08		
	zvl. pomoc	0,40			-2,93		
	org. změna	-8,93			-22,26		
	riz. Status	-22,09			-15,43		
nezaměstnanost	< 6 m.	-0,95		0,00	-3,55		0,00
(sledovaná)	> 6 m. < 12 m.	8,97	1,83	0,00	X	1,79	0,00
	12 m. - 24 m.	34,61	1,35	0,09	-11,92	1,31	0,13
	> 24 měsíců	9,18	0,99	0,97	-0,82	0,97	0,87
nezaměstnanost				0,00		0,00	
(celková)	1 rok - 2 roky	19,56	2,16	0,00	-16,33	2,13	0,00
	2 roky - 3 roky	4,74	1,70	0,00	-13,99	1,68	0,00
	> 3 roky	32,98	1,45	0,01	-2,57	1,42	0,01
sektor	zemědělství	-46,24			-21,24		
	průmysl	5,04			-15,47		
	služby	24,52			-21,31		
program		10,65	0,33	0,05	-16,17	1,53	0,13

vysvětlivky:

* Efekt viz příloha 4, tabulky 8 - 13 (rozdíl mezi podílem zaměstnanosti v experimentální a v kontrolní skupině = záporné číslo znamená negativní efekt, kladné naopak pozitivní efekt).

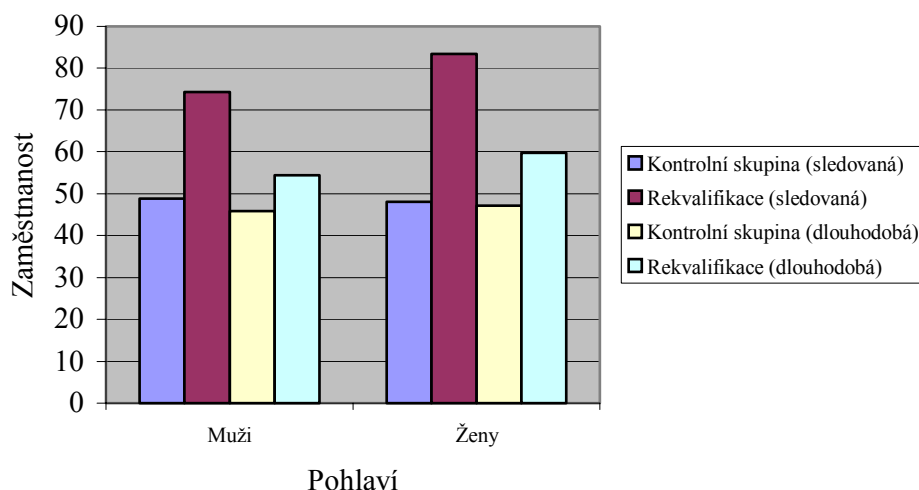
** Exp(B) je koeficient logistické regrese (nominálních proměnných). V případě programů znamená efekt programu na zaměstnanost ve skupině ne-účastníků, ve srovnání s účastníky.

*** Sign. znamená statistickou hladinu významnosti vlivu dané proměnné.

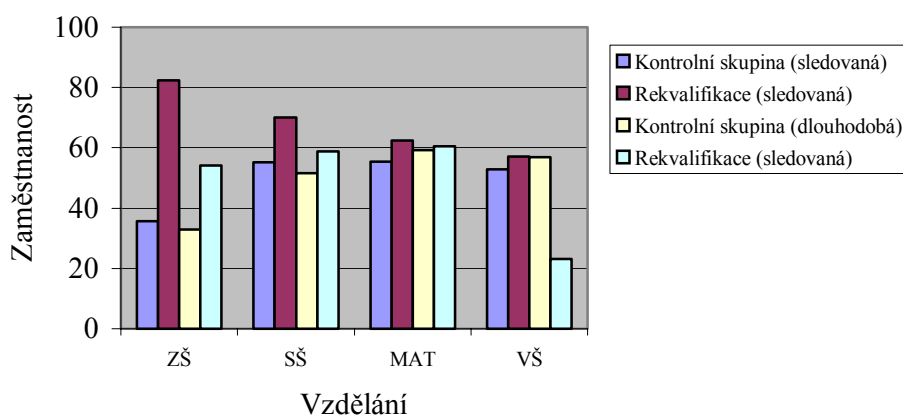
3.6 Efekty rekvalifikací a skryté (subjektivní) faktory ovlivňující jejich účinnost

Čisté efekty rekvalifikačních programů jsou **pozitivní** (tabulka 6 v příloze). Čistý efekt tohoto programu je **na konci sledovaného období 11,2 %** (rozdíl mezi podílem skupiny účastníků rekvalifikací a nezaměstnaných, kteří našli zaměstnání a nevrátili se do evidence po dvou letech). Vliv na sledovanou nezaměstnanost dokonce 31,1 %. Rozdíl v srovnání účinnosti na sledovanou evidenci a na situaci po dvou letech je dán tím, že se lidé vrací po určité době do evidence (viz příloha 4, tabulka 12).

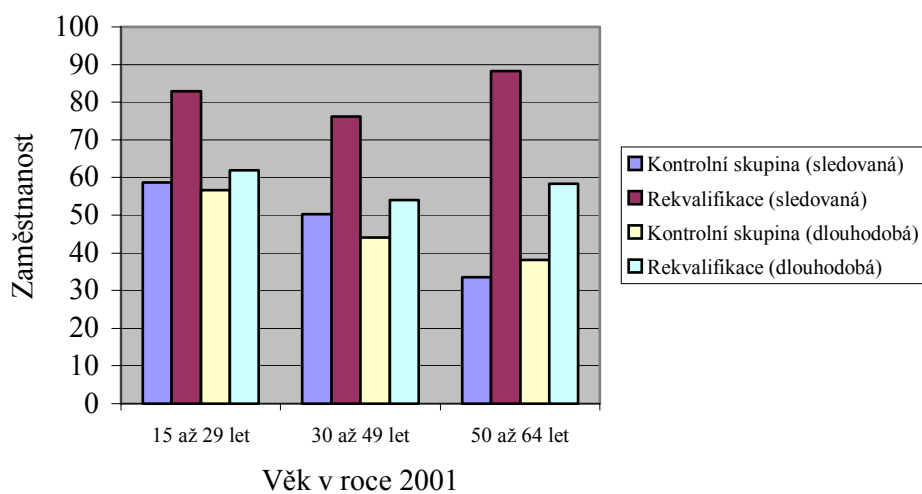
G r a f 10 **Efekt rekvalifikace podle pohlaví**

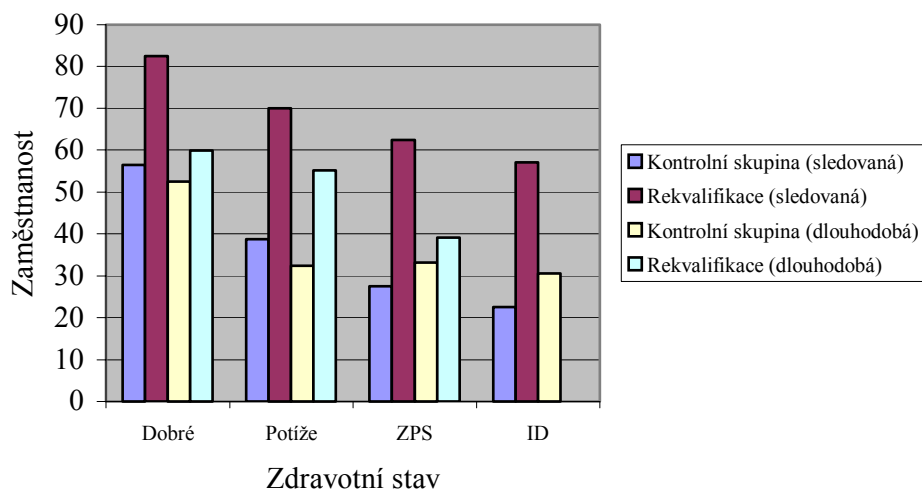
G r a f 11 **Efekt rekvalifikace podle vzdělání**

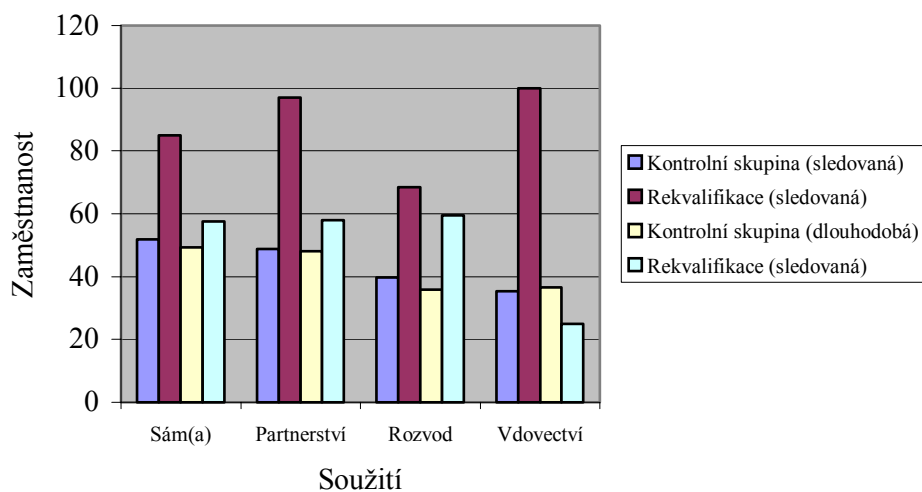
Graf 12 Efekt rekvalifikace podle věku

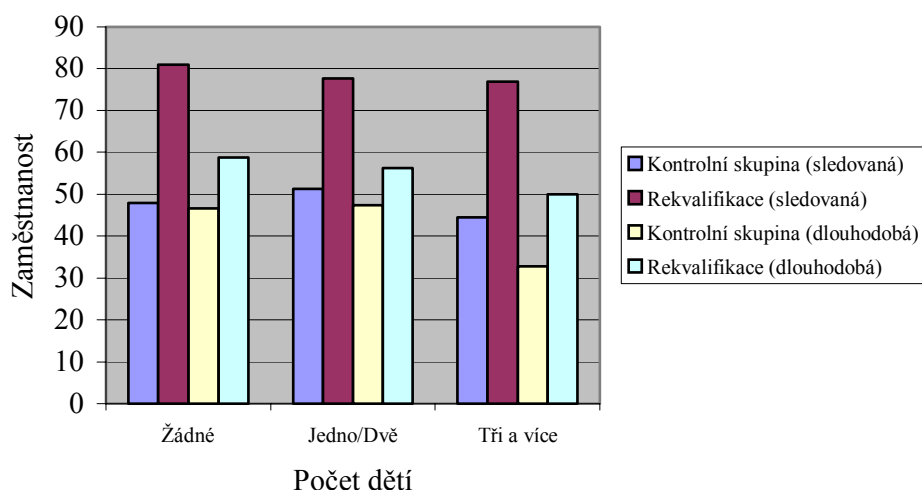
Graf 13 Efekt rekvalifikace podle zdravotního stavu

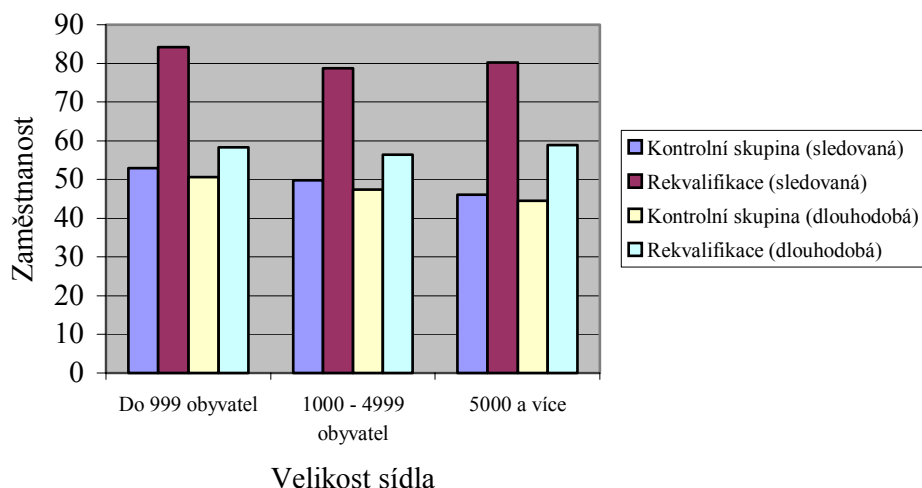
Graf 14 Efekt rekvalifikace podle rodinného stavu

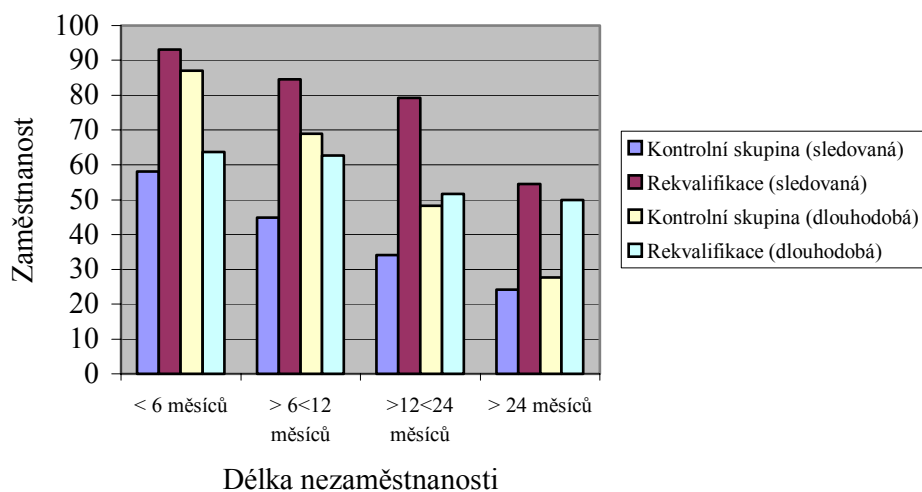
Graf 15 Efekt rekvalifikace podle počtu dětí

Graf 16 Efekt rekvalifikace podle velikosti sídla

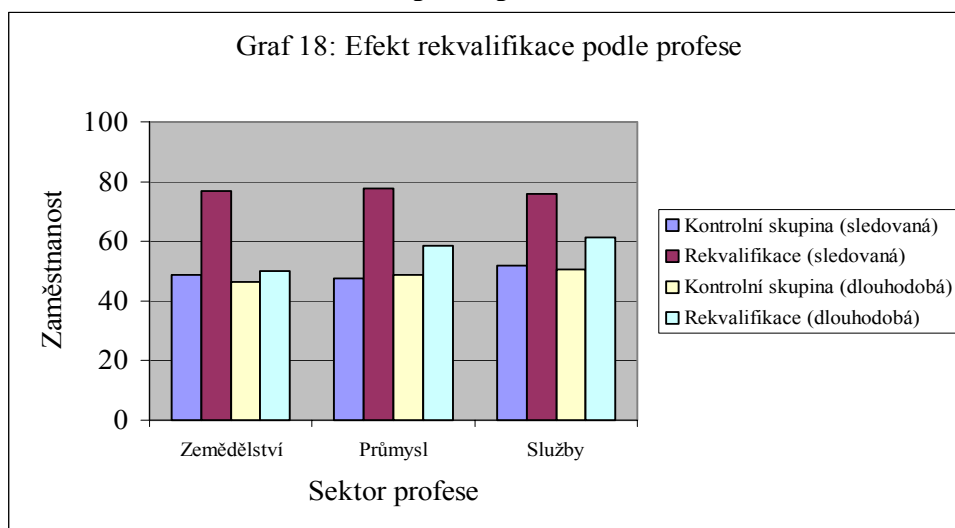

Graf 17 Efekt rekvalifikace podle délky nezaměstnanosti

Pozitivních efektů je dosahováno zejména v případě **nejvíce znevýhodněných skupin na trhu práce**: tedy méně vzdělaných, starších, žen, nezaměstnaných s větším počtem dětí žijících ve větších městech, s delší dobou nezaměstnanosti, případně v kombinaci více rizikových faktorů. Naopak **relativní neúspěch** je dán tam, kde jsou rekvalifikace realizovány pro ty nezaměstnané, kteří s **největší pravděpodobností opouští nezaměstnanost** (tj. zejména krátkodobě nezaměstnaní, s vyšším dosaženým vzděláním). Největší podíl na propadu mezi krátkodobými efekty a dlouhodobými má sektor zemědělství, kde se rekvalifikovaným lidem v největší míře nedaří udržet získané místo.

G r a f 18 **Efekt rekvalifikace podle profese**

S ohledem na to, že účinnost je patrně ovlivněna některými skrytými faktory (jako je například motivace), které bohužel nemůžeme u quasi-experimentální a kontrolní skupiny porovnat, všimli jsme si alespoň nakolik tyto faktory souvisí s účinky rekvalifikací o souboru dotazovaných účastníků rekvalifikací.

Pokud srovnáváme **subjektivní postoje** - skryté faktory účinnosti rekvalifikací - ukazuje se, že motivace hraje významnou roli (tabulka 37). Efekt na zaměstnanost je dán v obou srovnáních (rozdíly mezi hodnotami skupin zaměstnaných-nezaměstnaných a zaměstnaných-neaktivních) zejména tím, zda si **jedinec našel rekvalifikaci sám, nebo zda byl do ní umístěn úřadem práce**.

Rekvalifikace pro **specifické skupiny nezaměstnaných mají spíše negativní účinky**. Ukazuje se, že naopak pozitivní efekt mají ty kurzy, které jsou směřovány ke konkrétní profesi. To do jisté míry souvisí s motivací vstupovat do programu, kdy lze očekávat větší motivaci nezaměstnaných ke vstupu do kurzů, které jsou nějak výlučné a specifické. Kurz má větší efekt, pokud je propojen s praktickou výukou. Samotná teoretická příprava má dokonce negativní efekt.

Významnými faktory jsou též **motivace nezaměstnaných něco udělat (změnit), resp. ochota k různým formám adaptace na trhu práce a také očekávání od samotného kurzu**. V případě ochoty změnit své postavení je efekt rekvalifikací pozitivní, naopak nerozhodní až apatičtí jedinci jsou více nezaměstnaní (ochota změnit pracovní činnost, dojíždět atd.). Lidé, kteří nevyjadřují ochotu něco měnit, vykazují ovšem subjektivně lepší vyhlídky na zaměstnání, což může být dáno právě jejich osobním přesvědčením o možnosti řešení situace tradičním způsobem. Lidé, kteří očekávají od rekvalifikace jedinou možnost uplatnění, mají větší šanci nalézt zaměstnání. Naopak ti, co pouze hledají určitou míru pomoci, více setrvávají v nezaměstnanosti.

Pozitivním faktorem jsou **pracovní zkušenosti**. Lidé s většími zkušenostmi (větší počet dřívějších zaměstnání, stejně jako delší poslední zaměstnání a zaměstnání před nezaměstnaností) mají lepší perspektivu nalézt po rekvalifikaci zaměstnání.

Míra **spokojenosti** s rekvalifikačním kurzem a hodnocení **uspokojení potřeb** rekvalifikačním kurzem těch, kteří získali místa šest měsíců po skončení kurzu, je vyšší ve srovnání s nezaměstnanými.

T a b u l k a 36 Efekt rekvalifikačních programů na zaměstnanost

charakteristika	hodnoty	dlouhodobý efekt (A)			krátkodobý efekt (B)		
		efekt	(exp) B	sign.	efekt	exp(B)	sign.
pohlaví	muži	8,56			25,47		
	ženy	12,63	0,74	0,00	35,23		
vzdělání	ZŠ	21,17		0,00	46,85		0,00
	SŠ	7,20	0,43	0,01	14,77	0,82	0,61
	MAT	1,33	0,77	0,40	6,98	1,91	0,10
	VŠ	-33,87	0,98	0,95	4,37	1,71	0,19
věk	15 až 29 let	5,26		0,00	24,26		0,00
	30 až 49 let	9,99	1,68	0,00	25,98	4,96	0,00
	50 až 64 let	20,19	0,96	0,73	54,60	1,59	0,00
zdraví	dobré	7,35		0,00	26,02		0,00
	potíže	22,76	1,23	0,14	31,26	3,22	0,00
	ZPS	5,99	0,68	0,07	34,93	1,09	0,73
	ID	15,61	0,86	0,42	34,56	1,09	0,72
rodina	sám(a)	8,42		0,00	33,11		0,00
	partnerství	9,76	0,72	0,30	48,14	0,31	0,01
	rozvod	23,78	1,21	0,54	28,66	0,73	0,46
	vdovectví	-11,46	0,66	0,20	64,58	0,40	0,04
děti	žádné	12,09			32,93		
	jedno/dvě	8,85			26,41		
	tři a více	17,19			32,39		
sídlá	do 999 obyvatel	7,82		0,01	31,28		0,00
	4999 obyvatel	8,88	1,69	0,00	28,88	2,48	0,00
	5000 a více	14,39	1,05	0,57	34,15	1,25	0,06
další	péče o děti	5,47			34,17		
	zvl. pomoc	5,53			12,69		
	org. změna	3,57			35,67		
	rizikový status	41,92	0,63	0,01	49,34	0,63	0,05
nezaměstnanost	< 6 m.	-23,26		0,00	35,01		0,00
(sledovaná)	> 6 m. < 12 m.	-6,26	1,80	0,00	39,61	5,75	0,00
	12 m. - 24 m.	3,39	1,43	0,04	44,96	2,47	0,00
	> 24 měsíců	22,34	0,99	0,95	30,39	1,24	0,26
nezaměstnanost				0,00		0,00	
(celková)	1 rok 2 roky	-11,26	2,05	0,00	41,47	2,65	0,00
	2 roky - 3 roky	-7,72	1,67	0,00	26,96	2,35	0,00
	> 3 roky	18,46	1,37	0,02	30,13	1,58	0,01
sektor	zemědělství	3,76			28,18		
	průmysl	9,61			29,99		
	služby	10,85			23,93		
program APZ		11,18	0,82	0,24	31,31	0,78	0,30

vysvětlivky: * Efekt viz příloha 4, tabulka 12 (rozdíl mezi podílem zaměstnanosti v kontrolní a experimentální skupině = záporné číslo znamená negativní efekt, kladné naopak pozitivní efekt). (X) znamená, že žádné programy nebyly realizovány v této kategorii.

** Exp(B) je koeficient logistické regrese (nominálních proměnných). V případě programů znamená efekt programu na zaměstnanost ve skupině ne-účastníků ve srovnání s účastníky.

*** Sign. znamená statistickou hladinu významnosti celé proměnné.

A - Dlouhodobý efekt znamená situaci na konci března 2003. (Tedy podíl lidí, kteří z registru našli zaměstnání, na celkové skupině. Bez ohledu na to, kolik nezaměstnaností celkově ještě proběhlo.)

B - Krátkodobý efekt představuje podíl sledované nezaměstnanosti ukončené umístěním na pracovní místo (tj. zaměstnaností). Nerozlišujeme kdy a jak - pouze nás zajímá, zda evidence probíhající 2.1. 2001 skončila zaměstnaností. Tento poměr srovnáváme ve skupině rekvalifikací s kontrolní skupinou.

T a b u l k a 37 Rozdíly mezi podíly skupin podle statusu po 6 měsících

		zaměstnanost mínus nezaměstnanost (A)	zaměstnanost mínus neaktivita (B)
		proměnné	proměnné
pohlaví	muži	11,43	37,22
	ženy	-12,00	-38,47
vzdělání	ZŠ	-3,37	-2,41
	SŠ	8,59	4,84
	MAT	-7,56	-6,84
	VŠ	1,14	2,52
věk	15 až 29 let	-2,12	-8,78
	30 až 49 let	-3,05	-1,91
	50 až 64 let	4,73	8,18
zdraví	dobré	16,39	9,16
	potíže	-10,77	-8,64
	ZPS	-5,19	-0,57
	ID	-0,99	-1,20
rodina	sám(a)	-4,84	-11,98
	partnerství	13,97	20,56
	rozvod	-10,32	-10,47
	vdovectví	0,63	0,63
děti	žádné	-5,17	-2,71
	jedno/dvě	13,54	11,92
	tři a více	-9,57	-11,10
velikost sídla	do 1 999 obyvatel	10,92	4,89
	2 000 – 4 999 obyvatel	-0,69	3,99
	5 000 a více	-9,43	-10,14
nezaměstnanost	kratší než 6 m.	25,41	8,89
	6 m. až 1 rok	-6,04	-0,46
	nad 1 rok	-18,46	-9,16
počet zaměstnání	nad 3	3,98	-4,59
délka posl. zaměstnání	nad 2 roky	5,47	8,61
vstup do programu	z vlastní iniciativy	9,50	12,44
	úřad práce	-16,70	-9,30
cílený kurz	specifická sk.	-4,60	-1,09
	profesní zam.	18,37	20,62
obsah kurzu	teorie	-1,83	-2,52
	praktická výuka	6,14	5,33
	praxe	-6,83	-0,98

T a b u l k a 37 (pokračování) **Srovnání zaměstnaných a nezaměstnaných účastníků rekvalifikace**

		zaměstnanost minus nezaměstnanost (A)	zaměstnanost minus neaktivita (B)
		proměnné	proměnné
index ochoty něco udělat	ochotní	5,00	7,52
	nerozhodní	-8,58	-5,55
	neochotní	3,01	-3,23
očekávání	jediná možnost	7,20	5,91
	lepší příležitost	0,62	-3,36
	kontakty	-1,24	-7,03
před nezaměstnaností	nezaměstnán	-6,00	0,68
	zaměstnán	11,13	18,27
	neaktivní	-5,13	-18,95
subjektivní celkové hodnocení	spokojen	12,94	-3,88
	nespokojen	-7,02	1,26
subjektivní hodnocení potřeb	naplněny	18,19	9,11
	nenaplněny	-9,55	0,16
celkem	(% ze sledovaného)	4,11	39,88

vysvětlivky:

(viz tabulka 14 v příloze 4)

Jde o srovnání vždy dvou skupin podle konečného statusu. Srovnáváme základní známé charakteristiky a usuzujeme efekt rekvalifikací v těchto rovinách.

A - Srovnání zaměstnané a nezaměstnané skupiny. Efekty známých vlastností na rekvalifikace je porovnán se skupinou lidí, kteří v době posledního dotazování stále nenašli zaměstnání.

B - Srovnání zaměstnané a ekonomicky neaktivní (studenti, ženy v domácnosti) skupiny. Efekty známých vlastností na rekvalifikace je výsledek porovnání se skupinou lidí, kteří z nezaměstnanosti přešli do ekonomické neaktivity.

3.7 Závěr

V této kapitole **hodnotíme efekty aktivní politiky zaměstnanosti** v okrese Břeclav v období 2001 až 2003. Vycházíme přitom z **monitoringu evidence úřadu práce** (OK práce) a z **dotazníkového šetření**, které realizovala Masarykova univerzita v Brně a Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Usilujeme o odhad čistých efektů všech realizovaných programů **na kohortě nezaměstnaných lidí na začátku února 2001**. Sledujeme jejich historii na trhu práce v daném období (a jejich sociální a demografické charakteristiky).

Rizikem zobecnění zjištění jsou malé četnosti pozorování. Buď malý počet realizovaných programů, nebo velký podíl dosud neskončených programů narušují platnost výsledků. Zejména absolventská místa, programy samostatné výdělečné činnosti (malý počet pro statistickou analýzu) a společensky účelná pracovní místa (velký podíl neskončených programů) jsou programy, kde zjištění nelze pokládat za dostatečně přesvědčivá.

Zjistili jsme, že APZ je realizována častěji **směrem k lidem, kteří mají relativně větší šanci nalézt zaměstnání**. Zejména se jedná o vlastnosti jako je věk a vzdělání. Mladší nezaměstnaní s vyšším dosaženým vzděláním mají větší šanci se dostat do programu.

Z hlediska odhadů **efektů vycházíme z konečného statusu poslední nezaměstnanosti** - zajímá nás, zda skončila zaměstnáním či jinou alternativou jako odstěhováním, vlastní žádostí nebo sankčním vyřazením. Ve většině případů nás zajímá „konečný status“ **po dvou letech na konci března 2003**. Zjišťujeme celkově mírně **pozitivní efekt** (cca 3 % ve srovnání s kontrolní skupinou), ale také **značné rozdíly mezi jednotlivými programy**.

Absolventská místa mají spíš **negativní efekt**. Jejich účastníci mají menší skóre v podílu na zaměstnání, než srovnatelná kontrolní skupina. Na druhou stranu **nezůstávají v nezaměstnanosti** (podíl jiného statusu na konci nezaměstnanosti než do zaměstnání je relativně vyšší, což je dáno tím, že odcházejí často na další studium). Programy **samostatné výdělečné činnosti jsou více úspěšné, stejně tak jako společensky účelná pracovní místa**. Naopak **veřejně prospěšné práce jsou z hlediska efektu na zaměstnanost negativní**. Jejich dosahované čisté skóre je v podstatě srovnatelné s absolventskými místy.

Efekt **rekvalifikačních kurzů** je **pozitivní**. Dlouhodobý efekt je sice nižší než v případě efektu na sledovanou nezaměstnanost, přesto však rekvalifikace pozitivně ovlivňují zaměstnanost. Dále zjišťujeme, že **výsledky záleží na subjektivních postojích a charakteristikách nezaměstnaných lidí**. Ti, kdo jsou motivováni a snaží se něco měnit různými způsoby na svém postavení, mají mnohem lepší perspektivy nalézt nové zaměstnání.

Závěry a doporučení

Souhrn hlavních zjištění a jejich diskuse

Opatření APZ jsou cílená z hlediska délky nezaměstnanosti vcelku účelně, když déle nezaměstnaní se účastní opatření APZ více než odpovídá jejich zastoupení v registru nezaměstnaných - pokud posuzujeme cílenost opatření APZ na skupině nezaměstnaných, která je k určitému okamžiku v registru.

Dlouhodobě nezaměstnaní jsou často **vcelku ochotni** k účasti v rekvalifikačních, ale **málo aktivní** v jejich vyhledávání, na rozdíl od krátkodobě nezaměstnaných. Klíčová je proto v tomto ohledu **role úřadu práce**, který může poměrně silně ovlivnit účast v kurzech a výběr ohrožených skupin. V případě ÚP v Břeclavi je tato role relativně aktivní a významná.

Částečně se projevuje i větší cílenost opatření k mladým lidem, zdravotně postiženým a pečujícím o děti. Na druhé straně se s ohledem na relativně **nevelký rozsah opatření**^[pozn.14] **projevuje creaming efekt, a to i uvnitř skupiny** déle nezaměstnaných: konkrétně zvýhodněním především **lépe vzdělaných** (typicky maturita) a opomenutím nekvalifikovaných (základní vzdělání).

Cílenost APZ jako celku akcentuje středoškoláky a vysokoškoláky, nezaměstnané do 40 let, zdravotně postižené, nezaměstnané pečující o děti, nezaměstnané jeden až dva roky (pokud sledujeme určitou dobu kohortu jež je v registru k danému výchozímu datu).

Cílenost SVČ směřuje více ke středoškolákům, ženám, nezaměstnaným do 30 let, zdravotně postiženým, pečujícím o děti, nezaměstnaným 6-12 měsíců.

Cílenost SUPM směřuje ke středoškolákům a vysokoškolákům, ženám, nezaměstnaným do 30 let, 1 až dva roky v evidenci.

Cílenost VPP směřuje k nekvalifikovaným, případně vyučeným, mužům, zdravotně postiženým, do malých a často odlehlých lokalit, nezaměstnaným déle než rok.

Cílenost rekvalifikačních směřuje ke středoškolákům a vysokoškolákům, nezaměstnaným déle než 6 měsíců.

Determinace účasti v rekvalifikačních kurzech je zjevně dána především těmito kritérii a okolnostmi, jež úřad práce respektuje nebo jež ovlivňují jejich účast:

- ohroženost skupin (ověřeno délkou registrace a dalšími kritérii v souladu s par. 9 zákona o zaměstnanosti);
- rozsahem opatření (nevelký rozsah);
- charakterem opatření (je obtížné zvyšovat například podíl nekvalifikovaných v rekvalifikačních pokud nejsou k dispozici vhodné a účelné kurzy);
- požadavky trhu práce ve vztahu k předpokladům uchazečů (nároky zaměstnavatelů na kvalifikovanost);
- aktivitou uchazečů a „samovýběr“ (v důsledku motivovanosti).

Odhad čistých efektů opatření APZ včetně rekvalifikačních ukazuje, že tyto efekty **nejdou příliš silné**.

Výsledky zjištění je ale třeba brát s určitou **rezervou** z těchto důvodů: za prvé, pokud sledujeme výsledek účastníků opatření v období dvou let a porovnáváme se skupinou nezaměstnaných, kteří byli na začátku období v registru a neúčastnili se programů APZ, je třeba zvážit efekt uzamčení v programech (v té době byli totiž účastníci opatření méně aktivní v hledání zaměstnání). Za druhé srovnání není zcela korektní, protože účastníci opatření mohou být odlišeni skrytými handicap, jež nejsou zachyceny ve sledovaných údajích a sociodemografických charakteristikách (motivovanost, odlehlost bydliště a dopravní možnosti, specifická kumulace handicapů, případně alkoholismus atd.).

Podrobnější závěry o efektech

Pokud jde o **hrubou úspěšnost** v umístění po programech, nejvyšší je u skupin, které jsou **méně znevýhodněné** a subjektivně referují už před zařazením do programu o lepších vyhlídkách na trhu práce, získání zaměstnání pak méně přičítají účasti v programu. **Mrtvá váha je u nich vyšší**, kombinujeme-li subjektivní výpovědi a objektivní měření (např. u rekvalifikací je mrtvá váha u těchto skupin asi 60 - 80 %).

Čistý efekt je vyšší u skupin, které jsou více znevýhodněné. Nejvyšší je u dlouhodobě nezaměstnaných, zdravotně postižených a nekvalifikovaných. Vyšší je též u žen. Mrtvá váha klesá vesměs k 50 %, i níže.

Podle jednotlivých typů opatření o něco větší čistý efekt než ostatní opatření vykazují SVČ zejména pro ženy, zdravotně postižené, osoby nad 50 let, nezaměstnané rok až dva, závěry ale nejsou dostatečně spolehlivé s ohledem na malý počet případů.

Dále jsou to rekvalifikace a s nevelkým odstupem SÚPM. V rekvalifikacích největší čistý přínos získávají lidé se základním vzděláním, nad 50 let, zdravotně postižení, nezaměstnaní déle než dva roky, rizikové skupiny. V SÚPM jsou to muži, nezaměstnaní se základním vzděláním, zdravotně handicapovaní, věk 30 -50 let.

VPP se jeví na první pohled jako málo přínosné, spíše uzamykají v programu, resp. vytvářejí u některých účastníků „návyk“ na program (kolotočový efekt). Zde ovšem předpokládáme větší vliv skrytých znevýhodnění, o kterých jsme se do značné míry přesvědčili při osobních hloubkových rozhovorech (dopravní možnosti, motivace, alkoholismus, kumulace handicapů aj.), a považujeme proto i zjištění o 30 % outflow z registru po programu za úspěch. Nejsilnější efekt je u lidí se zdravotními problémy (takových je v registrech dost a nemusí to být nutně ZPS), nezaměstnaných déle než dva roky. Navíc, jak uvádí naše předchozí zpráva, pro nezaměstnané, kteří jiné šance nemají, má program průkazné sociálně inkluzivní účinky.

Komplexní přínosy rekvalifikací

Při podrobnějším sledování účasti a efektů účasti v rekvalifikacích s odstupem 6 měsíců po programu můžeme hrubě odlišit **dvě kategorie účastníků**:

- a) skupina krátkodobě nezaměstnaných nebo lidí s lepšími vyhlídkami na trhu práce, často muži, spíše se účastní v profesně orientovaných rekvalifikacích, intenzivních, certifikovaných, vykazují vyšší umístění po programu, čistý efekt je ale dost nejistý; referují o tom, že kurz jim zlepšuje kvalifikaci, ale méně spojují umístění s programem;
- b) skupina spíše déle nezaměstnaných, častěji žen, s menšími vyhlídkami na trhu práce, spíše se účastní všeobecných rekvalifikací, menší podíl umístění po programu, jistější čistý efekt. Tato skupina často referuje o zlepšení vyhlídek na trhu práce po kurzu i ze strany těch, kdo ve střednědobém horizontu nezískali zaměstnání.

Pokud jde o druhou skupinu, její nízké vyhlídky v subjektivním hodnocení souvisejí často s nízkou kvalifikací. Zlepšení vyhlídek je pak dost silně **závislé na kvalitě kurzů** mj. i na jejich délce. Zjevně například menší hrubý efekt v umístění nekvalifikovaných a zdravotně handicapovaných souvisí s nedostačující kvalitou, intenzitou a délkou kurzů ve vztahu k silným handicapům na straně nezaměstnaných, jež mají tyto kurzy za úkol eliminovat. Takové kvalitní kurzy by sice byly zapotřebí, byly by patrně i účinnější, musely by však současně být šité více na míru, individualizované a také pravděpodobně nákladnější.

Kvalita kurzů determinuje významně zjištěnou mrtvou váhu: zatímco v rámci dané evidence bylo umístění po programu u rekvalifikací až 80 %, ve středním období (půl roku až rok) se asi čtvrtina účastníků vrací do registru, jejich zaměstnatelnost se zjevně neprojevila ve schopnosti (a někdy zájmu) si místo udržet. Navíc sledujeme, že zhruba polovina zaměstnaných po 6 měsících drží nestabilní nebo špatně placená pracovní místa na

sekundárním trhu práce. Kurzy nemají v převažující míře dostatečnou „sílu“ (náboj), aby výrazně posunuly pozici více znevýhodněných na trhu práce (indikací je i to, že například ani nezvyšují hrubou míru umístění méně kvalifikovaných ve srovnání s lépe kvalifikovanými neúčastníky kurzů).

Pokud by se tedy zvyšoval rozsah rekvalifikací a současně i jejich cílenost, muselo by to být doprovázeno zlepšováním kvality kurzů a jejich individualizací k potřebám nezaměstnaných. Právě takový **posun ve strategii** je žádoucí, pokud mají být účinně naplněny deklarované cíle Národního akčního plánu nezaměstnanosti (bod 1.6, bod 2.4 a další).

Bez ohledu na protichůdná ujištění o efektivitě rekvalifikací v jejich přímém dopadu na zaměstnanost se potvrzují jejich další pozitivní efekty, především pro zvýšení zaměstnatelnosti a kvality života nezaměstnaných. To má význam v delší perspektivě, která přesahuje časový horizont provedeného výzkumu. Zmíněné účinky se dotkly naprosté většiny účastníků, v největší míře právě těch více znevýhodněných.

K těmto účinkům patřilo především zlepšení **předpokladů pro hledání práce**: zvýšení sebedůvěry při hledání práce, zvýšení zájmu hledat práci a získání představy, jak najít zaměstnání. Za druhé to bylo zlepšení **dovedností a pracovních předpokladů**: většina absolventů kurzů získala - přes dílčí výhrady části z nich - absolvováním programu kvalifikaci nebo alespoň její část. Rekvalifikace prokazatelně zlepšily i hodnocení vyhlídek na trhu práce (indikace zlepšené zaměstnatelnosti), což bylo spojeno zejména se subjektivně dobře hodnocenými kurzy (s kvalitními kurzy).

Konečně rekvalifikace zlepšily **kvalitu života v období nezaměstnanosti**. Nejvýrazněji se účast promítla do zlepšení psychického stavu - ať už proto, že nabídla smysluplné využití volného času, rozšířila sociální kontakty nezaměstnaných nebo z jiného důvodu. Tyto účinky přinášely zejména déle trvající kurzy.

Na druhou stranu se projevilo, že participace v programu všeobecně přináší nezaměstnaným **zvýšené finanční náklady**, jež nejvíce ovlivňují situaci těch, kteří měli už před nástupem do programu vážné finanční potíže. Finanční náročnost pak může zabránit participaci v rekvalifikacích, zejména dlouhodobých.

Celkově je možné hodnotit cílenost programů APZ jako částečně dobrou, limitovanou rozsahem a typem programů, samovýběrem uchazečů i kvalitou programů. Hrubé účinky na zaměstnanost se jeví vcelku dobré, zvláště pokud jde o málo ohrožené skupiny - účastníky programů. Čisté efekty jsou podstatně nižší, lepší jsou právě u znevýhodněných skupin. Právě u těchto skupin jsou velmi významné přínosy programů pro jejich zaměstnatelnost, jsou ale silně podmíněné kvalitou programů (včetně například intenzity a trvání rekvalifikací).

Diskuse: mezinárodní kontext

Celkové čisté efekty opatření APZ se mohou zdát nízké, když se odhadovaná mrtvá váha pohybuje v rozmezí 60 až 80 procent. Není to však nijak neobvyklé. **OECD (1993)** uvádí na základě přehledu evaluačních studií spíše rozporné výsledky programů pracovního výcviku a rekvalifikací. Zatímco výsledky z Kanady, Velké Británie, Spojených Států, Švédska a Norska ukázaly na výraznější zlepšení šancí účastníků, jiné studie z Dánska, Nizozemí, Rakouska, Německa, Kanady a Spojených států ukázaly pouze zanedbatelné čisté efekty. Studie efektů subvencovaných zaměstnání v soukromém sektoru ukazovaly na mrtvou váhu 70-90 %, krom toho ještě kolem 20 % substituci jiných pracovníků a čistý efekt pak asi 5 %. Podpora soukromého podnikání nezaměstnaných měla podle prezentovaných zjištění mrtvou váhu 30 až 60 %^[pozn.15]. Hodnocení veřejně prospěšných prací naznačilo vysoký

návrat do registru po programu (Finsko), zvláště u dlouhodobě nezaměstnaných (Německo), některé programy měly ale překvapivě malou mrtvou váhu (Nizozemí jen 15 %). Podobně deKonning (1993) zjistil mrtvou váhu pod 30 % při poskytování mzdových dotací v soukromém sektoru na dlouhodobě nezaměstnané.

O něco později Fay (1996) referuje belgický výzkum Van der Lindena (1995), kde mrtvá váha rekvalifikací byla 35 % a k tomu 9 % substituční efekt (zjištěno rozhovory se zaměstnavateli), tedy čistý efekt něco přes 50 %. Dále ale také Fay uvádí zjištění quasi-experimentálních studií z Kanady, USA, Velké Británie, kde čisté zisky v zaměstnanosti po pracovním výcviku byly zjištěny pouze v rozsahu od 5 do 17 %. Podobně uvádí v případě subvencovaných zaměstnání 53 % mrtvé váhy a 36 % substituce podle belgické studie, 69 % mrtvé váhy podle studie z Velké Británie, ale jen 16-20 % mrtvé váhy ve Velké Británii při pracovním výcviku.

Zjištění jsou tedy dost rozdílná a ve značné míře **závisí na charakteru programů a v nich účastných skupin nezaměstnaných** - a třeba podotknout, na metodologii. Pozdější studie věnují stále větší pozornost vlivu kvalit programů a způsobu implementace programů na jejich efekty. Jejich význam dokládá Higgins (2001: 117), když uvádí zjištění z první poloviny devadesátých let, kdy hodnocení Youth Training Scheme ukázalo po jednom roce zvýšení pravděpodobnosti zaměstnání jen o 9 %. Pro celou skupinu neúčastníků byla pak úspěšnost umístění 77 % (i jiní autoři zjistili čistý přínos tohoto programu 5 % a 11 %). Problémem bylo ovšem zaměření programu na skupinu účastníků s docela dobrými šancemi získat zaměstnání.

Nověji Allen, Hansbro, Mooney (1999: 63) při hodnocení programů ESF ve Velké Británii (Objective 3 - zaměření na nezaměstnané déle než 6 měsíců a na mladé nezaměstnané) uvádějí celkovou mrtvou váhu v rozmezí 64 - 83 % (follow-up po 6 měsících), když srovnávacím pozadím je databáze JUVOS (kontrolní skupina registrovaných nezaměstnaných na úřadech práce). Současně signalizují, že program často nedosahoval cílenosti na nejvíce znevýhodněné uchazeče.

Oproti tomu Bellman a Jackmann (1996) referují výrazně pozitivní přínosy rekvalifikací a podpory při hledání zaměstnání pro dlouhodobě nezaměstnané. Martin (2001: 93) k tomu uvádí na základě analýzy více studií, že jsou tři důležité charakteristiky rekvalifikačních programů, jež podmiňují jejich efektivnost: i) přísná cílenost na znevýhodněné účastníky, ii) relativně menší rozměr programů, což podmiňuje jejich kvalitu a vhodnost pro účastníky iii) silný prvek pracovní zkušenosti zařazený ve výcviku. Johnson (2001) přináší podobné zjištění a zdůrazňuje následnou podporu při hledání zaměstnání po výcviku pro dlouhodobě nezaměstnané. Tato zjištění **potvrzují i hodnocení Evropské komise** Národních akčních plánů zaměstnanosti (www.europa.eu.int) za rok 2002.

Doporučení

Zjištění naznačují **potřebu posunu ve strategii realizace APZ a to: *Směrem k většímu rozsahu, větší cílenosti, větší variabilitě, větší kvalitě a k individualizaci opatření podle potřeb ohrožených skupin a jednotlivců. Obecný cíl aktivace a prevence dlouhodobé nezaměstnanosti nelze jinak dost účinně naplňovat a nelze jinak ani zvýšit celkovou sociální a ekonomickou efektivnost opatření.***

Mnohá dále doporučená opatření nejsou ani nová - odpovídají totiž v zásadě celkové strategii NAPZ (a Evropské strategii zaměstnanosti) a některým jejím konkrétním záměrům a některá byla už obsažena ve zprávě Childa (2001). Naše zjištění umožňují docenit jejich význam a dát jim příslušné akcenty.

Konkrétně lze na základě výsledků studie doporučit:

- (1) Měl by být dále zvýšen rozsah opatření APZ, a to směrem k ohroženým skupinám, tedy při současném zlepšení cílenosti. Více by měla posílit zejména opatření pro nekvalifikované, zdravotně handicapované a starší nezaměstnané. Vyžaduje to ovšem rozšířit i spektrum kurzů, které by byly vhodné pro tyto skupiny (viz opatření 1.6 NAPZ 2002).
- (2) Opatření by měla být poskytována na základě individuální poradenské práce s nezaměstnanými. Bylo by vhodné zvýšit kapacity a profesní odborné kvality v oblasti poradenství.
- (3) Zvláště rekvalifikace jsou nejefektivnějším nástrojem aktivní politiky. Je potřebné dále rozšířit jejich rozsah a kvalitu - a poskytnout k tomu potřebný objem finančních prostředků.
- (4) Více pozornosti je třeba věnovat v programech rekvalifikací/pracovní přípravy nekvalifikované pracovní síle, zdravotně handicapovaným a starším nezaměstnaným a rozšířit objem a varietu rekvalifikací právě k těmto skupinám (opatření 4.2 NAPZ 2002).
- (5) Významná je kvalita kurzů, včetně dostatečné délky rekvalifikací - v profesně orientovaných programech je důležité procvičování, zažití látky, získání praxe a reálné pohotovosti k výkonu profese srovnatelné se zaměstnanými. Je žádoucí zlepšit kvalitu některých rekvalifikačních programů - například prodloužit je a poskytnout prostor k procvičení znalostí a dovedností. Klíčovým prvkem rekvalifikací je praxe: zaměstnavatele zajímá, co nezaměstnaní skutečně umí a jistota v dovednostech podmiňuje i sebedůvěru na straně nezaměstnaných.
- (6) Na motivační kurzy by často měly navazovat další programy profesní přípravy - samy o sobě jsou motivační kurzy někdy malým přínosem ke zlepšení sebedůvěry a vyhlídek na trhu práce. Kurzy pro nekvalifikované, zejména profesní, jsou zatím vzácné a přitom mají potenciálně nejvyšší přidanou hodnotu.
- (7) Bylo by vhodné řešit otázku finanční kompenzace v době účasti v rekvalifikacích. HZ by patrně bylo vhodné zvýšit, alespoň při déle trvajících programech a podle rodinné situace účastníků. Možná by bylo schůdné řešit to i přes systém dávek sociální péče, například jednorázovou dávkou při vstupu do rekvalifikace.

Poznámky

[pozn.1] Původním záměrem bylo vytvořit soubor respondentů, kteří budou zařazeni do rekvalifikace v průběhu roku 2001. V důsledku svobodné volby respondenta zúčastnit či nezúčastnit se dotazování došlo k „odchodu“ některých účastníků rekvalifikací z dotazování (n = 415). První vlna výzkumného šetření tak byla prodloužena o 6 měsíců následujícího roku tak, aby bylo možné získat reprezentativní soubor minimálně 500 osob.

[pozn.2] Nejedná se však o čistý vliv rekvalifikací na zaměstnanost. K jeho stanovení by bylo nutné srovnání s kontrolní skupinou a určení tzv. mrtvé váhy (počet osob, jež by se uplatnily na trhu práce i bez účasti v rekvalifikaci). Celkový čistý efekt je tedy pravděpodobně nižší než prostý podíl zaměstnaných osob ve zkoumané skupině. Nasvědčuje tomu i ta skutečnost, že 39 % zaměstnaných respondentů (tj. 18 % dotázaných ve třetí vlně) se domnívá, že by i bez rekvalifikace určitě totéž nebo jiné zaměstnání získali. Kdybychom tedy vycházeli z těchto výpovědí účastníků programů, pak by mrtvá váha programu byla kolem 50 procent.

[pozn.3] Někteří respondenti uvedli, že jim kurz pomohl jak k práci, jež se obsahově váže na program, tak i k jinému zaměstnání (15 osob, tj. 3,5 % dotázaných).

[pozn.4] Například u rekvalifikací cílených na ženy po mateřské dovolené bylo o získání současného zaměstnání zcela přesvědčeno 41,7 % zaměstnaných absolventek.

[pozn.5] Nezaměstnaní déle než dva roky tvoří na Břeclavsku 18,5 % (!) všech nezaměstnaných (k 31.12.2002) a 9,8 % účastníků rekvalifikací.

[pozn.6] 57 % oproti 36 % až 45 % u ostatních kategorií účastníků podle délky předchozí nezaměstnanosti.

[pozn.7] Podobně tomu však bylo i u nezaměstnaných od 18 do 24 měsíců.

[pozn.8] Blíže k hodnocení rekvalifikací viz výzkumnou zprávu „Hodnocení programů aktivní politiky zaměstnanosti na lokálním trhu práce: hodnocení kvality a přínosů rekvalifikací a veřejně prospěšných prací účastníky“, VÚPSV ČR, prosinec 2002.

[pozn.9] Okres Břeclav se však dlouhodobě pohybuje pod krajským průměrem.

[pozn.10] Plných 90 % respondentů vycházelo se svými příjmy jen s obtížemi, třetina pak dokonce jen s velkými obtížemi.

[pozn.11] Což by indikovalo mrtvou váhu okolo 50 %!

[pozn.12] Návraty do evidence k datu analýzy považujeme za trvající evidenci. Z analýzy jsme vyloučili ty případy, které končí jinak (úmrtím, odstěhováním, vlastní žádostí či sankčním vyřazením atd.). V případě rekvalifikačních programů uvažujeme navíc krátkodobé efekty, kterými rozumíme odchody ze sledované evidence.

[pozn.13] Exp(B) je koeficient logistické regrese pro nominální proměnné. Znamená pravděpodobnost se účastnit APZ v jedné skupině ve srovnání s referenční skupinou, která je „označena“ prázdným místem v tabulce, pokud držíme efekt dalších proměnných konstantní. Sign. znamená statistickou hladinu významnosti celé proměnné nebo jednotlivých hodnot proměnné ve srovnání s referenční skupinou (indikované chybějící exp(B)). Příklad viz vysvětlivka tabulka 34.

[pozn.14] Zde se nezabýváme bariérami rozsahu opatření, jichž je více - a to na straně všech subjektů účastných na trhu práce.

[pozn.15] V případě subvencovaných zaměstnání nebyl ale k dispozici tak široký okruh studií.

Literatura

- Allen, J. , Hansbro, J. , Mooney, P. (1999). Pathways to Employment. The Final Evaluation of European Social Fund Objective 3 in Britain (1994-1999). Annesley, Nottingham: Department of Education and Employment Publications.
- Bellman, L. , Jackmann, R. (1996). The Impact of Labour Market Policy on Wages, Employment, and Labour Market Mismatch. In G. Schmidt, J.O. Reilly a K. Schoemann (eds) International Handbook of Labour Market Policy and Evaluation. Cheltenham: Edward Elgar, pp. 725-46.
- Fay, R.G. (1996). Enhancing the Effectiveness of Active Labour Market Policies: Evidence from Programme Evaluations in OECD Countries. Paris: OECD Labour market and social policy occasional papers No 18.
- Child, J. (2001). Efektivita aktivní politiky trhu práce v České republice. Praha: SSZ MPSV ČR. Nepublikovaný materiál.
- Johnson, S. (2001). The Case for Active Labour Market Policies in the Context of Local Regeneration Strategies: A Review Paper. Prepared for OECD. Leeds Metropolitan University: Policy Research Institute.
- Konig, de J. (1993). Measuring the Placement Effects of two-wage subsidy schemes for the unemployed. , Empirical Economics, 18 (3): 447-68.
- Layard, R. (1996). Preventing Long-Term Unemployment. An Economic Analysis. In: Gual J. (ed.) 1996. The Social Challenge of Job Creation. Cheltenham: Edward Elgar.
- Martin, J.P. (2001) What works among active labour market policies: evidence from OECD countries' experiences. OECD Economic Studies, No 30 2000/1: 79-113.
- MPSV ČR: Národní akční plán zaměstnanosti.(2002). Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. (www.mpsv.cz).
- O'Higgins, N. (2001). Youth Unemployment and Employment Policy: A Global Perspective. Geneva: ILO.
- OECD (1993). Employment Outlook. Paris: OECD.
- Sirovátka, T., Horáková, M. , Kulhavý V. , Rákoczyová, M. (2002). Hodnocení kvality a přínosů rekvalifikací a veřejně prospěšných prací účastníky.Průběžná zpráva z 2. etapy výzkumného projektu. Brno: VÚPSV ČR. Výzkumná zpráva. (www.vupsv.cz)
- Sirovátka, T. , Rákoczyová, M. (2001). Rozsah a cílenost programů aktivní politiky zaměstnanosti v ČR, zájem o programy a motivace účastníků. Průběžná zpráva z 1. etapy výzkumného projektu. Brno: VÚPSV ČR. Výzkumná zpráva. (www.vupsv.cz)
- Weinert, P. et al. (2001). Employability: From Theory to Practice. New Brunswick: Transaction Publishers. International social security studies, vol. 7.
- Zpráva o situaci na trhu práce v roce 2001. (2002). Správa služeb zaměstnanosti: Úřad práce Břeclav.
- Zpráva o situaci na trhu práce za rok 2000. (2001). Správa služeb zaměstnanosti: Úřad práce Břeclav.

Příloha 1 ke kapitole č. 2. Účinky rekvalifikačních programů (lokální studie)

Zaměstnanost po 6 měsících od ukončení rekvalifikace

T a b u l k a 1 Zaměstnanost podle pohlaví

	muž		žena	
		%		%
zaměstnaní	92	57,5	103	40,8
nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní	68	42,5	149	59,2
celkem	160	100,0	252	100,0

hladina významnosti: 0,003

T a b u l k a 2 Zaměstnanost podle zdravotního stavu

	zaměstnaní		nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní	
		%		%
dobrá zdravotní stav	171	51,4	162	48,6
potíže ovlivňující možnosti zaměstnání	10	25,0	30	75,0
ZPS	9	34,6	17	65,4
částečný invalidní důchod	5	38,5	8	61,5
celkem	195	47,2	217	52,8

hladina významnosti 0,001

T a b u l k a 3 Zaměstnanost podle zaměření rekvalifikace

	profesní		všeobecné	
		%		%
zaměstnaní	118	55,4	72	37,5
nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní	95	44,6	120	62,5
celkem	213	100,0	192	100,0

hladina významnosti 0,001

T a b u l k a 4 Zaměstnanost podle cílenosti rekvalifikace

	zaměstnaní		nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní	
		%		%
necílené	93	50,3	92	49,7
cílené na				
- ženy po MD a dlouhodobě nezaměstnané	23	41,1	33	48,9
- dělnické profese (nízká kvalifikace)	30	62,5	18	37,5
- mladistvé a absolventy	19	44,2	24	55,8
- středoškolsky vzdělané s maturitou	14	48,3	15	51,7
- dlouhodobě nezaměstnané	2	14,3	12	85,7
- zdravotně handicapované	1	14,3	6	85,7
- problémové uchazeče	2	33,3	4	66,7

hladina významnosti 0,003

S c h é m a 1 **Stabilita a finanční ohodnocení získaného zaměstnání**

zaměstnání	dobře placené	špatně placené
stabilní	"úspěšní" 47 %	"skromní" 22 %
nestabilní	"využívající šanci" 7 %	"poražení mezi vítězi" 24 %

$n = 168$

T a b u l k a 5 **Srovnání průměrných hrubých příjmů u jednotlivých skupin zaměstnanců**

	průměrný příjem
"úspěšní"	10 400 Kč
"skromní"	7 700 Kč
"využívající šanci"	9 300 Kč
"poražení mezi vítězi"	6800 Kč

Příloha 2

ke kapitole č. 2. Účinky rekvalifikačních programů (lokální studie)

Nepřímé účinky rekvalifikací: zaměstnatelnost

T a b u l k a 1 Nepřímé účinky rekvalifikací a zaměstnanost - představa, jak získat zaměstnání

získal představu, jak získat zaměstnání?	zaměstnaní		nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní	
		%		%
ano	101	55,5	81	44,5
ne	95	45,6	139	59,4
celkem	196	47,1	220	52,9

hladina významnosti 0,003

T a b u l k a 2 Nepřímé účinky rekvalifikací a zaměstnanost - kontakty, které pomohly při hledání zaměstnání

získal kontakty, které pomohly při hledání zaměstnání?	zaměstnaní		nezaměstnaní a ekonomicky neaktivní	
		%		%
ano	32	61,5	20	38,5
ne	163	44,9	200	55,1
celkem	195	47,0	220	53,0

hladina významnosti 0,003

T a b u l k a 3 Získání kvalifikace podle pohlaví

získal nějakou kvalifikaci jako výsledek programu?	muž		žena	
		%		%
ano	124	79,0	158	64,0
ne	33	21,0	89	36,0
celkem	157	100,0	247	100,0

hladina významnosti: 0,004

T a b u l k a 4 Účinky na získání znalostí a dovedností podle zaměření programu

	profesní		všeobecné	
		%		%
práce na PC	99	47,1	158	82,3
získání teoretické přípravy k výkonu práce	153	72,9	107	55,7
získání pracovních zkušeností , jak dělat určitou práci	132	62,6	68	35,4

pozn. uveden je počet a procentní podíl kladných odpovědí

Příloha 3

ke kapitole č. 2. Účinky rekvalifikačních programů (lokální studie)

Souvislosti mezi sociodemografickými znaky účastníků, kvalitami rekvalifikací a efekty rekvalifikací

T a b u l k a 1 Spearmanovy koeficienty pořadové korelace (matice)

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
1	Sp	1,000	,260	,009	,039	,169	,048	,164	-,110	-,027	,069	,181	,031	,076	,092	,086	,048	-,016	,151	,245	-,018	
	Sign		,000	,859	,434	,001	,362	,001	,025	,583	,162	,000	,527	,124	,060	,227	,502	,828	,027	,000	,716	
	N	422	377	412	411	413	360	413	413	412	411	406	410	413	418	200	200	199	213	418	416	
2	Sp		1,000	-,048	-,080	,322	,050	,051	-,080	,024	,099	,180	,110	-,022	,095	-,029	,018	,058	-,040	,136	,011	
	Sign			,304	,089	,000	,318	,275	,087	,603	,033	,000	,018	,677	,065	,700	,813	,433	,587	,008	,835	
	N		460	459	458	460	394	460	460	459	459	452	457	369	375	183	183	182	186	375	373	
3	Sp			1,000	-,140	-,080	,023	,102	-,044	,120	,100	,152	,021	,151	-,063	,005	,041	-,094	-,147	-,107	,127	
	Sign				,002	,073	,636	,021	,320	,007	,024	,001	,641	,002	,203	,940	,569	,193	,034	,031	,010	
	N			507	506	507	436	507	506	506	505	498	504	404	409	196	196	195	207	409	407	
4	Sp				1,000	-,131	,372	-,023	,056	-,368	,050	,012	,234	-,055	-,010	-,024	-,103	-,135	-,169	-,078	-,018	
	Sign					,003	,000	,598	,210	,000	,258	,790	,000	,268	,847	,742	,149	,059	,015	,113	,725	
	N					506	506	435	506	505	504	497	503	403	408	196	196	195	206	408	406	
5	Sp					1,000	,085	,018	-,116	,044	,019	,195	,098	-,018	-,087	,009	,163	,108	,123	-,005	-,020	
	Sign						,076	,678	,009	,321	,674	,000	,027	,714	,079	,898	,022	,132	,076	,916	,683	
	N						508	436	508	507	507	506	499	505	405	410	197	197	196	207	410	
6	Sp						1,000	-,036	,095	-,107	-,042	,055	,123	,063	,027	-,061	-,130	-,125	-,030	-,057	,026	
	Sign							,451	,047	,026	,379	,260	,011	,234	,612	,420	,084	,098	,696	,284	,619	
	N							436	436	435	436	427	433	353	358	177	177	176	175	358	356	
7	Sp							1,000	-,192	,007	,348	,279	-,126	,163	-,006	-,013	,050	-,032	,064	-,016	,042	
	Sign								,000	,883	,000	,000	,004	,001	,906	,862	,488	,652	,363	,751	,399	
	N								508	507	507	506	499	505	405	410	197	197	196	207	410	
8	Sp								1,000	-,049	-,161	-,124	,005	-,039	-,007	,017	-,052	-,055	-,084	-,006	,026	
	Sign									,272	,000	,006	,907	,433	,894	,818	,465	,446	,230	,900	,597	
	N									507	506	505	498	504	405	410	197	197	196	207	410	
9	Sp									1,000	-,074	-,024	-,117	-,008	-,024	,086	,049	,138	,073	,041	,057	
	Sign										,098	,594	,009	,874	,630	,231	,496	,054	,294	,409	,248	
	N										507	505	498	504	404	409	197	197	196	206	409	
10	Sp										1,000	,093	,338	,079	,109	-,025	-,027	-,004	,154	,137	,033	
	Sign											,038	,000	,114	,028	,730	,710	,957	,027	,006	,507	
	N											506	499	503	403	408	195	195	194	207	408	
11	Sp											1,000	,325	,249	,100	-,055	,036	-,065	,022	,122	,104	
	Sign												,000	,000	,044	,450	,618	,373	,754	,014	,038	
	N												499	496	398	403	192	192	191	206	403	
12	Sp												1,000	,047	,054	-,155	-,021	-,055	,019	,123	,000	
	Sign													,347	,279	,030	,768	,447	,788	,013	,993	
	N													505	402	407	195	195	194	206	407	
13	Sp													1,000	,140	-,009	,005	-,019	,043	,109	,003	
	Sign														,005	,901	,949	,787	,541	,027	,949	
	N														414	411	196	196	195	209	411	
14	Sp														1,000	,126	,100	,098	,301	,520	,031	
	Sign															,075	,161	,171	,000	,000	,532	
	N															419	199	199	198	212	419	
15	Sp															1,000	,429	,443	,889	,135	,048	
	Sign																,000	,000	,111	,058	,503	
	N																201	201	200	4	199	
16	Sp																1,000	,444	,105	,160	,019	
	Sign																	,000	,895	,024	,787	
	N																	201	200	4	199	
17	Sp																	1,000	,056	,190	,082	
	Sign																		,944	,007	,255	
	N																		200	4	198	
18	Sp																		1,000	,327	,079	
	Sign																			,000	,254	
	N																			213	211	
19	Sp																			1,000	,038	
	Sign																				,446	
	N																				419	
20	Sp																				1,000	
	Sign																					,
	N																					417

Seznam proměnných

- 1 - zaměstnání po 6 měsících po programu (ano, ne)
- 2 - délka nezaměstnanosti
- 3 - vzdělání (od nejnižší - nejvyšší)
- 4 - věk (od nejnižší - nejvyšší)
- 5 - zdravotní stav (dobrý, stupně postižení)
- 6 - postavení živitele (podle významu příjmu respondenta v rodině, od nejvyššího)
- 7 - pohlaví (muž, žena)
- 8 - subjektivní vyhlídka na zaměstnání před vstupem do rekvalifikace (od velmi dobré)
- 9 - finanční situace v nezaměstnanosti (od zlepšila - zhoršila)
- 10 - délka rekvalifikace (kratší - delší)
- 11 - zaměření rekvalifikace (profesní, všeobecná)
- 12 - náklady na rekvalifikaci (od nižší - vyšší)
- 13 - subjektivní hodnocení zlepšení kvalifikace (od vysoké - nízké)
- 14 - subjektivní kvalita programu rekvalifikace (od vysoká - nízká)
- 15 - celková spokojenost s rekvalifikací (od vysoká - nízká)
- 16 - je získané zaměstnání stabilní ? (od velmi - vůbec ne)
- 17 - je získané zaměstnání dobře placené ? (od rozhodně ano - ne)
- 18 - zlepšil program vyhlídka na získání zaměstnání ? (od rozhodně ano - ne)
- 19 - splnil program očekávání ? (od rozhodně ano - ne)
- 20 - poskytl úřad práce další podporu v průběhu programu ? (od výrazná podpora - žádná)

Příloha 4
ke kapitole č. 3. Hodnocení efektů aktivní politiky zaměstnanosti
(případová studie podle databáze ÚP Břeclav)

Tabulka 1 Kontrolní skupina (ti, co se neúčastnili žádného z programů)

charakteristiky	hodnoty	CELKEM	%*	dlouhodobá sledovaná		dlouhodobá celková	
				(počet)	%*	(počet)	%*
pohlaví	muži	2735	51,24	871	48,82	1522	48,48
	ženy	2603	48,76	913	51,18	1617	51,51
vzdělání	ZŠ	1855	34,75	868	48,65	1360	43,33
	SŠ	2553	47,83	701	39,29	1349	42,98
	MAT	852	15,96	201	11,27	406	12,93
	VŠ	72	1,35	14	0,78	24	0,76
věk	15 až 29 let	1716	32,15	349	19,56	840	26,76
	30 až 49 let	2180	40,84	829	46,47	1415	45,08
	50 až 64 let	1442	27,01	606	33,97	884	28,16
zdraví	dobré	3758	70,40	848	47,53	1878	59,83
	potíže	506	9,48	283	15,86	401	12,77
	ZPS	341	6,39	222	12,44	293	9,33
	ID	704	13,19	426	23,88	562	17,90
rodina	sám(a)	1979	37,07	553	31,00	1066	33,96
	partnerství	2464	46,16	803	45,01	1434	45,68
	rozvod	757	14,18	370	20,74	564	17,97
	vdovectví	96	1,80	44	2,47	60	1,91
děti	žádné	4269	79,97	1341	75,17	2344	74,67
	jedno/dvě	941	17,63	381	21,36	692	22,05
	tři a více	128	2,40	62	3,48	103	3,28
velikost sídla	do 999 obyvatel	580	10,87	173	9,70	310	9,88
	1000 - 4999 obyvatel	2430	45,52	730	40,92	1359	43,29
	5000 a více	2328	43,61	881	49,38	1470	46,83
další	péče o děti	595	11,15	233	13,06	424	13,51
	zvláštní pomoc	249	4,66	148	8,30	192	6,12
	org. změna	407	7,62	184	10,31	212	6,75
	rizikový status	602	11,28	559	31,33	598	19,05
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6 m.	2855	53,48	X	X	X	X
	> 6 m. < 12 m.	686	12,85	X	X	X	X
	> 12 m. < 24 m.	795	14,89	X	X	X	X
	> 24 měsíců	1002	18,77	X	X	X	X
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	1198	22,44	X	X	X	X
	> 2 roky < 3 roky	738	13,83	X	X	X	X
	> 3 roky	1203	22,54	X	X	X	X
sektor	zemědělství	279	5,23	91	5,10	182	5,80
	průmysl	1752	32,82	562	31,50	1079	34,37
	služby	1145	21,45	339	19,00	679	21,63
celkem		5338	100,00	1784	100,00	3139	100,00

vysvětlivky: * podíl hodnot sledované proměnné z celkového počtu kontrolní skupiny (5338).

Tabulka 2 Cílenost APZ

				nezaměstnanost	dlouhodobá	dlouhodobá
				celkem**	sledovaná***	celkem****
charakteristiky	hodnoty	CELKEM	%*	(%APZ/% nez.)	(%APZ/%nez.)	(%APZ/%nez.)
pohlaví	muži	372	51,38	1,01	1,05	1,06
	ženy	352	48,62	0,99	0,95	0,94
vzdělání	ZŠ	153	21,13	0,62	0,44	0,50
	SŠ	314	43,37	0,91	1,11	1,01
	MAT	236	32,60	2,01	2,85	2,49
	VŠ	21	2,90	2,12	3,65	3,74
věk	15 až 29 let	277	38,26	1,18	1,94	1,42
	30 až 49 let	331	45,72	1,11	0,98	1,01
	50 až 64 let	116	16,02	0,62	0,49	0,60
zdraví	dobré	553	76,38	1,08	1,59	1,27
	potíže	53	7,32	0,78	0,46	0,58
	ZPS	56	7,73	1,30	0,67	0,89
	ID	58	8,01	0,61	0,34	0,45
rodina	sám(a)	307	42,40	1,14	1,36	1,24
	partnerství	317	43,78	0,94	0,97	0,95
	rozvod	86	11,88	0,86	0,59	0,68
	vdovectví	7	0,97	0,53	0,39	0,50
děti	žádné	553	76,38	0,96	1,02	1,02
	jedno/dvě	150	20,72	1,17	0,97	0,94
	tři a více	21	2,90	1,19	0,82	0,87
velikost sídla	do 999 obyvatel	71	9,81	0,89	1,00	0,98
	1000 - 4999 obyvatel	359	49,59	1,10	1,22	1,15
	5000 a více	294	40,61	0,92	0,82	0,86
další	péče o děti	92	12,71	1,14	0,97	0,94
	zvláštní pomoc	34	4,70	0,99	0,56	0,76
	org. změna	44	6,08	0,79	0,58	0,89
	rizikový status	39	5,39	0,52	0,19	0,19
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6 m.	186	25,69	0,47	X	X
	> 6 m. < 12 m.	134	18,51	1,42	X	X
	> 12 m. < 24 m.	260	35,91	2,44	X	X
	> 24 měsíců	144	19,89	1,07	X	X
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	202	27,90	1,23	X	X
	> 2 roky < 3 roky	158	21,82	1,60	X	X
	> 3 roky	182	25,14	1,14	X	X
sektor	zemědělství	32	4,42	0,83	0,85	0,75
	průmysl	238	32,87	1,02	1,06	0,98
	služby	170	23,48	1,09	1,23	1,08
celkem		724	100,00	1,00	1,00	1,00

vysvětlivky:

* Podíl skupiny na celé APZ, základem jsou všechny realizované programy (724).

** Srovnání podílů sledovaných proměnných v APZ a v nezaměstnanosti - tabulka 1. (APZ/NEZ., 1 znamená rovnovážný stav v obou skupinách, nižší hodnota podhodnocení dané skupiny v APZ, vyšší než 1 naopak znamená nadhodnocení).

*** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 1 rok).

**** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly celkové dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 2 roky).

Tabulka 3 Cílenost programů pro absolventy

				nezaměstnanost	dlouhodobá	dlouhodobá
				celkem**	sledovaná***	celkem****
charakteristiky	hodnoty	CELKEM	%*	(%APZ/%nez.)	(%APZ/%nez.)	(%APZ/%nez.)
pohlaví	muži	16	39,02	0,76	0,80	0,80
	ženy	25	60,98	1,25	1,19	1,18
vzdělání	ZŠ	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	SŠ	11	26,83	0,56	0,68	0,62
	MAT	27	65,85	4,13	5,84	5,09
	VŠ	3	7,32	5,42	9,32	9,57
věk	15 až 29 let	40	97,56	3,03	4,99	3,65
	30 až 49 let	1	2,44	0,06	0,05	0,05
	50 až 64 let	0	0,00	0,00	0,00	0,00
zdraví	dobré	38	92,68	1,32	1,95	1,55
	potíže	2	4,88	0,51	0,31	0,38
	ZPS	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	ID	0	0,00	0,00	0,00	0,00
rodina	sám(a)	39	95,12	2,57	3,07	2,80
	partnerství	1	2,44	0,05	0,05	0,05
	rozvod	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	vdovectví	0	0,00	0,00	0,00	0,00
děti	žádné	41	100,00	1,25	1,33	1,34
	jedno/dvě	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	Tři a více	0	0,00	0,00	0,00	0,00
velikost sídla	do 999 obyv.	1	2,44	0,22	0,25	0,25
	1000 - 4999 obyv.	18	43,90	0,96	1,07	1,01
	5000 a více	22	53,66	1,23	1,09	1,15
další	péče o děti	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	zvláštní pomoc	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	org. změna	0	0,00	0,00	0,00	0,00
	rizikový status	0	0,00	0,00	0,00	0,00
nezaměstnanost	< 6 m.	14	34,15	0,64	X	X
(sledovaná)	> 6 m. < 12 m.	15	36,59	2,85	X	X
	> 12 m. < 24 m.	11	26,83	1,80	X	X
	> 24 měsíců	1	2,44	0,13	X	X
	nezaměstnanost	> 1 rok < 2 roky	14	34,15	1,52	X
(celková)	> 2 roky < 3 roky	1	2,44	0,18	X	X
	> 3 roky	0	0,00	0,00	X	X
sektor	zemědělství	2	4,88	0,93	0,96	0,84
	průmysl	13	31,71	0,97	1,01	0,92
	služby	11	26,83	1,25	1,41	1,24
celkem		41	100,00	1,00	1,00	1,00

vysvětlivky:

* Podíl skupiny na programu **absolventských míst**, základem jsou všechny realizované programy (41).

** Srovnání podílů sledovaných proměnných v programu a v nezaměstnanosti - tabulka 1. (abs./NEZ., 1 znamená rovnovážný stav v obou skupinách, nižší hodnota podhodnocení dané skupiny v abs., vyšší než 1 naopak znamená nadhodnocení).

*** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 1 rok).

**** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly celkové dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 2 roky).

Tabulka 4 Cílenost programů samostatné výdělečné činnosti

				nezaměstnanost	dlouhodobá	dlouhodobá
				celkem**	sledovaná***	celkem****
charakteristiky	hodnoty	CELKEM	%*	(%APZ/%nez.)	(%APZ/%nez.)	(%APZ/%nez.)
pohlaví	muži	14	46,67	0,91	0,96	0,96
	ženy	16	53,33	1,09	1,04	1,04
vzdělání	ZŠ	2	6,67	0,19	0,14	0,15
	SŠ	17	56,67	1,18	1,44	1,32
	MAT	9	30,00	1,88	2,66	2,32
	VŠ	2	6,67	4,94	8,50	8,72
věk	15 až 29 let	7	23,33	0,73	1,19	0,87
	30 až 49 let	19	63,33	1,55	1,36	1,40
	50 až 64 let	4	13,33	0,49	0,39	0,47
zdraví	dobré	21	70,00	0,99	1,47	1,17
	potíže	1	3,33	0,35	0,21	0,26
	ZPS	7	23,33	3,65	1,88	2,50
	ID	1	3,33	0,25	0,14	0,19
rodina	sám(a)	4	13,33	0,36	0,43	0,39
	partnerství	23	76,67	1,66	1,70	1,68
	rozvod	2	6,67	0,47	0,32	0,37
	vdovectví	1	3,33	1,85	1,35	1,74
děti	žádné	20	66,67	0,83	0,89	0,89
	jedno/dvě	8	26,67	1,51	1,25	1,21
	tři a více	2	6,67	2,78	1,92	2,03
velikost sídla	do 999 obyvatel	5	16,67	1,53	1,72	1,69
	1000 - 4999 obyv.	17	56,67	1,24	1,38	1,31
	5000 a více	8	26,67	0,61	0,54	0,57
další	péče o děti	4	13,33	1,20	1,02	0,99
	zvláštní pomoc	2	6,67	1,43	0,80	1,09
	org. změna	4	13,33	1,75	1,29	1,97
	rizikový status	0	0,00	0,00	0,00	0,00
nezaměstnanost	< 6m.	6	20,00	0,37	X	X
(sledovaná)	> 6 m. < 12m.	12	40,00	3,11	X	X
	> 12 m. < 24 m.	4	13,33	0,90	X	X
	> 24 měsíců	8	26,67	1,42	X	X
	nezaměstnanost	> 1 rok < 2 roky	10	33,33	1,49	X
(celková)	> 2 roky < 3 roky	7	23,33	1,69	X	X
	> 3 roky	4	13,33	0,59	X	X
sektor	zemědělství	2	6,67	1,28	1,31	1,15
	průmysl	7	23,33	0,71	0,74	0,68
	služby	5	16,67	0,78	0,88	0,77
celkem		30	100,00	1,00	1,00	1,00

vysvětlivky:

* Podíl skupiny na programu SVČ, základem jsou všechny realizované programy (30).

** Srovnání podílů sledovaných proměnných v programu a v nezaměstnanosti - tabulka 1. (SVČ/NEZ., 1 znamená rovnovážný stav v obou skupinách, nižší hodnota podhodnocení dané skupiny v SVČ, vyšší než 1 naopak znamená nadhodnocení).

*** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 1 rok).

**** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly celkové dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 2 roky).

Tabulka 5 Cílenost společensky účelných pracovních míst

charakteristiky	hodnoty	CELKEM	%*	nezaměstnanost	dlouhodobá	dlouhodobá
				celkem** (%APZ/%nez.)	sledovaná*** (%APZ/%nez.)	celkem**** (%APZ/%nez.)
pohlaví	muži	44	38,94	0,76	0,80	0,80
	ženy	69	61,06	1,25	1,19	1,19
vzdělání	ZŠ	20	17,70	0,51	0,36	0,41
	SŠ	67	59,29	1,24	1,51	1,38
	MAT	25	22,12	1,39	1,96	1,71
	VŠ	1	0,88	0,66	1,13	1,16
věk	15 až 29 let	48	42,48	1,32	2,17	1,59
	30 až 49 let	46	40,71	1,00	0,88	0,90
	50 až 64 let	19	16,81	0,62	0,49	0,60
zdraví	dobré	81	71,68	1,02	1,51	1,20
	potíže	11	9,73	1,03	0,61	0,76
	ZPS	9	7,96	1,25	0,64	0,85
	ID	12	10,62	0,81	0,44	0,59
rodina	sám(a)	42	37,17	1,00	1,20	1,09
	partnerství	59	52,21	1,13	1,16	1,14
	rozvod	11	9,73	0,69	0,47	0,54
	vdovectví	0	0,00	0,00	0,00	0,00
děti	žádné	79	69,91	0,87	0,93	0,94
	jedno/dvě	33	29,20	1,66	1,37	1,32
	tři a více	1	0,88	0,37	0,25	0,27
velikost sídla	do 999 obyvatel	11	9,73	0,90	1,00	0,99
	1000 - 4999 obyvatel	59	52,21	1,15	1,28	1,21
	5000 a více	43	38,05	0,87	0,77	0,81
další	péče o děti	20	17,70	1,59	1,36	1,31
	zvláštní pomoc	4	3,54	0,76	0,43	0,58
	org. změna	8	7,08	0,93	0,69	1,05
	rizikový status	4	3,54	0,31	0,11	0,19
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6 m.	12	10,62	0,20	X	X
	> 6 m. < 12 m.	24	21,24	1,65	X	X
	> 12 m. < 24 m.	54	47,79	3,21	X	X
	> 24 měsíců	23	20,35	1,08	X	X
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	37	32,74	1,46	X	X
	> 2 roky < 3 roky	29	25,66	1,86	X	X
	> 3 roky	30	26,55	1,18	X	X
sektor	zemědělství	5	4,42	0,85	0,87	0,76
	průmysl	37	32,74	1,00	1,04	0,95
	služby	40	35,40	1,65	1,86	1,64
celkem		113	100,00	1,00	1,00	1,00

vysvětlivky:

* Podíl skupiny na programu SÚPM, základem jsou všechny realizované programy (113).

** Srovnání podílů sledovaných proměnných v programu a v nezaměstnanosti - tabulka 1. (SÚPM/NEZ., 1 znamená rovnovážný stav v obou skupinách, nižší hodnota podhodnocení dané skupiny v SÚPM, vyšší než 1 naopak znamená nadhodnocení).

*** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 1 rok).

**** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly celkové dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 2 roky).

Tabulka 6 Cílenost rekvalifikačních programů

charakteristiky	hodnoty	CELKEM	%*	nezaměstnanost	dlouhodobá	dlouhodobá
				celkem**	sledovaná***	celkem****
				(%APZ/%nez.)	(%APZ/%nez.)	(%APZ/%nez.)
pohlaví	muži	144	40,45	0,79	0,83	0,84
	ženy	212	59,55	1,22	1,16	1,15
vzdělání	ZŠ	49	13,76	0,39	0,28	0,32
	SŠ	125	35,11	0,74	0,90	0,83
	MAT	168	47,19	2,94	4,17	3,63
	VŠ	14	3,93	2,90	4,98	5,11
věk	15 až 29 let	156	43,82	1,36	2,24	1,64
	30 až 49 let	176	49,44	1,21	1,06	1,10
	50 až 64 let	24	6,74	0,25	0,20	0,24
zdraví	dobré	286	80,34	1,13	1,68	1,34
	potíže	29	8,15	0,85	0,51	0,63
	ZPS	25	7,02	1,18	0,61	0,81
	ID	13	3,65	0,28	0,15	0,20
rodina	sám(a)	152	42,70	1,15	1,38	1,26
	partnerství	148	41,57	0,90	0,92	0,91
	rozvod	47	13,20	0,93	0,63	0,73
	vdovectví	4	1,12	0,62	0,45	0,58
děti	žádné	241	67,70	0,85	0,90	0,91
	jedno/dvě	99	27,81	1,58	1,31	1,27
	tři a více	16	4,49	1,86	1,29	1,36
velikost sídla	do 999 obyvatel	26	7,30	0,67	0,75	0,74
	1000 - 4999 obyvatel	161	45,22	0,99	1,11	1,05
	5000 a více	169	47,47	1,09	0,96	1,01
další	péče o děti	63	17,70	1,58	1,35	1,30
	zvláštní pomoc	13	3,65	0,78	0,44	0,59
	org. změna	25	7,02	0,92	0,68	1,03
	rizikový status	11	3,09	0,27	0,10	0,16
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6 m.	114	32,02	0,60	X	X
	> 6 m. < 12 m.	75	21,07	1,63	X	X
	> 12 m. < 24 m.	94	26,40	1,78	X	X
	> 24 měsíců	73	20,51	1,10	X	X
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	99	27,81	1,23	X	X
	> 2 roky < 3 roky	63	17,70	1,27	X	X
	> 3 roky	82	23,03	1,04	X	X
sektor	zemědělství	16	4,49	0,86	0,88	0,77
	průmysl	117	32,87	1,01	1,06	0,97
	služby	76	21,35	0,99	1,12	0,98
celkem		356	100,00	1,00	1,00	1,00

vysvětlivky:

* Podíl skupiny na programu **rekvalifikací**, základem jsou všechny realizované programy (356).

** Srovnání podílů sledovaných proměnných v programu a v nezaměstnanosti - tabulka 1. (rekvalifikace/NEZ., 1 znamená rovnovážný stav v obou skupinách, nižší hodnota podhodnocení dané skupiny v rekvalifikaci, vyšší než 1 naopak znamená nadhodnocení).

*** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 1 rok).

**** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly celkové dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 2 roky).

Tabulka 7 Cílenost veřejně prospěšných prací

charakteristiky	hodnoty	CELKEM	%*	nezaměstnanost	dlouhodobá	dlouhodobá
				celkem**	sledovaná***	celkem****
				(%APZ/%nez.)	(%APZ/%nez.)	(%APZ/%nez.)
pohlaví	muži	154	83,70	1,6	1,70	1,71
	ženy	30	16,30	0,35	0,34	0,33
vzdělání	ZŠ	82	44,57	1,30	0,93	1,05
	SŠ	94	51,09	1,06	1,29	1,18
	MAT	7	3,80	0,23	0,32	0,28
	VŠ	1	0,54	0,39	0,66	0,68
věk	15 až 29 let	26	14,13	0,42	0,69	0,51
	30 až 49 let	89	48,37	1,15	1,01	1,04
	50 až 64 let	69	37,50	1,47	1,17	1,41
zdraví	dobré	127	69,02	0,96	1,42	1,13
	potíže	10	5,43	0,60	0,36	0,45
	ZPS	15	8,15	1,47	0,75	1,00
	ID	32	17,39	1,30	0,72	0,96
rodina	sám(a)	70	38,04	1,01	1,21	1,10
	partnerství	86	46,74	0,99	1,02	1,00
	rozvod	26	14,13	1,10	0,75	0,87
	vdovectví	2	1,09	0,58	0,42	0,54
děti	žádné	172	93,48	1,17	1,24	1,25
	jedno/dvě	10	5,43	0,32	0,27	0,26
	tři a více	2	1,09	0,43	0,30	0,32
velikost sídla	do 999 obyvatel	28	15,22	1,34	1,50	1,48
	1000 - 4999 obyvatel	104	56,52	1,27	1,41	1,34
	5000 a více	52	28,26	0,63	0,56	0,59
další	péče o děti	5	2,72	0,28	0,24	0,23
	zvláštní pomoc	15	8,15	1,67	0,94	1,28
	org. změna	7	3,80	0,48	0,35	0,54
	rizikový status	24	13,04	1,29	0,47	0,77
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6 m.	40	21,74	0,39	X	X
	> 6 m. < 12 m.	8	4,35	0,32	X	X
	> 12 m. < 24 m.	97	52,72	3,60	X	X
	> 24 měsíců	39	21,20	1,14	X	X
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	42	22,83	0,97	X	X
	> 2 roky < 3 roky	58	31,52	2,34	X	X
	> 3 roky	66	35,87	1,62	X	X
sektor	zemědělství	7	3,80	0,70	0,71	0,63
	průmysl	64	34,78	1,11	1,16	1,06
	služby	38	20,65	0,97	1,10	0,96
celkem		184	100,00	1,00	1,00	1,00

vysvětlivky:

* Podíl skupiny na programu VPP, základem jsou všechny realizované programy (184).

** Srovnání podílů sledovaných proměnných v programu a v nezaměstnanosti - tabulka 1. (VPP/NEZ., 1 znamená rovnovážný stav v obou skupinách, nižší hodnota podhodnocení dané skupiny ve VPP, vyšší než 1 naopak znamená nadhodnocení).

*** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 1 rok).

**** Stejně, východiskem nezaměstnanosti jsou podíly celkové dlouhodobé nezaměstnanosti (nad 2 roky).

Tabulka 8 Odhad efektů programů APZ (celkem)

		kontrolní skupina	APZ			
		zaměstnanost*	zaměstnanost*	jiné možnosti**	čistý	neskončeno
		evidence (A)	evidence (B)	evidence	efekt***	
		III.2003	III.2003	III.2003	(B-A)	III.2003
charakteristiky	hodnoty	%	%	%		
pohlaví	muži	45,85	44,80	8,96	-1,05	37
	ženy	47,18	55,20	12,19	8,02	63
vzdělání	ZŠ	32,99	40,91	3,64	7,92	18
	SŠ	51,63	49,10	8,56	-2,53	55
	MAT	59,27	57,49	14,98	-1,78	26
	VŠ	56,94	31,58	26,32	-25,37	1
věk	15 až 29 let	56,64	52,91	14,35	-3,73	45
	30 až 49 let	44,04	50,19	8,95	6,16	44
	50 až 64 let	38,14	41,03	5,13	2,88	11
zdraví	dobré	52,58	51,61	10,83	-0,97	75
	potíže	32,41	50,00	4,76	17,59	9
	ZPS	33,14	39,47	10,53	6,34	11
	ID	30,54	42,50	12,50	11,96	5
rodina	sám(a)	49,22	49,79	12,13	0,57	42
	partnerství	48,17	51,06	11,06	2,89	49
	rozvod	35,80	50,00	2,78	14,20	8
	vdovectví	36,46	20,00	0,00	-16,46	1
děti	žádné	46,71	48,58	11,37	1,87	70
	jedno/dvě	47,40	55,08	7,63	7,69	28
	tři a více	32,81	50,00	11,11	17,19	2
velikost sídla	do 999 obyvatel	50,52	52,83	3,77	2,31	11
	1000 - 4999 obyvatel	47,45	49,44	11,90	1,99	52
	5000 a více	44,50	50,00	10,59	5,50	37
další	péče o děti	50,08	53,95	11,84	3,86	15
	zvláštní pomoc	32,93	37,04	14,81	4,11	2
	org. změna	42,26	39,39	18,18	-2,87	9
	rizikový status	22,09	29,63	X	7,54	3
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6 m.	58,09	60,47	9,88	2,37	6
	> 6 m. < 12 m.	44,88	53,21	16,51	8,33	22
	> 12 m. < 24 m.	34,14	43,02	9,30	8,88	43
	> 24 měsíců	24,15	40,95	7,62	16,80	29
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	49,67	56,86	10,46	7,20	34
	> 2 roky < 3 roky	39,70	41,82	8,18	2,12	24
	> 3 roky	27,02	43,41	1,55	16,40	29
sektor	zemědělství	46,24	41,67	4,17	-4,57	5
	průmysl	48,80	51,35	9,73	2,55	29
	služby	50,48	54,92	8,20	4,44	34
celkem		46,50	50,00	10,57	3,50	100

vysvětlivky:

* Podíl poslední evidence ukončené zaměstnaností na počtu evidovaných na začátku sledování.

** Podíl poslední evidence ukončené jinou možností než zaměstnaností (viz text).

*** Efekt je rozdíl mezi podílem zaměstnanosti v experimentální a kontrolní skupině = záporné číslo znamená negativní efekt, kladné naopak pozitivní efekt. X znamená, že žádné programy nebyly realizovány v této kategorii.

Tabulka 9 Odhad efektů programů pro absolventy

		kontrolní skupina	absolventi			
		zaměstnanost	zaměstnanost	jiné možnosti	čistý	neskončeno
		evidence (A)*	evidence (B)*	evidence**	efekt***	
		III. 2003	III. 2003	III. 2003	(B-A)	
charakteristiky	hodnoty	%	%	%		
pohlaví	muži	45,85	31,25	43,75	-14,60	0
	ženy	47,18	31,82	50,00	-15,36	3
vzdělání	ZŠ	32,99	X	X	X	0
	SŠ	51,63	18,18	54,55	-33,44	0
	MAT	59,27	33,33	45,83	-25,94	3
	VŠ	56,94	66,67	33,33	9,72	0
věk	15 až 29 let	56,64	X	X	X	3
	30 až 49 let	44,04	29,73	48,65	-14,31	0
	50 až 64 let	38,14	100,00	X	61,86	0
zdraví	dobré	52,58	33,33	47,22	-19,25	2
	potíže	32,41	0,00	0,00	-32,41	1
	ZPS	33,14	X	X	X	0
	ID	30,54	X	X	X	0
rodina	sám(a)	49,22	33,33	47,22	-15,88	3
	partnerství	48,17	0,00	0,00	-48,17	0
	rozvod	35,80	X	X	X	0
	vdovectví	36,46	X	X	X	0
děti	žádné	46,71	31,58	47,37	-15,13	3
	jedno/dvě	47,40	X	X	X	0
	tři a více	32,81	X	X	X	0
velikost sídla	do 999 obyvatel	50,52	0,00	0,00	-50,52	0
	1000 - 4999 obyvatel	47,45	35,29	47,06	-12,15	1
	5000 a více	44,50	30,00	50,00	-14,50	2
další	péče o děti	50,08	X	X	X	0
	zvláštní pomoc	32,93	X	X	X	0
	organizační změna	42,26	X	X	X	0
	rizikový status	22,09	31,58	47,37	9,49	0
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6m.	58,09	50,00	50,00	-8,09	0
	> 6 m. < 12m.	44,88	20,00	53,33	-24,88	0
	> 12 m. < 24 m.	34,14	22,22	33,33	-11,92	2
	> 24 měsíců	24,15	X	X	X	1
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	49,67	30,77	57,69	-18,90	2
	> 2 roky < 3 roky	39,70	33,33	25,00	-6,37	1
Sektor	> 3 roky	27,02	X	X	X	0
	zemědělství	46,24	0,00	0,00	-46,24	0
	průmysl	48,80	38,46	53,85	-10,34	0
	služby	50,48	40,00	30,00	-10,48	1
celkem		46,50	31,58	47,37	-14,92	3

vysvětlivky:

* Podíl poslední evidence ukončené zaměstnaností.

** Podíl poslední evidence ukončené jinou možností než zaměstnaností (viz text).

*** Efekt je rozdíl mezi podílem zaměstnanosti v experimentální a kontrolní skupině = záporné číslo znamená negativní efekt, kladné naopak pozitivní efekt. X znamená, že žádné programy nebyly realizovány v této kategorii.

Tabulka 10 Odhad efektů programů samostatné výdělečné činnosti

		kontrolní skupina	SVČ			
		zaměstnanost	zaměstnanost	jiné možnosti	čistý	neskončeno
		evidence(A)*	evidence(B)*	evidence**	efekt***	
		III.2003	III.2003	III.2003	(B-A)	
charakteristiky	hodnoty	%	%	%		
pohlaví	muži	45,85	40,00	60,00	-5,85	9
	ženy	47,18	83,33	16,67	36,16	10
vzdělání	ZŠ	32,99	0,00	0,00	-32,99	2
	SŠ	51,63	66,67	33,33	15,04	11
	MAT	59,27	66,67	33,33	7,39	6
	VŠ	56,94	50,00	50,00	-6,94	0
věk	15 až 29 let	56,64	66,67	33,33	10,02	4
	30 až 49 let	44,04	57,14	42,86	13,11	12
	50 až 64 let	38,14	100,00	0,00	61,86	3
zdraví	dobré	52,58	62,50	37,50	9,92	13
	potíže	32,41	100,00	0,00	67,59	5
	ZPS	33,14	50,00	50,00	16,86	1
	ID	30,54	X	X	X	0
rodina	sám(a)	49,22	100,00	0,00	50,78	3
	partnerství	48,17	55,56	44,44	7,38	14
	rozvod	35,80	100,00	0,00	64,20	1
	vdovectví	36,46	X	X	X	1
děti	žádné	46,71	50,00	50,00	3,29	12
	jedno/dvě	47,40	100,00	0,00	52,60	6
	tři a více	32,81	100,00	0,00	67,19	1
velikost sídla	do 999 obyvatel	50,52	100,00	0,00	49,48	4
	1000 - 4999 obyvatel	47,45	57,14	42,86	9,69	10
	5000 a více	44,50	66,67	33,33	22,16	5
další	péče o děti	50,08	100,00	0,00	49,92	1
	zvláštní pomoc	32,93	100,00	0,00	67,07	1
	org. změna	42,26	0,00	100,00	-42,26	3
	rizikový status	22,09	X	X	X	0
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6 m.	58,09	60,00	40,00	1,91	1
	> 6 m. < 12 m.	44,88	100,00	0,00	55,12	11
	> 12 m. < 24 m.	34,14	100,00	0,00	65,86	2
	> 24 měsíců	24,15	33,33	66,67	9,18	5
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	49,67	100,00	0,00	50,33	7
	> 2 roky < 3 roky	39,70	60,00	40,00	20,30	2
	> 3 roky	27,02	X	X	X	4
sektor	zemědělství	46,24	100,00	0,00	53,76	1
	průmysl	48,80	75,00	25,00	26,20	3
	služby	50,48	100,00	0,00	49,52	4
celkem		46,50	63,64	36,36	17,14	19

vysvětlivky:

* Podíl poslední evidence ukončené zaměstnaností.

** Podíl poslední evidence ukončené jinou možností než zaměstnaností (viz text).

*** Efekt je rozdíl mezi podílem zaměstnanosti v experimentální a kontrolní skupině = záporné číslo znamená negativní efekt, kladné naopak pozitivní efekt. X znamená, že žádné programy nebyly realizovány v této kategorii.

Tabulka 11 Odhad efektů programů společensky účelných pracovních míst

		kontrolní skupina	SÚPM			
		zaměstnanost	zaměstnanost	jiné možnosti	čistý	neskončeno
		evidence(A)*	evidence(B)*	evidence**	efekt***	
		III.2003	III.2003	III.2003	(B-A)	
charakteristiky	hodnoty	%	%	%		
pohlaví	muži	45,85	61,90	19,05	16,05	23
	ženy	47,18	52,38	33,33	5,20	48
vzdělání	ZŠ	32,99	80,00	0,00	47,01	15
	SŠ	51,63	53,85	23,08	2,22	41
	MAT	59,27	60,00	40,00	0,73	15
	VŠ	56,94	0,00	100,00	-56,94	0
věk	15 až 29 let	56,64	43,75	25,00	-12,89	32
	30 až 49 let	44,04	66,67	26,67	22,63	31
	50 až 64 let	38,14	63,64	27,27	25,49	8
zdraví	dobré	52,58	57,14	28,57	4,56	53
	potíže	32,41	33,33	0,00	0,92	8
	ZPS	33,14	66,67	0,00	33,53	6
	ID	30,54	62,50	37,50	31,96	4
rodina	sám(a)	49,22	50,00	25,00	0,78	30
	partnerství	48,17	60,00	28,00	11,83	34
	rozvod	35,80	75,00	0,00	39,20	7
	vdovectví	36,46	X	X	X	0
děti	žádné	46,71	53,33	30,00	6,62	49
	jedno/dvě	47,40	66,67	16,67	19,27	21
	tři a více	32,81	X	X	X	1
velikost sídla	do 999 obyvatel	50,52	50,00	33,33	-0,52	5
	1000 - 4999 obyvatel	47,45	65,00	20,00	17,55	39
	5000 a více	44,50	50,00	31,25	5,50	27
další	péče o děti	50,08	50,00	33,33	-0,08	14
	zvláštní pomoc	32,93	33,33	66,67	0,40	1
	org. změna	42,26	33,33	33,33	-8,93	5
	rizikový status	22,09	0,00	0,00	-22,09	3
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6 m.	58,09	57,14	14,29	-0,95	5
	> 6 m. < 12 m.	44,88	53,85	30,77	8,97	11
	> 12 m. < 24 m.	34,14	68,75	25,00	34,61	38
	> 24 měsíců	24,15	33,33	33,33	9,18	17
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	49,67	69,23	30,77	19,56	24
	> 2 roky < 3 roky	39,70	44,44	33,33	4,74	20
	> 3 roky	27,02	60,00	10,00	32,98	20
sektor	zemědělství	46,24	0,00	0,00	-46,24	4
	průmysl	48,80	53,85	15,38	5,04	24
	služby	50,48	75,00	25,00	24,52	28
celkem		46,50	57,14	26,19	10,65	71

vysvětlivky:

* Podíl poslední evidence ukončené zaměstnaností.

** Podíl poslední evidence ukončené jinou možností než zaměstnaností (viz text).

*** Efekt je rozdíl mezi podílem zaměstnanosti v experimentální a kontrolní skupině = záporné číslo znamená negativní efekt, kladné naopak pozitivní efekt. X znamená, že žádné programy nebyly realizovány v této kategorii.

Tabulka 12 Odhad efektů rekvalifikačních programů

		kontrolní skupina		rekvalifikace				
		zaměstnanost evidence(A)*	zaměstnanost evidence(B)*	zaměstnanost evidence(C)*	čistý efekt**	zaměstnanost evidence(D)*	čistý efekt**	neskončeno
		sledovaná	III.2003	sledovaná	(C-A)	III.2003	(D-B)	
		charakteristiky	hodnoty	%	%	%		%
pohlaví	muži	48,81	45,85	74,29	25,47	54,41	8,56	5
	ženy	48,10	47,18	83,33	35,23	59,81	12,63	2
vzdělání	ZŠ	35,58	32,99	82,43	46,85	54,17	21,17	1
	SŠ	55,23	51,63	70,00	14,77	58,82	7,20	3
	MAT	55,52	59,27	62,50	6,98	60,61	1,33	2
	VŠ	52,78	56,94	57,14	4,37	23,08	-33,87	1
věk	15 až 29 let	58,62	56,64	82,88	24,26	61,90	5,26	6
	30 až 49 let	50,28	44,04	76,26	25,98	54,02	9,99	1
	50 až 64 let	33,63	38,14	88,24	54,60	58,33	20,19	0
zdraví	dobré	56,41	52,58	82,43	26,02	59,93	7,35	7
	potíže	38,74	32,41	70,00	31,26	55,17	22,76	0
	ZPS	27,57	33,14	62,50	34,93	39,13	5,99	0
	ID	22,59	30,54	57,14	34,56	46,15	15,61	0
rodina	sám(a)	51,89	49,22	85,00	33,11	57,64	8,42	6
	partnerství	48,86	48,17	97,00	48,14	57,93	9,76	1
	rozvod	39,76	35,80	68,42	28,66	59,57	23,78	0
	vdovectví	35,42	36,46	100,00	64,58	25,00	-11,46	0
děti	žádné	47,97	46,71	80,90	32,93	58,80	12,09	6
	jedno/dvě	51,22	47,40	77,63	26,41	56,25	8,85	1
	tři a více	44,53	32,81	76,92	32,39	50,00	17,19	0
velikost sídla	do 999 obyvatel	52,93	50,52	84,21	31,28	58,33	7,82	2
	1000 - 4999 obyv.	49,75	47,45	78,63	28,88	56,33	8,88	2
	5000 a více	46,01	44,50	80,15	34,15	58,90	14,39	3

T a b u l k a 12 (pokračování) **Odhad efektů rekvalifikačních programů**

		kontrolní skupina		rekvalifikace				neskončeno
		zaměstnanost	zaměstnanost	zaměstnanost	čistý	zaměstnanost	čistý	
		evidence(A)*	evidence(B)*	evidence(C)*	efekt**	evidence(D)*	efekt**	
		sledovaná	III.2003	sledovaná	(C-A)	III.2003	(D-B)	
charakteristiky	hodnoty	%	%	%		%		
další	péče o děti	52,10	50,08	86,27	34,17	55,56	5,47	0
	zvláštní pomoc	27,31	32,93	40,00	12,69	38,46	5,53	0
	org. změna	47,67	42,26	83,33	35,67	45,83	3,57	1
	rizikový status	22,09	21,72	71,43	49,34	63,64	41,92	0
nezaměstnanost	< 6 m.	58,09	86,98	93,10	35,01	63,72	-23,26	0
(sledovaná)	> 6 m. < 12 m.	44,88	68,92	84,48	39,61	62,67	-6,26	0
	> 12 m. < 24 m.	34,14	48,26	79,10	44,96	51,65	3,39	1
	> 24 měsíců	24,15	27,66	54,55	30,39	50,00	22,34	6
nezaměstnanost	> 1 rok < 2 roky	49,67	74,52	91,14	41,47	63,27	-11,26	1
(celková)	> 2 roky < 3 roky	39,70	56,90	66,67	26,96	49,18	-7,72	5
	> 3 roky	27,02	34,24	57,14	30,13	52,70	18,46	0
sektor	zemědělství	48,75	46,24	76,92	28,18	50,00	3,76	0
	průmysl	47,66	48,80	77,65	29,99	58,41	9,61	2
	služby	51,88	50,48	75,81	23,93	61,33	10,85	1
celkem		48,46	46,50	79,78	31,31	57,68	11,18	7

vysvětlivky:

* Podíl poslední evidence ukončené zaměstnanosti.

** Efekt je rozdíl mezi podílem zaměstnanosti v experimentální a kontrolní skupině = záporné číslo znamená negativní efekt, kladné naopak pozitivní efekt). X znamená, že žádné programy nebyly realizovány v této kategorii.

Tabulka 13 Odhad efektů programů veřejně prospěšných prací

		kontrolní skupina	VPP			
		zaměstnanost	zaměstnanost	jiné možnosti	čistý	neskončeno
		evidence(A)*	evidence(B)*	evidence**	efekt***	
		III.2003	III.2003	III.2003	(B-A)	
charakteristiky	hodnoty	%	%	%		
pohlaví	muži	45,85	30,69	1,98	-15,16	0
	ženy	47,18	28,57	0,00	-18,60	0
vzdělání	ZŠ	32,99	26,32	3,51	-6,68	0
	SŠ	51,63	31,67	0,00	-19,96	0
	MAT	59,27	60,00	0,00	0,73	0
	VŠ	56,94	X	X	X	0
věk	15 až 29 let	56,64	35,00	0,00	-21,64	0
	30 až 49 let	44,04	33,33	3,33	-10,70	0
	50 až 64 let	38,14	23,81	0,00	-14,33	0
zdraví	dobré	52,58	29,41	2,35	-23,17	0
	potíže	32,41	37,50	0,00	5,09	0
	ZPS	33,14	30,00	0,00	-3,14	0
	ID	30,54	31,58	0,00	1,04	0
rodina	sám(a)	49,22	36,96	0,00	-12,26	0
	partnerství	48,17	29,09	1,82	-19,08	0
	rozvod	35,80	20,00	5,00	-15,80	0
	vdovectví	36,46	0,00	0,00	-36,46	0
děti	žádné	46,71	31,86	1,77	-14,85	0
	jedno/dvě	47,40	12,50	0,00	-34,90	0
	tři a více	32,81	0,00	0,00	-32,81	0
velikost sídla	do 999 obyvatel	50,52	47,62	0,00	-2,90	0
	1000 - 4999 obyvatel	47,45	31,34	1,49	-16,11	0
	5000 a více	44,50	17,65	2,94	-26,85	0
další	péče o děti	50,08	0,00	0,00	-50,08	0
	zvláštní pomoc	32,93	30,00	10,00	-2,93	0
	org. změna	42,26	20,00	0,00	-22,26	0
	rizikový status	22,09	6,67	0,00	-15,43	0
nezaměstnanost (sledovaná)	< 6 m.	58,09	54,55	0,00	-3,55	0
	> 6 m. < 12 m.	44,88	X	X	X	0
	> 12 m. < 24 m.	34,14	22,22	1,85	-11,92	0
	> 24 měsíců	24,15	23,33	3,33	-0,82	0
nezaměstnanost (celková)	> 1 rok < 2 roky	49,67	33,33	3,70	-16,33	0
	> 2 roky < 3 roky	39,70	25,71	0,00	-13,99	0
	> 3 roky	27,02	24,44	2,22	-2,57	0
sektor	zemědělství	46,24	25,00	0,00	-21,24	0
	průmysl	48,80	33,33	2,38	-15,47	0
	služby	50,48	29,17	0,00	-21,31	0
celkem		46,50	30,33	1,64	-16,17	0

vysvětlivky:

* Podíl poslední evidence ukončené zaměstnaností.

** Podíl poslední evidence ukončené jinou možností než zaměstnaností (viz text).

*** Efekt je rozdíl mezi podílem zaměstnanosti v experimentální a kontrolní skupině = záporné číslo znamená negativní efekt, kladné naopak pozitivní efekt. X znamená, že žádné programy nebyly realizovány v této kategorii.

Tabulka 14 Zaměstnanost a nezaměstnanost podle souboru dotázaných a jejich postoje

rekvalifikace – celkem		zaměstnaní		nezaměstnaní		neaktivní	
<i>tvrdá data</i>		celkem	%*	celkem	%*	celkem	%*
pohlaví	muži	73	45,91	50	34,48	2	8,70
	ženy	84	52,83	94	64,83	21	91,30
vzdělání	ZŠ	10	6,29	14	9,66	2	8,70
	SŠ	63	39,62	45	31,03	8	34,78
	MAT	79	49,69	83	57,24	13	56,52
	VŠ	4	2,52	2	1,38	0	0,00
věk	15 až 29 let	69	43,40	66	45,52	12	52,17
	30 až 49 let	73	45,91	71	48,97	11	47,83
	50 až 64 let	13	8,18	5	3,45	0	0,00
zdraví	dobré	139	87,42	103	71,03	18	78,26
	potíže	7	4,40	22	15,17	3	13,04
	ZPS	6	3,77	13	8,97	1	4,35
	ID	5	3,14	6	4,14	1	4,35
rodina	sám(a)	57	35,85	59	40,69	11	47,83
	partnerství	88	55,35	60	41,38	8	34,78
	rozvod	11	6,92	25	17,24	4	17,39
	vdovectví	1	0,63	0	0,00	0	0,00
děti	žádné	51	32,08	54	37,24	8	34,78
	jedno/dvě	95	59,75	67	46,21	11	47,83
	tři a více	10	6,29	23	15,86	4	17,39
velikost sídla	do 1999 obyvatel	70	44,03	48	33,10	9	39,13
	2000 - 4999 obyvatel	34	21,38	32	22,07	4	17,39
	5000 a více	53	33,33	62	42,76	10	43,48
nezaměstnanost	kratší než 6 m.	104	65,41	58	40,00	13	56,52
	6 m. až 1 rok	20	12,58	27	18,62	3	13,04
	nad 1 rok	20	12,58	45	31,03	5	21,74
počet zaměstnání	nad 3	48	30,19	38	26,21	8	34,78
délka posledního zaměstnání	nad 2 roky	69	43,40	55	37,93	8	34,78
vstup do programu	z vlastní iniciativy	82	51,57	61	42,07	9	39,13
	úřad práce	82	51,57	99	68,28	14	60,87
cílený kurz	specifická skupina	19	11,95	24	16,55	3	13,04
	profesní zaměření	95	59,75	60	41,38	9	39,13
obsah kurzu	teorie	155	97,48	144	99,31	23	100,00
	praktická výuka	126	79,25	106	73,10	17	73,91
	praxe	33	20,75	40	27,59	5	21,74

T a b u l k a 14 (pokračování) **Zaměstnanost a nezaměstnanost podle souboru dotázaných**

rekvalifikace – celkem		zaměstnaní		nezaměstnaní		neaktivní	
<i>postojová data</i>		celkem	%*	celkem	%*	celkem	%*
index ochoty	ochotní	88	55,35	73	50,34	11	47,83
	nerozhodní	5	3,14	17	11,72	2	8,70
	neochotní	64	40,25	54	37,24	10	43,48
očekávání	jediná možnost	120	75,47	99	68,28	16	69,57
	lepší příležitost	126	79,25	114	78,62	19	82,61
	kontakty	134	84,28	124	85,52	21	91,30
status před nezaměstnaností	nezaměstnan	8	5,03	16	11,03	1	4,35
	zaměstnan	112	70,44	86	59,31	12	52,17
	neaktivní	39	24,53	43	29,66	10	43,48
celkové hodnocení	spokojen	139	87,42	108	74,48	21	91,30
	nespokojen	2	1,26	12	8,28	0	0,00
hodnocení potřeb	naplněny	132	83,02	94	64,83	17	73,91
	nenaplněny	21	13,21	33	22,76	3	13,04
celkem	(% ze sledovaného)	159	46,63	145	42,52	23	6,74

vysvětlivky:

* Podíly sledovaných hodnot a vlastností podle sledovaného statusu (po šesti měsících od ukončení programu) z celé skupiny. Dopočty do 100 % jsou v případě vícehodnotových proměnných chybějící data, v případě dichotomických proměnných se jedná o podíl dané hodnoty z celku (např. ve skupině zaměstnaných účastníků bylo 95 kurzů profesně zaměřeno) představujících 59 % všech programů v dané skupině.

Index ochoty něco udělat: Odpověď na otázku „Byl/a byste ochotna/ochoten?“, vyjma odpovědi nevím, rekódovaný index.

Otázky:

- Změnit druh pracovní činnosti? (ANO, SPÍŠE ANO, SPÍŠE NE, NE)
- Přijmout zaměstnání pod úroveň své kvalifikace?
- Dojíždět do zaměstnání více než hodinu denně?
- Podstoupit rekvalifikaci?
- Přestěhovat se i do jiného okresu?
- Pracovat přes týden mimo bydliště?
- Začít podnikat či zřídit si živnost?
- Přijmout i nejisté zaměstnání?
- Přijmout i zaměstnání na částečný úvazek?
- Přijmout i zaměstnání jen na dobu určitou?

Očekávání od programu:

- Je to jediná možnost nalézt nějaké zaměstnání.
- Očekávám možnost lepšího zaměstnání než mohu získat jinak.
- Vidím v tom možnost, jak získat kontakty k dalšímu zaměstnání.

Subjektivní celkové hodnocení:

Jak jste byl s programem, kterého jste se zúčastnil, celkově spokojen?

Subjektivní hodnocení potřeb:

Řekl byste, že kurz odpovídal Vaším potřebám?